

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Πολιτιστική Πολιτική
και Ανάπτυξη**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Δημιουργία Μουσείου Παραμυθιού στο Δήμο Μινώα
Πεδιάδας: Μουσειολογικός Προγραμματισμός, Σχεδιασμός
και Εκπαιδευτικά Προγράμματα**

Μαρίνα Στέλλα Μαρινάκη

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Γεώργιος Παπαϊωάννου**

Μάιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Πολιτιστική Πολιτική
και Ανάπτυξη**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Δημιουργία Μουσείου Παραμυθιού στο Δήμο Μινώα
Πεδιάδας: Μουσειολογικός Προγραμματισμός, Σχεδιασμός
και Εκπαιδευτικά Προγράμματα**

Μαρίνα Στέλλα Μαρινάκη

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Γεώργιος Παπαϊωάννου**

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών Στο πρόγραμμα «Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη» από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2017

Περίληψη

Η εργασία αναφέρεται στον μουσειολογικό προγραμματισμό, τον μουσειολογικό σχεδιασμό και τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου Παραμυθίου. Το σκεπτικό της έκθεσης βασίζεται σε δύο ιδέες. Η πρώτη αναφέρεται στην αναπαράσταση του κρητικού λαϊκού σπιτιού του περασμένου αιώνα και η δεύτερη στην υλική αναπαράσταση λαϊκών παραμυθιών της περιοχής. Παρουσιάζονται έπιπλα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης και και είδη λαϊκής τέχνης των Κρητών του περασμένου αιώνα τοποθετημένα κατάλληλα σύμφωνα με τη θεματολογία και τη χρήση τους. Ταυτόχρονα, ορισμένα από αυτά «ζωντανεύουν» και γίνονται αντικείμενα που απαντώνται στα λαϊκά παραμύθια στα οποία είναι αφιερωμένες οι εκθεσιακές ενότητες. Τέλος, παρατίθενται ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα που προτείνονται για το Μουσείο Παραμυθίου, που αφορούν κυρίως σε προγράμματα λαογραφικού ενδιαφέροντος και προγράμματα που αφορούν στο παραμύθι.

Λέξεις - κλειδιά: μουσείο, μουσειολογικός προγραμματισμός, μουσειολογικός σχεδιασμός, μουσειοπαιδαγωγική, μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα, πολιτισμός, πολιτιστική κληρονομιά, τοπική κληρονομιά, λαογραφία, παράδοση, παραμύθια.

Abstract

The project refers to the museological planning, the museological design and the museum-educational programmes of the Museum of Fairytale. The rationale behind the project is based on two ideas. The first one refers to the representation of the Cretan folk house of the last century and the second to the material representation of folk tales of the region. There are furniture, items of everyday use and popular crafts of the last century, appropriately presented according to the themes and their use. At the same time, some of them "come true" and become objects found in folk tales in which the exhibition sections are dedicated. Finally, there is a list of some of the educational programmes proposed for the Museum of Fairytale are listed, mainly related to folklore and fairytale programmes.

Key words: museum, museological planning, museological design, museum education, museum educational programmes, culture, cultural heritage, local heritage, folklore, tradition, fairy tales.

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας βοήθησαν πολλοί. Εκφράζω τις βαθιές ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Γεώργιο Παπαϊωάννου, για όλες τις συμβουλές και κατευθύνσεις που μου έδωσε, το βιβλιογραφικό υλικό που μου πρότεινε και την αμέριστη συμπαράστασή του. Επιπλέον, ευχαριστώ: τον Ομότιμο Καθηγητή Βυζαντινής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης κύριο Θεοχάρη Δετοράκη για την προσφορά βιβλιογραφικού υλικού, τον κύριο Μύρωνα Δανδαρή στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου για την άψογη εξυπηρέτηση, τον επερχόμενο Διευθυντή του Λαογραφικού Σπουδαστηρίου της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ομότιμο καθηγητή κύριο Μηνά Αλεξιάδη καθώς και τις βιβλιοθηκονόμους κυρίες Ζωή Ζούπα και Ζηνοβία Σούλη για τη βοήθειά τους, τους κυρίους Ιωάννη και Κωνσταντή Παπαδάκη στο τεχνικό γραφείο Papadakis Architects για την μελέτη και την εκπόνηση του αρχιτεκτονικού σχεδίου, την Ελένη Μαθιουδάκη για τη βοήθειά της. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου και όλους τους συγγενείς και φίλους για τη συμπαράσταση, τις προτάσεις, το φωτογραφικό υλικό, τη γνώση και τον χρόνο που μου αφιέρωσαν, για την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη	vi
Abstract	vii
Ευχαριστίες	viii
Περιεχόμενα	ix
Κατάλογος εικόνων-φωτογραφιών	xi
Κατάλογος συντομογραφιών	xiii
Πρόλογος	xiv
Εισαγωγή	16
Κυρίως Μέρος	19
1. Θεωρητικό μέρος	19
1.1. Μουσειολογικός προγραμματισμός-σχεδιασμός: θεωρία	19
1.2. Μουσειοπαιδαγωγική: θεωρία	21
1.3. Ο οικισμός Χουμέρι	24
1.4. Το παραμύθι στη Λαογραφία	25
1.5. Το κρητικό παραμύθι	28
2. Το Μουσείο Παραμυθιού	30
2.1. Γενικά	30
2.1.1. Η υπάρχουσα κατάσταση	30
2.1.2. Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία	31
2.1.3. Η υπό συγκρότηση συλλογή	32
2.1.4. Στη γειτονιά του Μουσείου Παραμυθιού: άλλοι χώροι πολιτισμικού χαρακτήρα	37
2.1.4.1. Ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου στο Χουμέρι	37
2.1.4.2. Πολιτιστικός Σύλλογος Χουμεριανών	40
2.1.5. Τα μουσεία στο Δήμο Μινώα Πεδιάδας: μια πρόταση	41
2.1.5.1. Η μελέτη της λαϊκής παράδοσης και τα λαογραφικά μουσεία	42
2.1.5.2. Λαογραφικά μουσεία και χώροι τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας	43
2.1.5.2.1. Λαογραφικό Μουσείο Ινίου	44
2.1.5.2.2. Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας	44
2.1.5.2.3. Λαογραφικό – Αγροτικό Μουσείο Σκινιά	45
2.1.5.2.4. Λαογραφικό – Αγροτικό Μουσείο Θραψανού	46
2.1.5.2.5. Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων	47
2.1.5.2.6. Φάμπρικα Παναγιάς	49
2.1.5.2.7. Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μονής Αγκαράθου	51
2.1.5.3. Πρόταση: θεσμοθέτηση δικτύου λαογραφικών μουσείων και τοπικής κληρονομιάς	52
2.2. Μουσειολογικός προγραμματισμός-σχεδιασμός	54
2.2.1. Σκεπτικό	54
2.2.2. Αποστολή και στόχοι	55
2.2.3. Τεχνικές παράμετροι	55
2.2.4. Θεματικές ενότητες	57
2.2.4.1. Ο Αθομπούχτης («Κουζίνα»)	58
2.2.4.2. Το Βρετό («Πόρτεγο»)	62
2.2.4.3. Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά («Οντάς»)	63
2.2.4.4. Οι τρεις αδερφίδες («Αίθουσα Περιοδικής Έκθεσης»)	67
2.2.5. Πορεία του επισκέπτη	68
2.2.6. Άλλοι χώροι	71
2.2.6.1. Πωλητήριο	71
2.2.6.2. Καφενείο	71

2.2.6.3.	Γραφείο Διοίκησης-Αρχείο	72
2.2.7.	Επικοινωνιακή πολιτική	72
2.2.8.	Οικονομικός και χρονικός προϋπολογισμός	74
2.3.	Μουσείοεκπαιδευτικά προγράμματα	75
	Συμπεράσματα	79
	Πίνακας Πληροφορητών	82
	Βιβλιογραφία	84
	Παραρτήματα	88
A	Το αρχιτεκτονικό σχέδιο	88
B	Τα παραμύθια	90

Κατάλογος εικόνων- φωτογραφιών

Εικ.1.: Κόσκινο	36
Εικ. 2: Ξύστρα	36
Εικ. 3: Σίδερο κάρβουνου	37
Εικ. 4: Λαογραφικό Μουσείο Ινίου	44
Εικ. 5: Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας	45
Εικ.6: Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Σκινιά	46
Εικ. 7: Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Θραψανού	47
Εικ. 8: Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων	49
Εικ. 9: Φάμπρικα Παναγιάς	51
Εικ. 10: Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μονή Αγκαράθου	52
Εικ. 11: Γουδί και γουδοχέρι	59
Εικ. 12: Κνισάρα	59
Εικ. 13: Σκάφη	60
Εικ. 14: Τσικάλι μπακιρένιο	60
Εικ. 15: Χερόμυλος	61
Εικ. 16: Αργαλειός	63
Εικ. 17: Ανέμη	64
Εικ. 18: Σαΐτα	64
Εικ. 19: Πατανία	65
Εικ. 20: Βούργια	65
Εικ. 21: Προσώμι	66
Εικ. 22: Πλύστρα	66
Εικ. 23: Γυναικεία ενδυμασία ανατολικής Κρήτης	67
Εικ. 24: Το Μουσείο Παραμυθίου	87
Εικ. 25: Κάτοψη Ισογείου	88
Εικ. 26: Κάτοψη Ορόφου	89
Εικ. 27: Εξώφυλλο Βιβλίου «Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας»	90
Εικ. 28: Εξώφυλλο Βιβλίου «Παραμύθια Περιοχής Αρκαλοχωρίου»	91
Εικ. 29: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 35	92
Εικ. 30: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 36	92
Εικ. 31: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 37	92

Εικ. 32: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 38	92
Εικ. 33: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 39	93
Εικ. 34: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 40	93
Εικ. 35: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 41	93
Εικ. 36: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 42	93
Εικ. 37: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 43	94
Εικ. 38: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 44	94
Εικ. 39: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 56	95
Εικ. 40: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 57	95
Εικ. 41: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 58	95
Εικ. 42: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 59	95
Εικ. 43: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 60	96
Εικ. 44: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 61	96
Εικ. 45: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 177	97
Εικ. 46: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 178	97
Εικ. 47: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 179	97
Εικ. 48: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 180	97
Εικ. 49: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 181	98

Κατάλογος συντομογραφιών

Κ.ά.: και άλλα

ICOM: International Council Of Museums

Πρόλογος

Το παρόν πόνημα αποτελεί μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Πρόκειται για τον μουσειολογικό προγραμματισμό, σχεδιασμό και τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου Παραμυθίου που προτείνεται να δημιουργηθεί στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας, στο Ηράκλειο Κρήτης.

Δεδομένης της μεγάλης σημασίας που έχει η επιστήμη της λαογραφίας στην κατασκευή της εθνικής μας ταυτότητας και στην πολιτισμική συνέχεια, νιώθω βαθιά την ανάγκη να την υπηρετώ από το δικό μου μετερίζι με σεβασμό. Ταυτόχρονα η εσωτερική ανάγκη μου για διάσωση και διάδοση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς με οδήγησαν στην επιλογή αυτού του θέματος για τη διπλωματική μου εργασία.

Το Μουσείο Παραμυθίου είναι ένα μουσείο με διττή παρουσίαση. Από τη μια ο επισκέπτης θα περιηγηθεί σε θεματικές ενότητες που παραπέμπουν στην αναπαράσταση το κρητικού λαϊκού σπιτιού του περασμένου αιώνα κι από την άλλη θα ανακαλύψει πως τα αντικείμενα του λαϊκού βίου των Κρητών παλαιότερων χρόνων, μπορούν να γίνουν υλική αναπαράσταση λαϊκών παραμυθιών της περιοχής. Η δεύτερη παρουσίαση του Μουσείου αποτελεί πρωτοτυπία για την Ελλάδα, αφού σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε, δεν έχει υπάρξει άλλη αντίστοιχη μελέτη ή πρακτική ως τώρα, που να αφορά δηλαδή σε Μουσείο αφιερωμένο κατά οποιαδήποτε έννοια στο παραμύθι.

Ελπίζοντας η εργασία αυτή να υλοποιηθεί σε πρακτικό επίπεδο και να αποτελέσει σημείο συνάντησης και έμπνευσης όσων «ανησυχούν» για τον πολιτισμό, αποδεικνύοντας ότι αυτός δίνει ελπίδα και όνειρα, οποιαδήποτε κρίση κι αν μας «μαστίξει», κλείνω με στίχους από το τραγούδι «Της γιαγιάς τα παραμύθια» του μουσικού σχήματος «Χαΐνηδες»:

*«Κι έρχουντ' απ' τον παλιό καιρό, Θε μου να 'ταν αλήθεια ώρες αεροφύσημα 'κείνα τα
παραμύθια.»*

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), όργανο που συστάθηκε το 1946 από την UNESCO, ένα χρόνο μετά την ίδρυση της ίδιας και σχετίζεται με τις λειτουργίες των μουσείων και τη μελέτη τους καθώς και θέματα που αφορούν στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, μουσείο καλείται:

«ο οργανισμός μόνιμος, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υποταγμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της και ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία»

(Παπαϊωάννου & Στεργιάκη, 2013, σ. 29 & Οικονόμου 2003, σ. 15).

Ο όρος «μουσειολογία» και το παράγωγο του «μουσειολογικός-ή-ό» έχει πέντε σημασίες, σύμφωνα με το έγγραφο «Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας» που έχει συνταχθεί υπό την αιγίδα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων. Η πρώτη σημασία αποδίδεται σε οτιδήποτε αφορά στα μουσεία, η δεύτερη αφορά ετυμολογική προσέγγιση του όρου «μουσειακές σπουδές». Σχετικά με τον ορισμό που χρησιμοποιείται συνήθως γι' αυτό και έχει διατυπωθεί από τον Georges Henri Rivière, ορίζει τη Μουσειολογία ως «μια εφαρμοσμένη επιστήμη, η επιστήμη του μουσείου». Κατά την τρίτη σημασία, μουσειολογία είναι ένας ανεξάρτητος επιστημονικός κλάδος που ανήκει στις κοινωνικές επιστήμες, με αντικείμενο μελέτης την ανθρώπινη στάση απέναντι στην πραγματικότητα. Η τέταρτη σημασία, κάνει λόγο για τον όρο «νέα μουσειολογία», κατά τον οποίο τονίζεται ο κοινωνικός ρόλος που έχουν τα μουσεία, η διεπιστημονικότητά τους και οι νέοι τρόποι έκφρασης και επικοινωνίας τους. Η πέμπτη σημασία του υπό εξέταση όρου χαρακτηρίζεται από ευρύτητα αφού περιέχεται σε αυτήν οποιαδήποτε θεωρία και κριτική που αφορά στο μουσειακό κλάδο (Mairesse, και συν., 2017).

Ο σκοπός και οι στόχοι της παρούσας εργασίας έχουν ποικιλόμορφο χαρακτήρα. Με τη συγγραφή της σκοπό αποτελεί η ανάδειξη της σημασίας της διαχείρισης της άυλης και υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς και η ανάδειξη ότι είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Στόχοι αποτελούν η ευαισθητοποίηση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής του Δήμου Μινώα Πεδιάδας και των εκπαιδευτικών σε ζητήματα που αφορούν στον πολιτισμό, η ενθάρρυνση τους σχετικά με την καταγραφή, συντήρηση, διατήρηση, μελέτη και ενασχόληση των υλικών και άυλων «μερών» της πολιτιστικής κληρονομιάς και η θεωρία να γίνει πράξη με την υλοποίηση της συγκεκριμένης μελέτης.

Η εργασία αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη. Αρχικά, από την Εισαγωγή, στην οποία γίνεται αναφορά του όρου «Μουσείο» και του όρου «Μουσειολογία» και κατ' επέκταση του παραγώγου της «μουσειολογικός-ή-ό». Παρουσιάζονται ο σκοπός και οι στόχοι της, δομή της, η βιβλιογραφική επισκόπηση που χρησιμοποιήθηκε, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την έρευνα καθώς και οι περιορισμοί της.

Ακολούθως, παρουσιάζεται το Κυρίως Μέρος το οποίο αποτελείται από δύο υποκεφάλαια. Το πρώτο αφορά στο θεωρητικό πλαίσιο που στηρίχθηκε η εργασία. Συγκεκριμένα αναλύονται θεωρίες που αφορούν στον μουσειολογικό προγραμματισμό και σχεδιασμό καθώς επίσης και στην επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής. Επιπλέον, γίνεται αναφορά ιστορικών στοιχείων για τον οικισμό Χουμέρι του Δήμου Μινώα Πεδιάδας στον οποίο προτείνεται να δημιουργηθεί το Μουσείο Παραμυθίου. Τελειώνοντας, αναλύεται η θέση του παραμυθίου στη λαογραφία και ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των διαφοροποιών στοιχείων του κρητικού παραμυθίου.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο αναλύονται γενικά στοιχεία για το Μουσείο Παραμυθίου. Συγκεκριμένα η υπάρχουσα κατάσταση του, η νομική υπόσταση υπό την οποία προτείνεται να δημιουργηθεί, η υπό συγκρότηση συλλογή, άλλοι χώροι πολιτισμικού χαρακτήρα στη γειτονιά του Μουσείου Παραμυθίου, ολοκληρώνοντας με την πρόταση δημιουργίας δικτύου λαογραφικών μουσείων και μουσείων τοπικής κληρονομιάς Δήμου Μινώα Πεδιάδας.

Επιπροσθέτως, στο ίδιο υποκεφάλαιο, αναλύονται το σκεπτικό δημιουργίας του Μουσείου Παραμυθίου, η αποστολή και οι στόχοι του, οι τεχνικές παράμετροι που θα ληφθούν υπόψη, οι θεματικές ενότητές του, η πορεία του επισκέπτη σε αυτό, άλλοι χώροι που το συνθέτουν, η επικοινωνιακή του πολιτική και ο οικονομικός και χρονικός προϋπολογισμός του, στο πλαίσιο του μουσειολογικού προγραμματισμού και

σχεδιασμού του, ολοκληρώνοντας το υποκεφάλαιο με αναφορά στα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα, που προτείνεται να φιλοξενήσει το μουσείο. Η εργασία ολοκληρώνεται με τα Συμπεράσματα, τη Βιβλιογραφία και τα Παραρτήματα.

Το υλικό στο οποίο βασίζεται η παρούσα μελέτη, είναι προϊόν μελέτης των υποχρεωτικών και προαιρετικών αναγνωσμάτων της θεματικής ενότητας «Μουσειολογία» του οικείου μεταπτυχιακού, συλλογής βιβλιογραφικού υλικού από τις βιβλιοθήκες «Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου» και «Βιβλιοθήκη Λαογραφίας του Λαογραφικού Σπουδαστηρίου Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών», μελέτης βιβλιογραφικού υλικού που δωρήθηκε από τον Ομότιμο Καθηγητή Βυζαντινής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης κύριο Θεοχάρη Δετοράκη, μελέτης εγχειριδίων που ανήκουν στη βιβλιοθήκη της οικογένειας της γράφουσας, επιτόπιας έρευνας και έρευνας στο διαδίκτυο.

Περιορισμοί για την παρούσα μελέτη αποτελούν ειδικές μελέτες ειδικευμένων συντηρητών, νομικών, οικονομολόγων-λογιστών, γραφιστών, τεχνικών όπως ηλεκτρολόγων κ.ά., οι οποίες δεν εκπονήθηκαν εξαιτίας του σκοπών που επιτελεί η εργασία.

Κυρίως Μέρος

1. Θεωρητικό μέρος

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις θεωρίες που αφορούν στον μουσειολογικό προγραμματισμό και σχεδιασμό και στη μουσειοπαιδαγωγική. Επιπλέον, αναφέρονται πληροφορίες σχετικά με τον οικισμό «Χουμέρι», στον οποίο προτείνεται να δημιουργηθεί το Μουσείο Παραμυθίου. Ολοκληρώνεται με αναφορές στη θέση που έχει το παραμύθι στη λαογραφία και χαρακτηριστικά του κρητικού παραμυθίου που το κάνουν να διαφέρει από τις παγκόσμιες γενικεύσεις για τα παραμύθια.

1.1 Μουσειολογικός Προγραμματισμός – Σχεδιασμός: Θεωρία

Σύμφωνα με το Lord, ως μουσειολογικός προγραμματισμός ορίζεται:

«Η μελέτη και η πρακτική της φροντίδας για τη συντήρηση και την ερμηνεία του υλικού πολιτισμού, με την ενσωμάτωση όλων εκείνων των παραμέτρων που συνιστούν ένα μουσείο σε ένα κατασκευασμένο ή ανακαινισμένο σύνολο, το οποίο μπορεί να πραγματώσει τη λειτουργία του με τη βέλτιστη αποτελεσματικότητα»,

όπως αναφέρει ο Τζώνος (Τζώνος, 2013, σ. 158). Στόχοι για το μουσειολογικό προγραμματισμό αποτελούν η πρόβλεψη χώρου και υποδομών αισθητικά ευχάριστων και αποτελεσματικών για τη διατήρηση και την ερμηνεία των μουσειακών συλλογών, των μουσειακών επισκεπτών και η εγκαθίδρυση ή η συντήρηση ενός ιδρύματος, το οποίο να πραγματοποιεί αποτελεσματικά αυτές τις λειτουργίες (Τζώνος, 2013, σ. 158).

Η Ορφανίδη αναφέρει για τον προγραμματισμό και την οργάνωση της έκθεσης ότι κρίνεται απαραίτητο να περιλαμβάνει ένα επιστημονικό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής αρχιτεκτονικής του μουσείου στο οποίο εμπεριέχονται οι τομείς της μουσειακής έρευνας, της εκπαίδευσης και της συντήρησης και πρέπει να επεξεργάζεται από ειδικό επιστημονικό προσωπικό (Ορφανίδη, 2003, σ. 48).

Όσον αφορά το σχεδιασμό, είτε ως υλικό-χωρικό, είτε ως άυλο, ορίζουμε τη νοητική δραστηριότητα κατά την οποία το υποκείμενο, δεδομένου ενός διατυπωμένου προγράμματος για αλλαγή μιας υπάρχουσας κατάστασης, προτείνει μια μελλοντική κατάσταση ικανοποιητικότερη από την προηγούμενη (Τζώνος, 2013, σ. 33). Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό ο προγραμματισμός αποτελεί την πρώτη φάση του σχεδιασμού. Όσον αφορά το μουσειολογικό προγραμματισμό, υπάρχει προγραμματισμός του νοηματικού περιεχομένου του μουσείου και προγραμματισμός του υλικού σχεδιασμού του, υποκατηγορία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού (Τζώνος, 2013, σ. 35).

Το περιεχόμενο του νοηματικού-μουσειολογικού σχεδιασμού περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων της έκθεσης και τη σύνθεση- διατύπωση του προβλήματος η οποία θα μελετηθεί από τον νοηματικό-μουσειολογικό σχεδιασμό. Το στάδιο της ανάλυσης αφορά στον Κύριο του έργου, τη συλλογή είτε υπάρχει είτε συγκροτείται, το κοινό, τον χώρο και τη διοικητική δομή και οργάνωση της λειτουργίας. Το στάδιο της σύνθεσης αφορά στην αξιολόγηση των δεδομένων της ανάλυσης, την προγραμματική νοηματική μουσειολογική κεντρική ιδέα, τη συμπλήρωση της συλλογής, τη διατύπωση νοηματικού-μουσειολογικού προγράμματος και το προϊόν του νοηματικού-μουσειολογικού προγραμματισμού (Τζώνος, 2013, σσ. 160-162).

Το περιεχόμενο του χωρικού-μουσειολογικού προγραμματισμού περιλαμβάνει την ανάλυση των χωρικών δεδομένων της έκθεσης και τη σύνθεση-διατύπωση του προβλήματος η οποία θα μελετηθεί από το χωρικό-μουσειολογικό σχεδιασμό. Το στάδιο της ανάλυσης αφορά στα δεδομένα που προέρχονται από ενδεχόμενες συμβατικές υποχρεώσεις, προδιαγραφές ή οδηγίες εκ μέρους του κυρίου τη έργου, τα δεδομένα που προέρχονται από τον νοηματικό-μουσειολογικό προγραμματισμό της έκθεσης και τα δεδομένα που προέρχονται από έρευνα του ίδιου του χωρικού-μουσειολογικού προγραμματισμού. Το στάδιο της σύνθεσης αφορά στην αξιολόγηση των δεδομένων και εύρεση κρίσιμων προς επίλυση ζητημάτων, την προγραμματική χωρική- μουσειολογική κεντρική ιδέα, την διατύπωση των χωρικών αναγκών και την διατύπωση προγράμματος χωρικού- μουσειολογικού σχεδιασμού (Τζώνος, 2013, σσ. 162-164).

Ο χωρικός-μουσειολογικός προγραμματισμός μπορεί να χωριστεί σε «λογικά βήματα» που διατυπώνονται ως εξής:

Ανάλυση: περιλαμβάνει πέντε βήματα εκ των οποίων το πρώτο αφορά στη συγκέντρωση των στοιχείων σχετικών με την μουσειακή έκθεση. Αυτά είναι είτε δεδομένα που προέρχονται από το νοηματικό-μουσειολογικό προγραμματισμό της, είτε δεδομένα που έχουν προκύψει από την έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί κατά το χωρικό-μουσειολογικό προγραμματισμό της. Το δεύτερο βήμα αφορά στον καθορισμό κρίσιμων ζητημάτων του χωρικού-μουσειολογικού σχεδιασμού, το τρίτο βήμα στον καθορισμό του σκοπού της έκθεσης, το τέταρτο βήμα στη διατύπωση των στόχων της έκθεσης, ενώ το πέμπτο στον καθορισμό των προδιαγραφών της απόδοσης της έκθεσης.

Σύνθεση: περιλαμβάνει τρία βήματα εκ των οποίων το έκτο κατά σειρά, σχετίζεται με τις χωρικές-μουσειολογικές προγραμματικές ιδέες, περιλαμβάνοντας ή όχι τις σχηματικές απεικονίσεις τους. Το έβδομο βήμα αφορά στην καταγραφή των χωρικών αναγκών εκτιμώντας και το κόστος της έκθεσης σε προκαταρκτικό επίπεδο και το όγδοο-τελευταίο βήμα αφορά στη σύνταξη χωρικού-μουσειολογικού προγράμματος της έκθεσης (Τζώνος, 2013, σσ. 164-172).

1.2 Μουσειοπαιδαγωγική: θεωρία

Η μουσειοπαιδαγωγική αποτελεί επιστημονικό κλάδο εκπαίδευσης στο χώρο του μουσείου και αφορά όλες τις κατηγορίες επισκεπτών (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 27). Είναι ένα πεδίο μελέτης στο οποίο περιλαμβάνονται παιδαγωγικές μέθοδοι που σχετίζονται με τη μη τυπική εκπαίδευση, μουσειολογικές θεωρίες, θεωρίες του υλικού πολιτισμού και θεωρίες πολιτιστικής επικοινωνίας και μάρκετινγκ (Νικονάνου, 2010, σ. 16). Η γνώση της μουσειοπαιδαγωγικής για όσους αναλαμβάνουν το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα μουσεία κρίνεται πολύ σημαντική (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 27).

Το μουσείο αποτελεί χώρο που υποστηρίζεται η δια βίου μάθηση. Η μάθηση διακρίνεται στην τυπική, άτυπη και μη τυπική (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 27). Οι εκπαιδευτικές θεωρίες που απαντούν στα εκπαιδευτικά προγράμματα ενός μουσείου διακρίνονται σε

θεωρίες γνώσης και σε θεωρίες μάθησης. Όσον αφορά τις θεωρίες γνώσης, από τη μια υποστηρίζουν ότι η γνώση υπάρχει ερήμην του μαθητευόμενου και από την άλλη ότι η γνώση δημιουργείται από άτομα και ομάδες (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 28). Η πρώτη προσέγγιση χαρακτηρίζεται θετικιστική-ρεαλιστική προσέγγιση της γνώσης και οι μελετητές σημειώνουν πως πρόκειται για παραδοσιακές γνώσεις επιστημολογίας ενώ η δεύτερη κονστρουκτιβιστική-ιδεαλιστική στην οποία γίνεται λόγος για τη δυνατότητα που παρέχεται στον μαθητευόμενο για άρθρωση κριτικού λόγου (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 29).

Όσον αφορά τις θεωρίες μάθησης, χαρακτηρίζονται είτε από παθητικές είτε από ενεργητικές προσεγγίσεις. Στην περίπτωση των παθητικών προσεγγίσεων, ο μαθητευόμενος δεν έχει ενεργό, κριτικό ρόλο, αντίθετα σωρεύει πληροφορίες. Στην περίπτωση των ενεργητικών προσεγγίσεων, ο ρόλος των μαθητευόμενων είναι ενεργός χαρακτηρίζοντας τη διαδικασία της μάθησης «αναδιοργάνωση γνώσεων» (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 30).

Στα μουσεία για τη δημιουργία μουσειοεκπαιδευτικών προγραμμάτων αξιοποιούνται στοιχεία και από τους δύο τύπους εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και πολυποίκιλα παιδαγωγικά μέσα και τεχνικές που στόχο έχουν η επίσκεψη στο μουσείο να αποβεί μια ευχάριστη εμπειρία. Τέτοιες είναι ο διδακτισμός, ο συμπεριφορισμός, θεωρία της ανακάλυψης, ο κονστρουκτιβισμός, η διερεύνηση, η μάθηση μέσω ερεθίσματος, η κοινωνικογνωστική μάθηση, ο εποικοδομητισμός, η ομαδοσυνεργατική μάθηση. Επιπλέον περιλαμβάνονται δραστηριότητες που στηρίζονται στο διδακτισμό και τη δεικτική μέθοδο (Παπαϊωάννου & Στεργιάκη, 2013, σ. 49 & Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 31).

Η προσέγγιση του διδακτισμού αποτελεί την πιο γνωστή σε όλους μέθοδο μάθησης που πραγματοποιείται μέσω παρουσίασης ή διάλεξης στην οποία συμμετέχει δάσκαλος και μαθητής/ες και αποτελεί μια παθητική και βραχυπρόθεσμη διαδικασία για το μαθητή (Παπαϊωάννου, Πρόσληψη και προβολή του παρελθόντος, 2010, σ. 24 & Black, 2010, σσ. 167-168). Στο επίκεντρο της συγκεκριμένης προσέγγισης δεν είναι ο μαθητευόμενος και οι δυνατότητες του, αλλά ο δάσκαλος-αυθεντία και το γνωστικό αντικείμενο διδασκαλίας (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 31). Η προσέγγιση του διδακτισμού απαντάται συχνά στις μουσειακές εκθέσεις, αφού ο δημιουργός τους επικοινωνεί με το κοινό αντιμετωπίζοντας το σαν μία ομάδα χωρίς διαφοροποιήσεις (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 31).

Συνεχίζοντας με τις συμπεριφοριστικές θεωρίες (Συμπεριφορισμός, Μπιχεβιορισμός), αναφερόμαστε στη θεωρία της Κλασικής Εξαρτημένης Μάθησης, η οποία υποστηρίζει ότι η μάθηση συνδέεται με το ερέθισμα που την προκαλεί (Ελληνιάδου, Κλεφτάκη, & Μπαλκίτζας, 2008, σ. 10 & Παπαϊωάννου, 2010, σ. 24). Χαρακτηριστικά της θεωρίας του συμπεριφορισμού αποτελούν η επανάληψη και η επιβράβευση σε σωστές απαντήσεις στο τέστ που τίθεται από τον εκπαιδευτή στους μαθητευόμενους. Αξίζει να σημειωθεί ότι και σε αυτή την προσέγγιση δεν μελετώνται οι ιδιαιτερότητες του κοινού (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 32). Άξιος ερευνητής της συγκεκριμένης θεωρίας είναι ο Ivan Pavlov που πραγματοποίησε πειράματα σε ζώα προκαλεί (Ελληνιάδου, Κλεφτάκη, & Μπαλκίτζας, 2008, σ. 10).

Η θεωρία της ανακαλυπτικής ή διερευνητικής μάθησης, σχετίζεται με τη θεωρία του εποικοδομητισμού. Και στις δύο θεωρίες ο διδασκόμενος έχει ενεργό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης δίνοντας τροφή στην περιέργεια κι αν υπάρχει διδασκων, έχει απλά καθοδηγητικό ρόλο. Μέσω αυτής της θεωρίας, ο άνθρωπος ανακαλύπτει και διερευνά μόνος του τη γνώση (δίνοντας στην ανακάλυψη επαγωγικό χαρακτήρα) με τον τρόπο που επιθυμεί και ταιριάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, θέτοντας ερωτήσεις και επιχειρώντας να απαντηθούν (Παπαϊωάννου, Πρόσληψη και προβολή του παρελθόντος, 2010, σ. 26, Black, 2010, σ. 177, Νικονάνου, 2010, σσ. 82-83 & Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 33). Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ενός μουσείου που στηρίζονται σε αυτό το είδος μάθησης διακρίνονται από διαδραστικά εργαστήρια, παιχνίδια κρυμμένου θησαυρού και εξερεύνησης που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες και οικογένειες. Τα μουσεία που απαντώνται στοιχεία ανακαλυπτικής μάθησης είναι συνήθως Μουσεία Επιστημών, Μουσεία Φυσικής Ιστορίας και Παιδικά Μουσεία. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στα Μουσεία Επιστημών εφαρμόζονται τα διαδραστικά εκθέματα τα οποία δίνουν τις περισσότερες φορές τη δυνατότητα της επαφής με το χέρι επιδιώκοντας ταυτόχρονα τα διανοητική ενεργητικότητα του επισκέπτη-μαθητευόμενου (Φιλιππουπολίτη, 2016, σ. 34).

Ο Gardner προτείνει τη θεωρία μάθησης και τις πολλαπλές νοημοσύνες υποστηρίζοντας την ύπαρξη οκτώ διαφορετικών ειδών νοημοσύνης που κάθε άνθρωπος έχει αναπτύξει άλλες σε μεγαλύτερο και άλλες σε μικρότερο βαθμό. Επιπλέον, ο McCarthy προτείνει είδη μαθητευόμενων σύμφωνα με τον τρόπο πρόσληψης και επεξεργασίας πληροφοριών (Νικονάνου, 2010, σσ. 81-82).

Η γνωστική προσέγγιση στη μάθηση αφορά στη γνώση και τη μνήμη τονίζοντας τη σημασία των γνωστικών λειτουργιών που διενεργούνται μεταξύ ερεθίσματος και αποτελέσματος (Παπαϊωάννου, Πρόσληψη και προβολή του παρελθόντος, 2010, σ. 25). Στο πλαίσιο της γνωστικής προσέγγισης, μπορεί να προστεθεί η θεωρία του εποικοδομητισμού ή κονστρουκτιβισμού, κατά την οποία πρωτεύοντα ρόλο έχει ο διδασκόμενος κι όχι η πληροφορία. Ο δέκτης της πληροφορίας έχει ενεργητικό ρόλο και προσλαμβάνει τη γνώση σύμφωνα με τις δικές του εμπειρίες, ανάγκες, αντιλήψεις και ιδέες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ίδια πληροφορία να συνιστά διαφορετική γνώση για κάθε άνθρωπο και οδηγεί στην αλλαγή και την ανάπτυξη του και ενδεχόμενα στην επιθυμία για περισσότερη μάθηση (Παπαϊωάννου, Πρόσληψη και προβολή του παρελθόντος, 2010, σ. 26 & Black, 2010, σ. 169, 178).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η σημαντικότητα της έννοιας του αναστοχασμού ο οποίος συνδέεται με τη μάθηση. Αποτελεί βασική διαδικασία για τις πειραματικές μορφές μάθησης, δίνοντας τη δυνατότητα στο διδασκόμενο «να σκεφτεί την εμπειρία και να βγάλει κάποιο νόημα από αυτή» (Black, 2010, σσ. 179-180).

1.3 Ο οικισμός Χουμέρι

Το Χουμέρι είναι οικισμός του Δήμου Μινώα Πεδιάδας στο νομό Ηρακλείου στην Κρήτη και βρίσκεται 30 χιλιόμετρα περίπου νότια από την πόλη του Ηρακλείου και 3 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της κωμόπολης «Αρκαλοχώρι». Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού που πραγματοποιήθηκε το 2011, ο οικισμός κατοικούνταν από 97 κατοίκους (Σπανάκης, 2006, σ. 834 & Πεδιάδας, 2017).

Αρχαιότερη μνεία για τον οικισμό απαντάται σε έγγραφο του 1364 ως φέουδο της οικογένειας Quirino, με τον όρο «Cato Chumeri». Έπειτα γίνεται αναφορά για αυτό, στην επαρχία Μπελβεντέρε ή Ρίζου από το Fr. Barozzi στα 1577 ως Ghumeri, από τον Καστροφύλακα ως Cumeri στα 1583, από τα Βασιλικάτα το 1630 ως Cumeri, στην τούρκικη απογραφή του 1671 ως Humeri, στην απογραφή του 1834 ως Kumeri με τρεις χριστιανικές και πέντε τούρκικες οικογένειες (Σπανάκης, 2006, σ. 834).

Κατά την Τουρκοκρατία, το Χουμέρι αποτέλεσε πεδίο μαχών μεταξύ Οθωμανών και Κρητών. Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί η συνείδηση που έχει εντυπωθεί στους κατοίκους για το πέρασμα το καπετάν Κόρακα από την περιοχή (Πεδιάδας, 2017).

Η απογραφή του 1881, αναφέρει ότι το Χουμέρι ανήκει στο δήμο Αρκαλοχωρίου, επαρχίας Μονοφατσίου, δεδομένο που ισχύει και στην απογραφή του 1900, ενώ το 1920 φαίνεται να ανήκει στον αγροτικό δήμο Ζίντας και το 1928 ανήκει στην κοινότητα Αρκαλοχωρίου.

Ο Σπανάκης αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Ξανθουδίδη, υποθέτουμε ότι το όνομα του οικισμού είναι αραβικής προέλευσης αφού δε μπορεί να εξηγηθεί είτε μέσω της ελληνικής είτε μέσω της ιταλικής γλώσσας και πιθανόν διατηρήθηκε από την εποχή που κυριαρχούσαν οι Σαρακηνοί στο νησί (Σπανάκης, 2006, σ. 835 & Πεδιάδας, 2017).

1.4 Το παραμύθι στη Λαογραφία

Κατά τον Λουκάτο, παραμύθι καλείται «...η λαϊκή διήγηση, που μοιάζει με μεγάλο περιπετειασκό μύθο ή έχει συντεθεί από περισσότερους πυρήνες (μοτίβα) ανθρωπο-μεταφυσικών μύθων, που είναι γνωστοί σε περισσότερους λαούς.» Κατά τον Μέγα, παραμύθι εννοείται η διήγηση ποικίλης μορφής και προέλευσης, ευτράπελη ή φανταστική που δημιουργείται με ποιητική φαντασία από τον κόσμο του μαγικού ή αφορά συμβάντα που δεν αγγίζουν τα όρια του πραγματικού. Έχει πλοκή, τα πρόσωπα της οποίας ζουν και κινούνται στη σφαίρα του μαγικού ή θαυμαστού κόσμου (Λουκάτος, 1978, σ. 140 & Μέγας, 1981, σ. 170).

Ιδιότητες του παραμυθιού αποτελούν οι:

- Ο κόσμος του παραμυθιού είναι φανταστικός.
- Δεν χαρακτηρίζεται από μεσότητα αλλά από ακρότητες π.χ. πολύ μεγάλοι ήρωες ή μικροσκοπικοί, όμορφοι ή άσχημοι κ.ά.
- Στο παραμύθι είναι όλα δυνατά να συμβούν.
- Το παραμύθι διηγείται φυσικά ή υπερφυσικά γεγονότα με σκοπό την καλλιτεχνική διήγηση.
- Το παραμύθι δεν σκοπεύει να διδάξει ή να συμβουλευσει, αλλά να προβάλλει ένα ηθικό δίδαγμα.

Η υπόθεση του παραμυθιού δεν αφορά συγκεκριμένο χρόνο και τόπο, τα πρόσωπα είναι αόριστα και φανταστικά και η λαϊκή του διατύπωση ακολουθεί «νόμους» όπως χαρακτηρίστηκαν από παραμυθολόγους, που αφορούν σε συγκεκριμένους αφηγηματικούς κανόνες. Το παραμύθι στη λαογραφία κατέχει τον αντίστοιχο ρόλο του μυθιστορήματος στη λογοτεχνία ενώ συντίθεται και αφηγείται από τους παραμυθάδες. Θεωρείται λογοτεχνικό είδος σε παγκόσμια κλίμακα και διαδίδεται από τόπο σε τόπο. Όσον αφορά την καταγωγή του έχουν σημειωθεί οι εξής τέσσερις θεωρίες: Πρώτον, η Ινδοευρωπαϊκή ή αρία, δεύτερον, η Ινδική, τρίτον, η Πολυγενετική προερχόμενη από την ανθρωπολογική και ως τέταρτη κατηγορία ο Λουκάτος αναφέρει τη Φιλολογική ή Ιστοριογεωγραφική ενώ ο Μέγας ότι τα παραμύθια προέρχονται από τα όνειρα. Όλες οι θεωρίες δέχθηκαν αντιρρήσεις, ωστόσο από όλες τις συζητήσεις προέκυψαν θετικά αποτελέσματα για την παραμυθιολογία ως ακολούθως:

1. Τα παραμύθια εμπεριέχουν στοιχεία που αντιπροσωπεύουν αρχέγονες πολιτισμικές καταστάσεις.
2. Πηγή αρκετών από τα στοιχεία αποτελούν τα όνειρα.
3. Αποτελούν συγκροτημένες ενότητες και διαδίδονται από λαό σε λαό.
4. Η διάδοση των παραμυθιών γινόταν προφορικά ή γραπτά.
5. Απαιτείται άλλη έρευνα για τα στοιχεία και τα επεισόδια που συγκροτούν το παραμύθι και άλλη για τα παραμύθια ως λογοτεχνική ενότητα (Λουκάτος, 1978, σσ. 140-141 & Μέγας, 1981, σσ. 171-180).

Σχετικά με το περιεχόμενο και τη φύση του παραμυθιού έχουν καταγραφεί οι εξής τέσσερις θεωρίες:

- Μυθολογική
- Συμβολιστική
- Ψυχαναλυτική
- Ανθρωπολογική (Λουκάτος, 1978, σσ. 140-141).

Κατά τον Λουκάτο, όσον αφορά τον κόσμο και τις εμπνεύσεις του περιεχομένου του παραμυθιού, η κατηγοριοποίηση είναι η ακόλουθη:

- Μυθικό ή Ξωτικό
- Διηγηματικό ή Κοσμικό
- Θρησκευτικό ή Συναξαρικό

→ Ευτράπελο ή Σατιρικό

Στην κατηγοριοποίηση αυτή εντάσσονται ιδιαίτερες περιπτώσεις παραμυθιών ανάλογα με τον τρόπο πλοκής τους που ονομάζονται αινιγματικά, κλιμακωτά, παροιμιακά κ.α.

Κατά τον Μέγα, σύμφωνα με την έρευνα του Αδ. Αδαμαντίου, ο λαός διακρίνει τα παραμύθια σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη εντάσσονται αυτά που εμπεριέχουν στη θεματολογία τους δράκους, μάγισσες και μάγους και στη δεύτερη αυτά που εμπεριέχουν κλέφτες, παπαδιές και έρωτες. Η πρώτη αφορά στα «*θαυμαστά ή μαγικά*» παραμύθια και η δεύτερη στα παραμύθια που αφορμόνται από συμβάντα της καθημερινότητας και χαρακτηρίζονται «ευτράπελες διηγήσεις» (Λουκάτος, 1978, σσ. 143-144 & Μέγας, 1981, σ. 181).

Τα παραμύθια είναι κοινά σε όλο τον κόσμο και εμφανίζονται σε παραλλαγές σε κάθε χώρα. Τα Νεοελληνικά Παραμύθια χαρακτηρίζονται από:

- Χαρούμενες εισαγωγές, ευχάριστες παρεμβολές και αισιόδοξους τερματισμούς
- Λιτότητα
- Περιγραφή περιβάλλοντος και χώρου
- Κοινωνική οικειότητα
- Διδακτική διάθεση
- Διάθεση αστείου και χωρατού (Λουκάτος, 1978, σσ. 143-145).

Η αξία του παραμυθιού έχει πολλές σημασίες. Από φιλολογική σκοπιά, σημαντικές είναι η κοινωνιολογική και η παιδαγωγική του σημασία αλλά και η σημασία που έχει η γλώσσα, η πλοκή και η αφηγηματική του τεχνική. Το παραμύθι ανά τον κόσμο ψυχαγώγησε και ψυχαγωγεί, προσέφερε εγκυκλοπαιδική γνώση στον λαό, προσέφερε αισιοδοξία και φιλοσοφία στη σκέψη του, όξυνε τη φαντασία των παιδιών και τους δίδαξε την αφήγηση.

Η συλλογή των παραμυθιών πρέπει να καταγράφεται όσο το δυνατόν προσεκτικά και πιστά. Τέσσερις είναι κατηγορίες λαϊκών αφηγήσεων:

1. Παραμύθια για ζώα
2. Κλασσικά παραμύθια
3. Αστεία και Ανέκδοτα παραμύθια
4. Τυπολογικά παραμύθια (Λουκάτος, 1978, σσ. 147-149)

1.4.1 Το κρητικό παραμύθι

Πολλά είναι τα στοιχεία που διαφοροποιούν το κρητικό παραμύθι από τα γνωστά παγκόσμια στερεότυπα. Πρώτον, στο κρητικό παραμύθι και γενικά στο ελληνικό, απουσιάζει ο Πομπός, με την έννοια ότι η δράση του Ήρωα δεν παρακινείται από κάποιο φορέα γνώσης, κοινωνικής ή θεϊκής αρχής (Καψωμένος & Παπαδερού, 2010, σσ. 128-129). Δεύτερον, κάθε αφήγηση παραμυθιού έχει μια αρνητική κατάσταση στην αρχή και στο τέλος μια θετική. Στην Κρήτη, συχνά η αφήγηση αφορά μόνο στο πρώτο μέρος υποσκελίζοντας το δεύτερο.

Τρίτον, ιδιαιτερότητα που συναντάται συχνά στο κρητικό παραμύθι αφορά στην κινητήρια δύναμη που θα κάνει το Υποκείμενο να διεκδικήσει κάποιο αγαθό που του ανήκε και στερήθηκε άδικα από άλλο πρόσωπο που δρα. Τέταρτον, το Υποκείμενο, στο κρητικό παραμύθι, προκειμένου να πετύχει το στόχο του, ζητά τη βοήθεια και την αλληλεγγύη των άλλων εξαλείφοντας τη στέρηση. Πέμπτον, η εν λόγω αλληλεγγύη αφορά σε όλη τη φύση, πέραν του ανθρώπου, με την έννοια ότι όλα συνδέονται μεταξύ τους με μια σχέση αλληλεξάρτησης (Καψωμένος & Παπαδερού, 2010, σσ. 127-142).

Επιπροσθέτως, αξίζει να σημειωθεί η εκπαιδευτική και η αισθητική αξία του κρητικού παραμυθιού. Πλουτίζει τη γλωσσική έκφραση των παιδιών, φέρνοντάς τα κοντύτερα στη ντοπιολαλιά τους και βοηθώντας τα παράλληλα να δεθούν με τις ρίζες τους, την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό τους. Το παραμύθι κατείχε εξέχουσα θέση στα μικρά χωριά της Κρήτης κατά τα περασμένα χρόνια, αφού αποτελούσε μέσο επικοινωνίας και ψυχοθεραπείας μεταξύ των μελών της οικογένειας αλλά και της γειτονιάς στις βραδινές συνάξεις, τις λεγόμενες βεγγέρες (Μιχελογιαννάκη-Καραβελάκη, 2010, σσ. 179-190).

Κατά την Χατζητάκη-Καψωμένου, στο κρητικό παραμύθι απαντώνται τα μεταβλητά στοιχεία των παραμυθιών σύμφωνα με τον Propp. Αρχικά, άξια αναφοράς είναι η ονοματοθεσία αποκαλύπτοντας *«την ευρηματικότητα, τη φαντασία και την ικανότητα των λαϊκών δημιουργών να επινοούν ή να υιοθετούν εξαιρετικά εύηχα ονόματα, ακόμη και να συνοψίζουν σε ένα όνομα την υπόθεση του παραμυθιού ή τη δράση κάποιου προσώπου...»*¹. Επιπλέον, παρόλο που στα παραμύθια σημασία έχουν οι πράξεις των δρώντων κι όχι τα συναισθήματά τους, στο κρητικό παραμύθι συχνά ισχύει το αντίθετο,

¹ Π.χ. Μαρμαροπούλα, Αθοκάτσουλο, Μπλιομπλιό

από την άποψη ότι περιγράφονται πρόσωπα, συναισθήματα και καταστάσεις δίνοντας στο παραμύθι ιδιαίτερο συναισθηματικό βάθος. Άλλη λειτουργία κατά τον Propp που συναντάται στο κρητικό παραμύθι είναι η «απαγόρευση» ή «έλλειψη», δίνοντας με αυτό τον τρόπο κίνητρο για να ξετυλιχθεί το κουβάρι της ιστορίας του παραμυθιού.

Τελευταίες δύο λειτουργίες αποτελούν η «αποκάλυψη του κακοποιού» και η «τιμωρία» του. Τελειώνοντας, οι παρεμβάσεις παροιμιακών σχολίων, αινιγμάτων και έμμετρων παρεμβολών στις διηγήσεις, αποτελούν ιδιαίτερο χρώμα για το κρητικό παραμύθι. Το παραμύθι στην Κρήτη εντάσσεται σε ένα όμορφο, φανταστικό μαγικό κόσμο φτιαγμένο από το ύφος και την ομορφιά του λόγου του (Χατζητάκη-Καψωμένου, 2010, σσ. 191-201).

2. Μουσείο Παραμυθιού

2.1. Γενικά

Το παρόν κεφάλαιο αφορά σε γενικά στοιχεία του Μουσείου Παραμυθιού, δηλαδή στην υπάρχουσα κατάσταση στην οποία βρίσκεται, στην προτεινόμενη νομική υπόσταση, αυτή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας στην οποία θα ενταχθεί, στην υπό συγκρότηση συλλογή του και τέλος στο ναό Εισοδίων της Θεοτόκου και στον Πολιτιστικό Σύλλογο Χουμεριανών, που αποτελούν άλλους χώρους πολιτισμικού χαρακτήρα που βρίσκονται στον ίδιο οικισμό.

2.1.1 Η υπάρχουσα κατάσταση

Το κύριο χαρακτηριστικό της σημερινής εικόνας του Μουσείου Παραμυθιού είναι ότι αποτελεί μια διώροφη ανακαινισμένη κατοικία, η οποία δεν επρόκειτο να λειτουργήσει ως μουσείο.

Προβληματική σε αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί το μέγεθος των χώρων. Με άλλα λόγια, στην περίπτωση που μπορούσε να γίνει εξαρχής αρχιτεκτονική μελέτη του Μουσείου, μπορεί οι χώροι και η διαρρύθμισή τους να ήταν ίδιοι, αλλά το μέγεθος τους σίγουρα θα ήταν μεγαλύτερο ώστε να καλύπτει σε μεγαλύτερο βαθμό κάποια ομαδική επίσκεψη.

Επιπλέον, δεδομένου ότι το κτιριακό κέλυφος αποτελούσε κατοικία, προκειμένου να τεθεί σε λειτουργία το Μουσείο, κρίνεται απαραίτητη η μελέτη και η υλοποίηση έργου που αφορά στη διευκόλυνση ατόμων με δυσκολίες (π.χ. ράμπα, πλακάκια για τυφλούς, ασανσέρ.)

Τελειώνοντας, το κτίριο δεν ηλεκτροδοτείται, λόγω της αναπαλαίωσης-ανακαίνισης του. Αφού γίνει η μελέτη από ειδικό ηλεκτρολόγο προκειμένου να καλυφθούν οι «μουσειολογικές ανάγκες» που έχουν τεθεί, θα γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες εγκατάστασης του ηλεκτρολογικού υλικού και στη συνέχεια η ηλεκτροδότηση.

Τέλος, κύριο μέλημα της παρούσας μελέτης είναι η προβολή και η ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς μέσω σύγχρονων μουσειολογικών τάσεων.

2.1.2 Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία

Το μουσείο Παραμυθίου νομικά θα ενταχθεί στο πλαίσιο αστικής εταιρείας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, μη κυβερνητικής οργάνωσης της Κοινωνικής Οικονομίας. Σύμφωνα με τα συνήθη πρότυπα καταστατικών αυτών των εταιρειών, στην εταιρεία θα συμμετέχουν τρεις συμβαλλόμενοι. Θα διέπεται από τα άρθρα 741 επ. Αστικού Κώδικα και θα μπορεί να χρησιμοποιεί την επωνυμία της και με λατινικά στοιχεία ή σε μετάφραση.

Ως έδρα της, θα οριστεί το Χουμέρι Ηρακλείου και θα μπορεί να ιδρύει παραρτήματα ή γραφεία και σε άλλες περιοχές της Κρήτης και της Ελλάδας γενικά. Σύμφωνα με το άρθρο 784 Αστικού Κώδικα, η Μη Κυβερνητική Οργάνωση έχει ξεχωριστή, νομική προσωπικότητα και μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, τουτέστιν, δε θα διανέμει κέρδη στους εταίρους της και τα έσοδα της από τις δραστηριότητες της θα χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την επίτευξη των καταστατικών της στόχων.

Ως προς την οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία της, η εταιρεία θα διέπεται από τις διατάξεις καταστατικού και των άρθρων 741 Αστικού Κώδικα. Σε κάθε περίπτωση, οι δραστηριότητες της θα διέπονται από το νόμο και τις κείμενες διατάξεις.

Σχετικά με τους σκοπούς της εταιρείας, θα αφορούν σε πολιτιστικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παρεμβάσεις της περιοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θα αποτελέσει η διοργάνωση φεστιβάλ παραμυθίου.

Όσον αφορά τη διάρκεια της εταιρείας, πρόκειται να οριστεί στα είκοσι χρόνια με δυνατότητα παράτασης με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μελών. Η διάρκεια αυτής θα αρχίσει από την ημέρα της καταχώρησης καταστατικού στα βιβλία του Πρωτοδικείου Ηρακλείου. Εάν η εταιρεία συνεχίσει τις εργασίες της και μετά την ως άνω ημερομηνία θα θεωρείται ότι παρατάθηκε για αόριστο χρόνο.

Επιπλέον, για την επίτευξη του εταιρικού σκοπού οι εταίροι θα συμφωνήσουν να εισφέρουν στην εταιρεία ο καθένας συγκεκριμένο ποσό. Ωστόσο, ο ένας από τους εταίρους θα εισφέρει την χρήση του κτιρίου που βρίσκεται στην θέση «Πετράς» στο Χουμέρι Ηρακλείου, για χρήση γραφείων της εταιρείας.

Επίσης, σχετικά με τις εισφορές, εκτός των παραπάνω εισφορών οι πόροι της εταιρείας θα είναι: δωρεές και χορηγίες φυσικών και νομικών προσώπων, κληρονομίες ή κληροδοσίες, χοροεσπερίδες και λοιπές εκδηλώσεις και κάθε άλλη εισφορά μελών ή τρίτων προσώπων, φυσικών ή νομικών, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου και από τα περιουσιακά δικαιώματα που θα αποκτήσει η εταιρεία από την λειτουργία της.

Πόροι θα προκύπτουν επίσης από την εκπόνηση σχετικών μελετών με το αντικείμενο των σκοπών της και με τη διαχείριση κοινοτικών και εθνικών προγραμμάτων από τις πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και εκθέσεις και από τις εκδόσεις της και το ψηφιακό περιεχόμενο.

Τη διαχείριση και την εκπροσώπηση τη εταιρείας, θα αναλάβει ένας εκ των εταίρων, όπου υπογράφοντας κάτω από την εταιρική επωνυμία, έναντι κάθε τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου ή αρχής, δικαστικά και εξώδικα. Οι πράξεις του διαχειριστή και εκπροσώπου της εταιρείας που θα ενεργούνται υπό την εταιρική επωνυμία και για λογαριασμό της εταιρείας, θα τον δεσμεύουν, εφόσον θα βρίσκονται εντός των πλαισίων που καθορίζονται από τον εταιρικό σκοπό. Ωστόσο, θα προβλέπεται τι πρόκειται να επακολουθήσει στην περίπτωση που αυτός ή οποιοσδήποτε εταίρος πεθάνει, ή κηρυχθεί σε δικαστική συμπαράσταση ή πτωχεύσει ή αδυνατεί να διαχειριστεί προσωρινά τα καθήκοντα του. Τελειώνοντας, πρόκειται να υπάρχουν προβλέψεις σχετικές με έξοδο κάποιου εταίρου ή την καταγγελία της εταιρείας από εταίρο καθώς και τη λύση της εταιρείας.

Τέλος, δεδομένου ότι η εταιρεία δε θα είναι κερδοσκοπική, καμία διανομή κερδών δε θα γίνεται προς τα μέλη της είτε κατά τη διάρκεια είτε μετά τη λύση της εταιρείας. Τα τυχόν, πέραν της εισφοράς των εταίρων, καθαρά κέρδη της εταιρείας, θα τοποθετούνται για την πραγμάτωση των σκοπών της εταιρείας τόσο κατά τη διάρκεια όσο και κατά τη λύση της εταιρείας.

2.1.3 Η υπό συγκρότηση συλλογή

Η συλλογή των αντικειμένων, μέρος των οποίων πρόκειται να εκτεθούν δεν είναι επαρκής αφού βρίσκεται σε κατάσταση συγκρότησης. Στόχος της αναζήτησης και

εντοπισμού των αυθεντικών μουσειακών αντικειμένων είναι να αποτελούν αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος. Αυτό αποδεικνύεται και από τα υπάρχοντα τα οποία σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και τις ασχολίες των κατοίκων του χωριού. Η κατασκευή όλων σχεδόν των αντικειμένων της συλλογής χρονολογείται πριν από το 1950.

Συγκεκριμένα η συλλογή τη δεδομένη στιγμή περιλαμβάνει:

Αντικείμενο	Χρησιμότητα	Δωρητής	Υλικό κατασκευής
Ανέμη	Τύλιγμα μαλλιού γύρω από τις ακτίνες	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Αργαλειός	Ύφανση	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Βούργια	Μεταφορά προσωπικών αντικειμένων ή μικρής ποσότητας φαγητού	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ύφαντό
Γουδί και γουδοχέρι	Μετατροπή μπαχαρικών σε μορφή σκόνης π.χ. μαστίχα Χίου	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Σίδερο
Γυναικεία ενδυμασία ανατολικής Κρήτης	Ενδυμασία	Οικογένεια Ελευθερίου Κυριακάκη	Ύφασμα
Θρινάκι	Συλλογή σταχυών που ήταν απλωμένα στο αλώνι αυτόν το σιτάρι	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Καλάθι	Αποθήκευση	Οικογένεια Ιωάννη Μαρινάκη	Καλάμι και φουσκιά
Κόντε μίρι	Ασφάλιση πόρτας	Οικογένεια Στυλιανού	Σίδερο

		Γιαπιτζάκη	
Κνισάρα	Διαχωρισμός αλευριού από ξένα σώματα	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο και λεπτή ύφανση σίτας
Κόσκινο	Διαχωρισμός σιτηρών από ξένα σώματα	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο και σίτα
Κουμάρι	Δοχείο πόση	Οικογένεια Ιωάννη Μαρινάκη	Αλουμίνιο
Κουτάλες	Παρασκευή φαγητού	Οικογένεια Ιωάννη Μαρινάκη	Αλουμίνιο
Λύχνος	Φωτιστικό καθημερινής χρήσης	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Σίδηρο
Νταμιτζάνα	Αποθήκευση κρασιού και ρακής	Οικογένεια Ιωάννη Μαρινάκη	Αλουμίνιο
Ξύστρα	Τεμαχισμός σαπουνιού	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Σίδηρο
Πανιέρι	Χώρος αποθήκευσης	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ψάθα
Πατανία	Κλινοσκέπασμα	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Μαλλί (υφαντή)
Πετρολεκανίδες	Οικιακές εργασίες	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Πηλός και Αλουμίνιο
Πλύστρα	Πλύσιμο ρούχων	Οικογένεια Μιχαήλ Γιαπιτζάκη	Πέτρα
Προσώμι	Βάση στην οποία	Οικογένεια	Μαλλί (υφαντό)

	τοποθετούνταν η στάμνα στον ώμο	Στυλιανού Γιαπιτζάκη	
Ρόκα	Νηματοποίηση μαλλιού	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο και Αλουμίνιο
Σαΐτα	Εξάρτημα μέσα στο οποίο ήταν τοποθετημένο το μασούρι με το νήμα που υφαινόταν στον αργαλειό	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Σίδερο κάρβουνου	Σιδέρωμα ενδυμάτων	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Σίδερο και Ξύλο
Σκάφη	Ζύωμα ψωμιού	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Σοφράς	Τραπέζι για γεύμα, δείπνο, οικιακές εργασίες	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο
Τσικάλια μπακιρένια (κατσαρόλες)	Παρασκευή φαγητού	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Χαλκός
Χερόμυλος	Μετατροπή σιταριού ή κριθαριού σε αλεύρι	Οικογένεια Στυλιανού Γιαπιτζάκη	Ξύλο και πέτρα

Εικ. 1: Κόσκινο

Εικ. 2: Εύστρα

Εικ. 3: Σίδερο κάρβουνου

2.1.4 Στη γειτονιά του Μουσείου Παραμυθιού: Άλλοι χώροι πολιτισμικού χαρακτήρα

Προκειμένου ένας χώρος πολιτισμού να αποτελέσει ισχυρό πόλο έλξης επισκεπτών, τακτική που προτείνεται για να τον ισχυροποιήσει αποτελεί η παρουσίαση και η σύνδεση του με άλλους χώρους πολιτισμικού χαρακτήρα. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την ολοκληρωμένη πρόταση και προβολή της περιοχής στην οποία βρίσκεται δίνοντας κίνητρο για κάθε εν δυνάμει επισκέπτη. Συγκεκριμένα, στο παρόν υποκεφάλαιο παρουσιάζονται οι άλλοι χώροι πολιτισμικού χαρακτήρα που βρίσκονται στον οικισμό «Χουμέρι».

2.1.4.1 Ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου στο Χουμέρι

Ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου στο Χουμέρι είναι μονόχωρος καμαροσκεπής. Αρχικά ήταν κατάγραφος ενώ σήμερα σώζονται ορισμένες από τις τοιχογραφίες του για διάφορους λόγους, έναν από τους οποίους αποτελεί η προσθήκη νέου κλίτους που

είχε σαν αποτέλεσμα τη διάνοιξη του τοίχου στη νότια πλευρά, την καθαίρεση του δυτικού τοίχου και τη διάνοιξη παραθύρου στη βόρεια πλευρά.

Οι τοιχογραφίες του ναού αναπτύσσονται σε τέσσερις ζώνες. Στο βόρειο τμήμα της καμάρας από δεξιά προς αριστερά παρουσιάζονται οι σκηνές της Μεταμόρφωσης, της Υπαπαντής και της Ίασης του εκ γενετής τυφλού. Κάτω από αυτές τοποθετούνται σκηνές σχετικές με τη Θεοτόκο. Συγκεκριμένα η Επίσκεψη, ο Έλεγχος του Ιωσήφ και τα Εισόδια και ανατολικά η Ψηλάφηση του Θωμά. Συνεχίζοντας σε χαμηλότερο επίπεδο, απεικονίζεται ο Θηλασμός της Μαρίας από την αγία Άννα, η Κολακεία, η Προσευχή της Άννας, η Ευλογία των ιερέων. Κατώτερα, πλαγίως και στο δυτικότερο άκρο εμφανίζονται δύο ολόσωμες άγνωστες μορφές γυναικών αγίων αλλά και ίχνη του ποδόγυρου τρίτης που έχει καταστραφεί λόγω διάνοιξης παραθύρου. Στο ανατολικότερο άκρο του ίδιου τοίχου φαίνονται ίχνη ολόσωμου άγνωστου αγίου.

Σκηνές του νότιου τοίχου και του Ιερού Βήματος είναι κατεστραμμένες στο μεγαλύτερο βαθμό. Στο ανώτερο τμήμα της νότιας πλευράς της καμάρας από δεξιά προς αριστερά, ο επισκέπτης παρατηρεί τις, σε μεγάλο βαθμό, κατεστραμμένες παραστάσεις της Βάφτισης, της Γέννησης, ενός θαύματος του Χριστού, ενώ κάτω από αυτές τον Ευαγγελισμό του Ιωακείμ, τη Γέννηση της Θεοτόκου και πιο ανατολικά το «Χαίρε». Στα χαμηλότερα τμήματα οι αγιογραφίες έχουν καταστραφεί. Στο δυτικότερο άκρο του πλάγιου τοίχου διαφαίνεται ολόσωμη μορφή άγνωστου αγίου σε μετωπική στάση.

Στο βόρειο τμήμα της καμάρας του Ιερού Βήματος διακρίνεται η Ανάληψη και ακριβώς από κάτω η Μετάδοση, στο αντίστοιχο νότιο τμήμα της καμάρας η Πεντηκοστή. Κάτω από τη Μετάδοση παρατηρούνται δύο ολόσωμες άγνωστες μορφές αγίων σε μετωπική στάση (Θεοχαροπούλου, 2004, σσ. 133-134).

Ο επισκέπτης που θα περιηγηθεί στο ναό Εισοδίων της Θεοτόκου έχει την ευκαιρία να θαυμάσει όλες τις αγιογραφίες. Ωστόσο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αγιογραφία που απεικονίζει το θηλασμό της Παναγίας από την αγία Άννα που βρίσκεται στο βόρειο τοίχο. Η αγία Άννα ένθρονη, πατά σε υποπόδιο κρατώντας στο αριστερό χέρι το σπαργανωμένο βρέφος-Παναγία ακουμπώντας το στο αριστερό της πόδι, ενώ με το δεξί χέρι της προσφέρει στο μωρό το μαστό προκειμένου να θηλάσει. Στα δεξιά εικονίζεται γυναικεία μορφή κατευθυνόμενη προς τη θηλάζουσα.

Ο θηλασμός της Θεοτόκου αποτελεί μια από τις δύο αυτόνομες παραστάσεις στη βυζαντινή τέχνη αφορμώμενες από την περίοδο «Γέννηση-Ευαγγελισμός». Αυτό το θέμα

της αγιογραφίας είναι εμπνευσμένο από τα απόκρυφα Ευαγγέλια και εμφανίζεται σπάνια σε ναούς. Συγκεκριμένα, συναντάται το 12ο αιώνα στο ναό Αγίων Σαράντα Τυρνόβου Βουλγαρίας, το 13ο αιώνα στον Άγιο Στέφανο Καστοριάς και το 14ο αιώνα στο ναό της Περιβλέπτου του Μυστρά. Στους ναούς του Τυρνόβου και της Καστοριάς, η Παναγία στη συγκεκριμένη αγιογραφία εμφανίζεται σε προτομή. Κοινό χαρακτηριστικό των αγιογραφιών Τυρνόβου- Κρήτης είναι ότι η αγία Άννα προσφέρει το μαστό στην Παναγία για θηλασμό.

Όσον αφορά τα κρητικά μνημεία, ο θηλασμός της Παναγίας αποτελεί θέμα εξαιρετικά σπάνιας εμφάνισης. Αρχαιότερη απεικόνιση εμφανίζεται στο ναό του Αγίου Παντελεήμονα στο Μπιτζαριανώ στην επαρχία Πεδιάδας Ηρακλείου και στα 1462 στο ναό της Αγίας Άννας στο Ανισαράκι στην επαρχία Καντάνου Χανίων, όπου και στις δύο περιπτώσεις η αγία Άννα εικονίζεται όρθια θηλάζουσα την Παναγία αντίθετα με την απεικόνιση στο ναό Εισοδίων της Θεοτόκου στο Χουμέρι που εικονίζεται καθιστή.

Σχετικά με το θέμα του θηλασμού, αξίζει να σημειωθεί ότι χαρακτηρίζεται γνωστό κι από τις σκηνές Γέννησης του Χριστού όπου εμφανίζεται στην Αίγυπτο κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο και διαδίδεται στην Ιταλία, στη Ρωσία και γενικά στη δύση σε διάφορες παραλλαγές. Η Παναγία εμφανίζεται θηλάζουσα στο πλαίσιο της σκηνής της Γέννησης του Χριστού, αντίθετα με τη θηλάζουσα αγία Άννα που αποτελεί μεμονωμένο θέμα με χρονολόγηση εμφάνισης το 13ο αιώνα. Η Θεοτόκος καθιστή θηλάζουσα εμφανίζεται στο ναό του Αγίου Ιωάννη στον Κρούστα (Λάκκοι) Μεραμπέλλου Λασιθίου στα πλαίσια της απεικόνισης της Γέννησης (Θεοχαροπούλου, 2004, σσ. 138-141).

Τελειώνοντας, το καλλιτεχνικό τοπίο στην Κρήτη κατά τα τέλη του 14ου και τις αρχές του 15ου αιώνα επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες όπως από τη Μονή της Χώρας, τη μετανάστευση προς την Κρήτη ζωγράφων από την Κωνσταντινούπολη και από τη διάδοση φορητών εικόνων και εικονογραφημένων χειρογράφων. Ο βυζαντινός αγιογράφος που καλλιτέχνησε το ναό στο Χουμέρι επηρεάζεται από τα τεχνοτροπικά ρεύματα της εποχής παραμένοντας στα πλαίσια του τοπικού ιδιώματος (Θεοχαροπούλου, 2004, σσ. 169-171).

2.1.4.2 Πολιτιστικός Σύλλογος Χουμεριανών

Ο πολιτιστικός Σύλλογος Χουμεριανών ιδρύθηκε το 1984 στο Χουμέρι. Σκοποί του συλλόγου αποτελούν:

- Η πνευματική ανάπτυξη των μελών του συλλόγου και των Χουμεριανών
- Η ενημέρωση των κατοίκων του χωριού σε ζητήματα που αφορούν στις επιστήμες, την οικονομία, την κοινωνία, τον αγροτικό τομέα και την προστασία του περιβάλλοντος
- Η ενεργός συμμετοχή του συλλόγου στη δημόσια ζωή και η διεκδίκηση *προοδευτικών, ελεύθερων, δημοκρατικών και αντιφασιστικών αρχών*

Για την επίτευξη των σκοπών του προτείνονται:

- Ανακοινώσεις, διαβήματα, ομιλίες, συζητήσεις
- *Επιστημονικές προβολές και παραστάσεις*
- *Μορφωτικές και ψυχαγωγικές εκδρομές*
- *Ειδικές εκδηλώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος*
- *Διάθεση βιβλίων από τα δανειστική βιβλιοθήκη του συλλόγου*

Σχετικά με τους οικονομικούς πόρους του συλλόγου χωρίζονται σε τακτικούς και έκτακτους. Οι τακτικοί αφορούν σε μηνιαίες εισφορές και σε εισφορές εγγραφής. Οι έκτακτοι είναι όσοι καθορίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από τη Γενική Συνέλευση, είναι δωρεές, κληρονομίες, διάφορες οικονομικές ενισχύσεις χορηγίες και έσοδα από εκδηλώσεις του συλλόγου.

Τα μέλη του συλλόγου χωρίζονται σε τακτικά και επίτιμα. Τακτικά ορίζονται όσοι γεννήθηκαν στο χωριό ή μένουν στο χωριό για ένα χρόνο και έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας τους. Επίτιμα μέλη είναι όσοι προσφέρουν υπηρεσίες στο σύλλογο, το χωριό ή την επιστήμη και ορίζονται από τη Γενική Συνέλευση. Τα μέλη του συλλόγου έχουν υποχρέωση να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για την πραγμάτωση των σκοπών του συλλόγου και το δικαίωμα να ζητούν την τήρηση του καταστατικού, των αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης, την είσοδο τους στο Διοικητικό Συμβούλιο ως μέλη αυτού ή και τον έλεγχο του. Όσον αφορά τη διαγραφή μελών, προκύπτει στην περίπτωση αντιστράτευσης ή μη συμμόρφωσης στο καταστατικό και τις αποφάσεις

της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου, στην περίπτωση καθυστέρησης καταβολής συνδρομής, στην περίπτωση παραίτησής τους και στην περίπτωση εγγραφής τους ως μέλη σε άλλο σύλλογο που ανταγωνίζεται το σύλλογο Χουμεριανών.

Η Γενική Συνέλευση αποτελεί το ανώτατο όργανο του συλλόγου αποφασίζοντας για ζητήματα που δεν υπάγονται στην ευχέρεια άλλων οργάνων, ελέγχει το Διοικητικό Συμβούλιο, εγκρίνει τον ισολογισμό και τον απολογισμό και χωρίζεται σε τακτική και έκτακτη. Η τακτική Γενική Συνέλευση πραγματοποιείται με την προϋπόθεση ότι είναι παρόντα τα μισά και ένα μέλη του συλλόγου ενώ η έκτακτη όταν είναι παρόν το ένα τρίτο των μελών του. Η έκτακτη Γενική Συνέλευση πραγματοποιείται αφού το ζητήσουν τα 3/7 του Διοικητικού Συμβουλίου ή το 1/10 των μελών του συλλόγου ή η Εξελεγκτική Επιτροπή με αίτηση στην οποία αναφέρεται το θέμα προς συζήτηση.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του συλλόγου είναι επταμελές, εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση με μυστική ψηφοφορία εκτελώντας διετή θητεία. Αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, τον Γενικό Γραμματέα, τον Ταμία και τρία μέλη. Σε διάστημα δύο ημερών από την εκλογή του, πραγματοποιείται συμβούλιο υπό την συγκάλεση και επιμέλεια του μέλους που πλειοψήφισε προκειμένου να καταρτιστεί σε σώμα. Το Διοικητικό Συμβούλιο φροντίζει για την πραγματοποίηση των σκοπών του συλλόγου, εκτελεί τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης καθώς επίσης προωθεί και συντονίζει τις εργασίες των διαφόρων επιτροπών (Χουμεριανών, 1984).

2.1.5 Τα μουσεία στο Δήμο Μινώα Πεδιάδας: μια πρόταση

Το παρόν υποκεφάλαιο αποτελεί μέρος ερευνητικής συνεργασίας της γράφουσας και του επιβλέποντος καθηγητή της για την ανάδειξη, την πολιτισμική ανάπτυξη και διάχυση της πολιτισμικής πληροφορίας αναφορικά με τον τοπικό πολιτισμό στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας. Ειδικότερα, η εργασία αποτελεί πρόδρομη γενική πρόταση για τη δημιουργία θεσμικού δικτύου πολιτισμικού χαρακτήρα, το οποίο θα ενώνει και θα διαχειρίζεται τα λαογραφικά μουσεία του Δήμου Μινώα Πεδιάδας και γενικότερα τα στοιχεία της τοπικής κληρονομιάς.

Εκκινεί με σύντομη αναφορά στη λαογραφία και στα λαογραφικά μουσεία, συνεχίζει με παρουσιάσεις των κύριων λαογραφικών μουσείων και μνημείων τοπικής κληρονομιάς στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας, για να ολοκληρωθεί με τη γενική πρόταση για τη δημιουργία δικτύου διαχείρισης, ανάδειξης και αξιοποίησής τους.

2.1.5.1 Η μελέτη της λαϊκής παράδοσης και τα λαογραφικά μουσεία

Ο Ρομαντισμός του 18ου και του 19ου αιώνα έδειξε και ανέδειξε τη σημασία της λαογραφίας. Οι όροι «popular antiquities» (= λαϊκές αρχαιότητες) του Άγγλου J. Brand το 1777 και «folklore» (= λαογνωσία) του Άγγλου αρχαιολόγου W.J. Thoms το 1846 οδήγησαν τον Ν.Γ. Πολίτη στη λέξη «λαογραφία» το 1884 (Πολίτης, 1909). Έτσι ο λαογράφος, που στην Αλεξανδρινή περίοδο ήταν ο φοροεισπράκτορας, δηλαδή αυτός που έγραφε τους φόρους του λαού (Αλεξιάδης, 1988), έγινε τον 20ό αιώνα ο καταγραφέας, και ο ερευνητής των παραδόσεων, των πράξεων και των ενεργειών που εκδηλώνονται και εκφράζουν τον ψυχικό και κοινωνικό βίο του λαού (Πολίτης, 1909) κατά την προβιομηχανική εποχή. Το ενδιαφέρον των λαογράφων αρχικά επικεντρώθηκε στα τεκμήρια του προφορικού λόγου, στα τραγούδια, στα παραμύθια, στις παροιμίες και έπειτα στα αντικείμενα της λαϊκής τέχνης, εργασίας και έκφρασης. Επίκαιρος παραμένει ο ορισμός της λαογραφίας από τον Λουκάτο (1978): «Λαογραφία είναι η επιστήμη που παρακολουθεί και ερμηνεύει τις εκδηλώσεις της ζωής του λαού πνευματικές, ψυχικές και (καλλι)τεχνικές, αυτές που αποτελούν τον πολιτισμό του ίδιου του λαού και του έθνους». Η λαογραφία φέρνει κοντά τις επιστήμες και τα έθνη, αφού πληροφορεί για το πολιτισμικό παρελθόν του ατόμου, της οικογένειας, της κοινωνικής ομάδας, και παράλληλα εξυπηρετεί την τοπική και εθνική αυτογνωσία με διατοπικό και διεθνιστικό σκοπό, δεδομένου ότι βοηθά τη συγκριτική μελέτη εθίμων, ηθών, παραδόσεων και πρακτικών (Πολίτης, 1909 & Αλεξιάδης, 1988 & Λουκάτος, 1978).

Στέγη της λαογραφικής έρευνας από τα πρώτα της βήματα αποτελούν τα λαογραφικά μουσεία. Από το πρώτο καταγεγραμμένο λαογραφικό μουσείο το 1872 στη Στοκχόλμη (το Nordiska Museet από τον Arthur Hazelius, βλ. Χατζητάκη-Καψωμένου 1978) (Χατζητάκη-Καψωμένου, Οδηγός για τη συλλογή του υλικού και την οργάνωση τοπικού λαογραφικού μουσείου, 1978) έως τα σύγχρονα μουσεία λαϊκής τέχνης και λαϊκού πολιτισμού, οι λαογράφοι καταθέτουν τις υλικές μαρτυρίες του προβιομηχανικού τοπικού πολιτισμού σε μικρότερους ή μεγαλύτερους χώρους μουσειακών

χαρακτηριστικών για φύλαξη, μελέτη, έρευνα και αφετηρίες γνώσης, ψυχαγωγίας και θαυμασμού. Τέτοιες μαρτυρίες αποτελούν αντικείμενα λαϊκής τέχνης (λ.χ. ξυλόγλυπτα, λίθινα, υφαντά, κεντήματα), χρηστικά αντικείμενα που συνδέονται με οικονομικούς, επαγγελματικούς και βιοτικούς παράγοντες της καθημερινότητας (λ.χ. σκεύη της κουζίνας, των τεχνητών, της αγροτικής ζωής), καθώς και φωτογραφίες, χειρόγραφα, σχέδια, κείμενα, αλλά και τα ηχητικά δείγματα. Τα αντικείμενα αυτά μπορεί να έχουν διττή σημασία: είναι μαζί καλλιτεχνήματα και τεκμήρια (Αντζουλάτου-Ρετσίλα, 2005). Είναι τα δημιουργήματα του τεχνίτη - καλλιτέχνη, καθώς και τα αντικείμενα καθημερινών δραστηριοτήτων που αντικατοπτρίζουν τη ζωή, τον πολιτισμό και τους τρόπους σκέψης των ανθρώπων (Καββαδίας, 1994) Ιδιαίτερα σήμερα που η έννοια της πολυπολιτισμικότητας κυριαρχεί, η προσέγγιση και η διαφύλαξη της τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ, ακριβώς για να διατηρηθεί η πολιτισμική πολυμορφία και ιδιαιτερότητα. Τα μουσεία της τοπικής ιστορίας και του τοπικού πολιτισμού γνωστοποιούν τα χαρακτηριστικά του τόπου και αποτελούν σημεία και χώρους αναφοράς των τοπικών πολιτισμικών ταυτοτήτων. Επιπλέον, τα τοπικού χαρακτήρα αυτά μουσεία ευαισθητοποιούν τους πολίτες, δραστηριοποιούν πολιτισμικά την τοπική αυτοδιοίκηση και συνεισφέρουν οικονομικά στην ανάπτυξη του τόπου. Με εκθέσεις, με εκδηλώσεις, με έρευνα, με εκπαιδευτικά προγράμματα, με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, τα τοπικά μουσεία εμπλέκουν δημιουργικά τις τοπικές αρχές, τους δασκάλους και τους μαθητές, τους γονείς και τα παιδιά, τους ντόπιους και τους επισκέπτες στην τοπική κληρονομιά και στον τοπικό πολιτισμό.

2.1.5.2 Λαογραφικά μουσεία και χώροι τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας

Ακολουθεί σύντομη παρουσίαση ορισμένων από τους κύριους χώρους τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας. Στόχοι όλων των μουσείων και των χώρων τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελούν τόσο η συγκέντρωση, προβολή και διαφύλαξη αντικειμένων, όσο και η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας σε θέματα διαφύλαξης πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.1.5.2.1 Λαογραφικό Μουσείο Ινίου

Το Λαογραφικό Μουσείο Ινίου δημιουργήθηκε από τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Ίνατος» σε συνεργασία με τον πρώην δήμο Αρκαλοχωρίου. Το πετρόχτιστο κτίριο στο οποίο στεγάζεται βρίσκεται σε κεντρικό σημείο του χωριού και αποτέλεσε δωρεά του ποιητή Χριστόφορου Λιοντάκη. Εγκαινιάστηκε το Σεπτέμβριο του 2010. Τα αντικείμενα του μουσείου αριθμούν περίπου διακόσια πενήντα (250) και σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και τις ασχολίες των κατοίκων του χωριού. Ο επισκέπτης που επιλέγει να κινηθεί στους εκθεσιακούς χώρους του μουσείου, έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει αντικείμενα οικιακής χρήσης, γεωργικά εργαλεία, τοπικές και ιερατικές φορεσιές, αργαλειό και υφαντά, καθώς επίσης και παραδοσιακά έπιπλα χωριάτικου σπιτιού. Η επισκεψιμότητά του υπολογίζεται στους 500 περίπου επισκέπτες ετησίως (Κοκολάκης, 2016).

Εικ. 4: Λαογραφικό Μουσείο Ινίου

2.1.5.2.2 Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας

Το Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας ή Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Κληρονομιάς Λαγούτας στεγάζεται στο κτίριο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Λαγούτας. Το κτίριο ανήκε στον πρώην δήμο Αρκαλοχωρίου, δήμο που πλέον ανήκει στον καλλικρατικό

δήμο Μινώα Πεδιάδας και παραχωρήθηκε στον Πολιτιστικό Σύλλογο Λαγούτας. Το 2007 αναπαλαιώθηκε και δημιουργήθηκε το Λαογραφικό Μουσείο ή Λαϊκής Τέχνης και Κληρονομιάς Λαγούτας. Το κτίριο βρίσκεται σε κεντρικό σημείο του χωριού και χαρακτηρίζεται πετρόχτιστο.

Τα μουσειακά αντικείμενα που μπορεί ένας επισκέπτης να δει στο Μουσείο προέρχονται από τον καθημερινό βίο των ανθρώπων παλαιότερων γενεών και από την παλαιά σχολική ζωή. Πρόκειται για εργαλεία αγροτικών εργασιών, είδη οικιακής χρήσης, είδη ένδυσης, τοπικές φορεσιές, αντικείμενα του παλαιού σχολείου, αντικείμενα σχετικά με τον αργαλειό ή το αργαστήρι. Η επισκεψιμότητά του είναι πολύ χαμηλή και γίνεται μετά από συνεννόηση με τους κλειδούχους (Κασαπάκης, 2016).

Εικ. 5: Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας

2.1.5.2.3 Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Σκινιά

Το Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Σκινιά στεγάζεται στο κτίριο του πρώην Κοινοτικού Καταστήματος Σκινιά, το οποίο οικοδομήθηκε το 1953 με δαπάνες της κοινότητας επί προεδρίας Γεωργίου Ε. Χανιαλάκη. Το κτίριο αναπαλαιώθηκε και

δημιουργήθηκε το Λαογραφικό- Αγροτικό Μουσείο Σκινιά, του οποίου τα εγκαίνια πρόκειται να πραγματοποιηθούν προσεχώς.

Τα μουσειακά αντικείμενα που μπορεί ένας επισκέπτης να θαυμάσει στους τέσσερις χώρους του Μουσείου προέρχονται από την παλιά σχολική ζωή αλλά και από τον καθημερινό βίο των ανθρώπων της προβιομηχανικής εποχής. Βλέπει κανείς εργαλεία που χρησιμοποιούσαν στις αγροτικές εργασίες, είδη ένδυσης, τοπικές φορεσιές, αντικείμενα σχετικά με τον αργαλειό ή το αργαστήρι. Το μουσείο δεν είναι ακόμη επισήμως επισκέψιμο (Χαλαμπαλάκη, 2016).

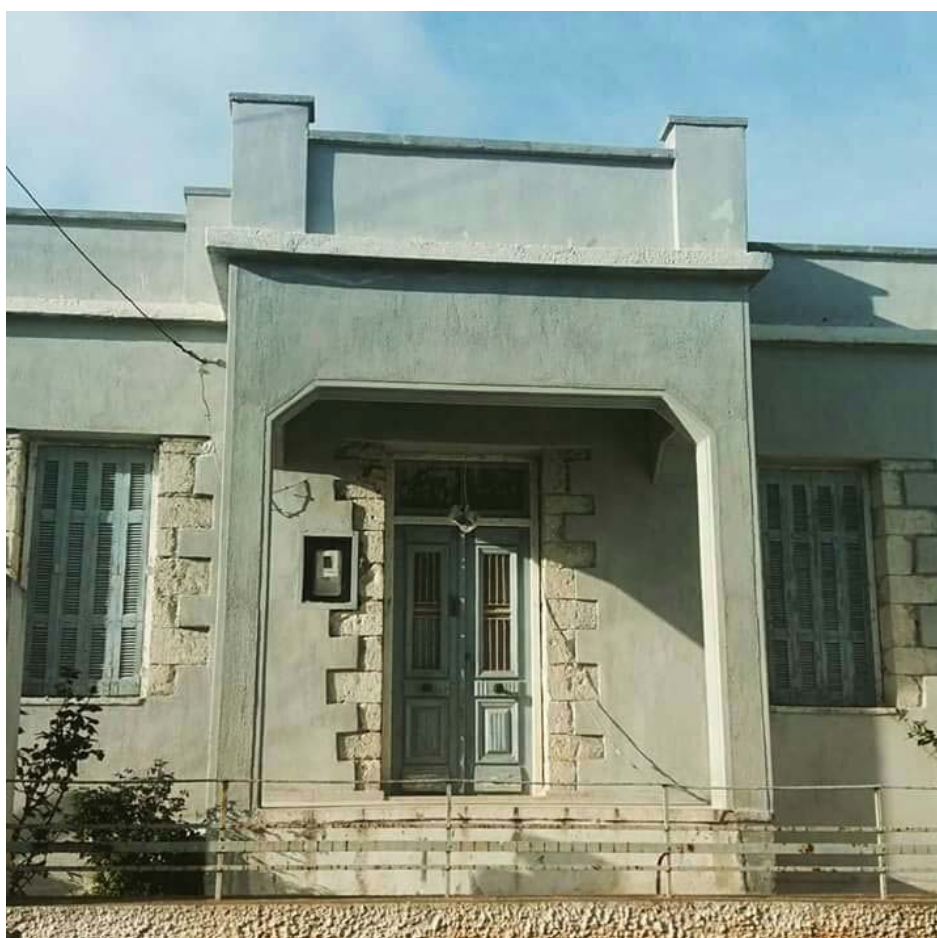

Εικ. 6: Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Σκινιά

2.1.5.2.4 Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Θραψανού

Η δημιουργία του Λαογραφικού - Αγροτικού Μουσείου Θραψανού βρίσκεται σε εξέλιξη έπειτα από πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου Θραψανού. Το οίκημα στο οποίο πρόκειται να στεγαστεί ανήκει στην οικογένεια Τσαγκαράκη και παραχωρήθηκε για είκοσι χρόνια στον Πολιτιστικό Σύλλογο για τον σκοπό αυτό.

Το μουσείο αποτελείται από πέντε ισόγεια δωμάτια και ένα υπόγειο, στα οποία θα εκτεθούν τα μουσειακά αντικείμενα βάσει μουσειολογικού σχεδιασμού και προγραμματισμού που θα στηρίζεται σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες. Η συλλογή των αντικειμένων έχει ξεκινήσει από το 2015 και δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Η έκθεση του μουσείου πρόκειται να φιλοξενήσει αντικείμενα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και τις ασχολίες των κατοίκων του χωριού. Σημειώνεται ότι συστήνεται επιτροπή που πρόκειται να διοικεί το μουσείο, ενώ στον προγραμματισμό έχει ενταχθεί η δημιουργία και η λειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων ως αφετηριών ανάπτυξης και σημείων αναφοράς της επικοινωνιακής πολιτικής του μουσείου (Μαυραντωνάκης, 2016).

Εικ. 7: Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Θραψανού

2.1.5.2.5 Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων

Το Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων αποτελεί ένα συγκρότημα χώρων πολιτισμικής κληρονομιάς που περιλαμβάνει ένα παλαιού τύπου εργοστάσιο παραγωγής ελαιολάδου, έναν αλευρόμυλο και ένα ρακοκάζανο. Το μουσείο ανήκε

στους απογόνους του Εμμανουήλ Βεριγάκη από τους οποίους δωρίθηκε αναπαλαιωμένο στον πρώην δήμο Αρκαλοχωρίου.

Αποτελείται από τέσσερις χώρους από τις οποίους οι τρεις επικοινωνούν μεταξύ τους. Μπαίνοντας από την κύρια είσοδο στο χώρο δεξιά, ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει το σύστημα με τις μυλόπετρες, καθώς και δύο πιεστήρια πίσω από τα οποία βρίσκεται μια κασέλα, ενώ μπροστά τους είναι τοποθετημένος ένας μποξάς. Το ένα πιεστήριο χρησιμοποιούταν για την πρώτη παραγωγή του ελαιολάδου, ενώ στο άλλο σε μόνιμη βάση. Είναι επισκέψιμο κατόπιν συνεννόησης με ελεύθερη είσοδο (Βεριγάκης, 2016). πιεστήριο έμπαιναν οι μποξάδες, αφού είχαν μουλιάσει σε ζεστό νερό και πιέζονταν εκ νέου, προκειμένου να εξαχθεί όση ποσότητα ελαιολάδου είχε απομείνει. Οι μποξάδες μούλιαζαν σε ζεστό νερό που έβραζε σε κυλινδρόσχημο καζάνι, το οποίο εκτίθεται στον ίδιο χώρο. Στην ευθεία από την είσοδο βλέπει κανείς νεότερης τεχνολογίας μηχανήματα, τις πετρελαιομηχανές, οι οποίες μετέδιδαν κίνηση με ιμάντες, προκειμένου να λειτουργήσουν οι μυλόπετρες για το πρώτο στάδιο παραγωγής λαδιού, ο αλευρόμυλος και η αντλία των πιεστηρίων. Από το σημείο αυτό και δεξιά οδηγείται κανείς στον χώρο που βρίσκεται ο αλευρόμυλος με ζυγαριά παλαιού τύπου, στην οποία ζύγιζαν το αλεύρι και το λάδι. Εκεί βλέπει κανείς έναν μαζωχτήρα, που χρησιμοποιούταν για να συλλεχθεί το ελαιόλαδο από την επιφάνεια της κασέλας που επέπλεε. Για τη δημιουργία του αλευριού, τοποθετούταν το δημητριακό στο πάνω μέρος του συστήματος του αλευρόμυλου που ονομάζεται κοφινίδα, το οποίο κατέληγε στο κυλινδρικόσχημο μέρος του συστήματος εντός του οποίου υπήρχαν δύο μυλόπετρες, μία σταθερή και μία κινούμενη. Έτσι συνθλιβόταν το δημητριακό και προερχόταν το αλεύρι. Δίπλα από τους χώρους αυτούς βρίσκεται το ρακοκάζανο, ένα παλαιού τύπου εργοστάσιο παραγωγής της ρακής ή τσικουδιάς.

Το μουσείο εγκαινιάστηκε την 25η Αυγούστου 2010, αλλά παραμένει κλειστό.

Εικ. 8: Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων

2.1.5.2.6 Φάμπρικα Παναγιάς

Ένα από τα μουσεία τοπικής κληρονομιάς του Δήμου Μινώα Πεδιάδας αποτελεί η Φάμπρικα Παναγιάς. Το 1988 η Φάμπρικα Παναγιάς ανακηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο από την Υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη, έπειτα από πρόταση της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Κρήτης. Η Φάμπρικα ανήκε στους κληρονόμους του Ιωάννη Κατζιλάκη. Από το 1998 ανήκει στον Πολιτιστικό Σύλλογο Παναγιάς, αφού την αγόρασε και με ενέργειες φρόντισε να αναπαλαιωθεί και να παραδοθεί στη σημερινή της μορφή περίπου το 2005.

Η Φάμπρικα βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του χωριού, δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου. Το κτίριο της είναι παραδοσιακό πετρόχτιστο με καμάρες στην πόρτα της εισόδου και στη μέση περίπου του κτιρίου. Στον μουσειακό χώρο της Φάμπρικας εκτίθενται αντικείμενα και εργαλεία που σχετίζονται με τη διαδικασία της παραγωγής του ελαιολάδου κατά τη δεκαετία του 1920 - 1930.

Ο σημερινός επισκέπτης της μονόχωρης Φάμπρικας μπορεί μπαίνοντας στο κτίριο να θαυμάσει αριστερά το παραδοσιακό τζάκι ή παραστιά και το πρώτο μέρος της έκθεσης φωτογραφίας με θέμα την ελιά και την παραγωγή ελαιολάδου περασμένων δεκαετιών. Μπροστά από την παραστιά υπάρχει υπόγειος χώρος στον οποίο εναπόθεταν τον κασίγαρο, ένα από τα προϊόντα που προέκυπταν από τη σύνθλιψη του ελαιοκάρπου.

Συνεχίζοντας και περνώντας κάτω από την καμάρα, κοιτώντας μπροστά, βλέπει κανείς τρεις μυλόπετρες. Οι μυλόπετρες χρησιμοποιούνταν στο πρώτο στάδιο παραγωγής του ελαιολάδου, συνθλίβοντας τις ελιές με αποτέλεσμα την παραγωγή ενός τύπου πάστας ελιάς. Πάνω από αυτό το σύστημα υπάρχει μικρό πατάρι - οντάς, σημείο από το οποίο έριχναν στις μυλόπετρες τις ελιές προς σύνθλιψη. Οι μυλόπετρες περιστρέφονταν με τη βοήθεια μικρών γαϊδουριών, γι' αυτό και στα δεξιά εκτίθενται οι κάσσοι, εξαρτήματα που κρεμόταν γύρω από το λαιμό του γαϊδουριού, προκειμένου να δεθεί με το ξύλο που συνδέονταν οι μυλόπετρες, για να γίνει η περιστροφική κίνηση. Αριστερά από το σύστημα με τις μυλόπετρες, ο επισκέπτης θα παρατηρήσει το δεύτερο στάδιο παραγωγής ελαιολάδου, το λεγόμενο πιεστήριο. Σε αυτό, η πάστα ελιάς που έχει προέλθει από το προηγούμενο στάδιο τοποθετείται στους μποξάδες, οι οποίοι πιέζονται και παράγεται το λάδι ελιάς που καταλήγει στην κασέλα - διαχωριστήρα.

Σε όλο το μουσείο ο επισκέπτης βλέπει μουσειακά αντικείμενα που σχετίζονται με την παραγωγή του ελαιολάδου, όπως δοχεία αποθήκευσης ελαιολάδου (τις λεγόμενες νταμιτζάνες), μουζούρια (δοχεία με χειρολαβή που χρησιμοποιούνταν σαν μέτρο μέτρησης και βγαίνει από το λατινικό μεζούρα), αγροτικά εργαλεία ή εξαρτήματα ζώων, πέταλα γαϊδουριών, αντικείμενα που χρησιμοποιούνταν στα διάφορα στάδια συγκομιδής των ελιών ή παραγωγής του λαδιού, αντικείμενα οικιακής χρήσης που τοποθετούσαν το λάδι, όπως μαστραπάδες και σιδερένια ποτήρια.

Ο μουσειακός χώρος της Φάμπρικας παραμένει σήμερα κλειστός και είναι επισκέψιμος κατόπιν συνεννόησης με ελεύθερη είσοδο. Ωστόσο, ο πολιτιστικός σύλλογος Παναγιάς οργανώνει ορισμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως το παζάρι βιβλίου ή την έναρξη της καθιερωμένης καντάδας (Αποστολάκης, 2016).

Εικ. 9: Φάμπρικα Παναγιάς

2.1.5.2.7 Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μονής Αγκαράθου

Το εκκλησιαστικό μουσείο Ιεράς Μονής Αγκαράθου στεγάζεται σε κτίρια που στο παρελθόν είχαν χρήση ελαιοτριβείου και αποθηκευτικών χώρων για τη Μονή. Εγκαινιάστηκε το 2007. Στο μουσείο εκτίθενται αντικείμενα που σχετίζονται με τη μοναστική ζωή. Η μουσειακή του έκθεση χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες. Στην πρώτη ο επισκέπτης συναντά αρχεία και αντικείμενα μεγάλου ιστορικού ενδιαφέροντος. Η δεύτερη αίθουσα είναι αφιερωμένη στις εικόνες και σε αντικείμενα που αντικατοπτρίζουν την τέχνη της ξυλογλυπτικής, ενώ η τρίτη αίθουσα είναι αφιερωμένη σε αρχιερατικές και ιερατικές φορεσιές, καθώς και σε εκκλησιαστικά κεντήματα δίνοντας στον επισκέπτη τη δυνατότητα να θαυμάσει την τέχνη της ιεροκεντητικής. Τέλος, στην τέταρτη αίθουσα ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει ασημένια εκκλησιαστικά σκεύη και λειτουργικά αντικείμενα (Σωφρόνιος, 2016). Αξίζει να σημειωθεί για την κατασκευή του μουσείου, χρησιμοποιήθηκαν σύγχρονες τεχνικές ελέγχου ακτινοβολίας, υγρασίας, θερμοκρασίας και στάθμης θορύβου, ενώ υπάρχει διαμορφωμένη αίθουσα προβολής θεμάτων που συνάδουν με τη μοναστική ζωή του χθες και του σήμερα (Σωφρόνιος, 2016).

Εικ. 10: Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μονή Αγκαράθου

2.1.5.3 Πρόταση: θεσμοθέτηση δικτύου λαογραφικών μουσείων και τοπικής κληρονομιάς

Το παρόν των λαογραφικών μουσείων και των χώρων τοπικής κληρονομιάς στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας δείχνει πλούσιο σε υλικό και προοπτικές. Η διάθεση της τοπικής αυτοδιοίκησης και των πολιτών είναι δεδομένη. Δεδομένες επίσης είναι οι νέες πραγματικότητες του 21ου αιώνα, οι οποίες ζητούν μουσεία λειτουργικά και ενταγμένα στην κοινωνία, με στόχο την έρευνα, την έκθεση, τη φύλαξη και την ανάδειξη του μουσειακού υλικού, με εκπαιδευτικά προγράμματα και σύνδεση με το σχολείο, με πολιτιστικό marketing που περιλαμβάνει στρατηγικό σχεδιασμό, στοχοθέτηση, δυναμική συμβολική ταυτότητα και βεβαίως διάχυση και διαφήμιση, με νέες τεχνολογίες (ψηφιοποιήσεις, αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων, εφαρμογές για φορητές συσκευές, ηλεκτρονικές ξεναγήσεις), με εκδόσεις και εκδηλώσεις για την προβολή και την ανάδειξη του πολιτισμικού αποθέματος.

Θεωρούμε ότι η συνολική και συλλογική διαχείριση της τοπικής λαογραφικής κληρονομιάς έχει πλεονεκτήματα σε σχέση με τη μεμονωμένη προσέγγιση κάθε μουσείου ως μονάδας χωρίς σύνδεση με το ευρύτερο πολιτισμικό τοπίο. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η δημιουργία **Δικτύου Λαογραφικών Μουσείων και Τοπικής**

Κληρονομιάς, για την προώθηση των αναγκών και των δυνατοτήτων των μουσείων ως συνόλου στο πλαίσιο της αειφορίας, της βιωσιμότητας, της διεκδίκησης ενδεχόμενων χορηγιών και χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, και της οργάνωσης κοινών εκδηλώσεων. Ένα θεσμοθετημένο δίκτυο πολιτισμού δεν είναι κλειστό αλλά είναι πάντοτε ανοικτό και φιλόξενο σε κάθε νέα είσοδο και μπορεί να εντάξει και να υλοποιήσει ευρύτερο πολιτισμικό έργο. Κάθε νέα είσοδος στο Δίκτυο θα αποτελεί μέρος του συνόλου και συμβολή στον κοινό σκοπό στο πλαίσιο του θεσμοθετημένου Δικτύου Λαογραφικών Μουσείων και Τοπικής Κληρονομιάς, και όχι μια εμμέσως ανταγωνιστική προσπάθεια. Επίσης, το Δίκτυο καθιστά τον Δήμο πολιτισμικά και τουριστικά ελκυστικότερο, ώστε να διεκδικεί μερίδιο στον πολιτιστικό τουρισμό του τοπικού, του εθνικού και του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη. Τέτοιες κινήσεις ενισχύουν και προστατεύουν οτιδήποτε απηχεί στον λαϊκό μας βίο και αποτελεί την πολιτισμική μας κληρονομιά, την οποία οφείλουμε να σεβόμαστε, να προβάλλουμε, να διατηρούμε και να μεταλαμπαδεύουμε στις επόμενες γενιές. Στόχος μπορεί να είναι να αναστηλωθούν και να αναδειχθούν σε κάθε χωριό του δήμου Μινώα Πεδιάδας ο αλευρόμυλος, ο νερόμυλος, ο ανεμόμυλος, η φάμπρικα, το ρακοκάζανο, το παλιό εργαστήριο κάποιου ξεχασμένου επαγγέλματος, ό, τι άλλο κριθεί σκόπιμο και αναγκαίο.

Για τη συμμετοχή στο Δίκτυο αυτό θα πληρούνται ή θα δρομολογούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως είναι η καλή κατάσταση των κτιριακών εγκαταστάσεων, η παρουσίαση εκθεμάτων με σύγχρονο τρόπο, η ύπαρξη υποδομών κατάλληλων για την εξυπηρέτηση του κοινού, αλλά και έντυπο πληροφοριακό υλικό. Η λειτουργία του θα διέπεται από συγκεκριμένο λειτουργικό πλαίσιο με τη συμμετοχή όλων των νυν εμπλεκόμενων στον πολιτισμό φορέων και με στόχους τη βελτίωση της λειτουργίας των μουσείων και των χώρων πολιτισμού, την καλύτερη προβολή τους, την αύξηση της επισκεψιμότητάς τους, τη συνεργασία με τοπικούς, εθνικούς και διεθνείς φορείς έρευνας και πολιτισμού. Απαραέγκλιτες βάσεις και προϋποθέσεις του Δικτύου είναι η κοινή προσπάθεια, η συλλογικότητα και η καλή κοινή διάθεση.

2.2. Μουσειολογικός προγραμματισμός- σχεδιασμός

Αυτό το υποκεφάλαιο περιλαμβάνει το σκεπτικό σύμφωνα με το οποίο πραγματοποιήθηκε ο μουσειολογικός προγραμματισμός και σχεδιασμός του Μουσείου Παραμυθίου, την αποστολή και τους στόχους του, τις τεχνικές παραμέτρους που λήφθηκαν υπόψη, τις θεματικές ενότητες στις οποίες χωρίζεται η έκθεσή του, την πορεία που πρόκειται να έχει ο επισκέπτης, άλλους χώρους που το συνθέτουν, την επικοινωνιακή πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει καθώς επίσης και τον ενδεικτικό οικονομικό και χρονικό προϋπολογισμό υλοποίησής του.

2.2.1. Σκεπτικό

Το σκεπτικό της έκθεσης του Μουσείου Παραμυθίου είναι διττό. Αρχική ιδέα του σκεπτικού είναι η αποδοχή ότι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη να προσδιοριστούν πολιτισμικά, να ανακαλύψουν στοιχεία της πολιτισμικής τους ταυτότητας αλλά και της πολιτισμικής συνέχειας επισκεπτόμενοι μουσεία. Όσον αφορά στα μουσεία εθνογραφικού και λαογραφικού ενδιαφέροντος αποτελούν μουσεία κάλυψης της ανάγκης αυτής.

Ο επισκέπτης του Μουσείου Παραμυθίου, περνώντας το κατώφλι της αυλόπορτας του Μουσείου, πρόκειται να συναντήσει αναπαράσταση του κρητικού λαϊκού σπιτιού του περασμένου αιώνα αποτελούμενη από αντικείμενα καθημερινής χρήσης, εργαλεία και είδη λαϊκής τέχνης. Η δεύτερη ιδέα του σκεπτικού της έκθεσης του μουσείου βασίζεται στην υλική αναπαράσταση υποκατηγορίας ενός από βασικούς τομείς (οι προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως φορέα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς) που συνθέτουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά σύμφωνα με το άρ. 2. παρ. 2 της Σύμβασης της UNESCO για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003), τα παραμύθια (<http://ayla.culture.gr>, 2017). Τα υλικά της αναπαράστασης αποτελούν αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος που συνθέτουν το κρητικό λαϊκό σπίτι του προηγούμενου αιώνα.

Η ανάλυση της κυρίαρχης ιδέας οδήγησε στη δημιουργία θεματικών ενοτήτων που από τη μια αποτελούν μέρη του κρητικού λαϊκού σπιτιού του περασμένου αιώνα κι από την

άλλη αποτελούν κάθε μια, υλική αναπαράσταση, ενός παραμυθιού εισάγοντας τον επισκέπτη στο μαγικό κόσμο των παραμυθιών όπου όλα είναι πιθανό να συμβούν, όπως λόγου χάρη τα ρούχα του ήρωα Αθομπούχτη, είναι στην πραγματικότητα ανδρική ενδυμασία της Κρήτης.

2.2.2. Αποστολή και στόχοι

Αποστολή για το Μουσείο Παραμυθιού αποτελεί ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής του Δήμου Μινώα Πεδιάδας με την πολιτιστική κληρονομιά και εν γένει τον πολιτισμό. Η ευαισθητοποίηση τους σε ζητήματα που αφορούν την προστασία και τη διάδοση της μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω των δραστηριοτήτων του μουσείου.

Στόχοι του Μουσείου Παραμυθιού αποτελούν :

- Η παρουσίαση της καθημερινής ζωής των Κρητών του περασμένου αιώνα
- Η υλική αναπαράσταση λαϊκών παραμυθιών μέσα από μουσειακά αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος
- Η Δημιουργία τακτού κοινού
- Η οργάνωση εκδηλώσεων και δράσεων ποικίλου χαρακτήρα
- Το μουσείο να καταστεί σημείο αναφοράς για τον πολιτισμό
- Η συνεργασία με φορείς πολιτισμού ανά την Ελλάδα και τον κόσμο, ίδιας ή παρόμοιας θεματικής.

2.2.3. Τεχνικές Παράμετροι

Κοινές για τα περισσότερα μουσεία τεχνικές παράμετροι για τον εκθεσιακό σχεδιασμό ενός μουσείου αποτελούν η ασφάλεια, η προληπτική συντήρηση, οι βιτρίνες, τα εκθεσιακά πανό, ο φωτισμός και εν γένει η εκθεσιακή τεχνολογία τα γραφιστικά και η οπτικοακουστική πληροφορία.

Όσον αφορά την ασφάλεια, αντικείμενο μελέτης αποτελεί η προστασία προσώπων και αντικειμένων από φυσικές καταστροφές ή από πρόκληση ζημιάς προερχόμενη από άνθρωπο. Σχετικά με το κτιριακό κέλυφος, προβλέπεται να προστατεύεται από ηλεκτρονική προστασία μέσω ελεγχόμενων εισόδων. Ωστόσο, για την προστασία από

φυσικές καταστροφές πρόκειται να γίνουν μελέτες από κατάλληλα καταρτισμένους συνεργάτες. Σχετικά με τις αρχές πυρασφάλειας –πυροπροστασίας που πρόκειται να ακολουθηθούν έρχονται σε απόλυτη συμφωνία με τους νόμους που ισχύουν. Για τη φύλαξη των εκθεμάτων, θα υπάρξει σύστημα ασφαλείας με απώτερο στόχο το διορισμό εκπαιδευμένων φυλάκων μουσείων με απαραίτητο εξοπλισμό την ενδοεπικοινωνία.

Για την ασφάλεια των εκθεμάτων εκτός από το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης που θα ελέγχει όλους τους εκθεσιακούς χώρους, βασικό μέλημα αποτελεί η σταθερή στερέωση των εκθεμάτων αλλά και η ηλεκτρονική σάρωση ζώνης μπροστά από τα εκθέματα, κατά την οποία ο συναγερμός θα ενεργοποιείται σε οποιαδήποτε αλλαγή θέσης του εκθέματος. Η τελευταία περίπτωση κρίνεται απαραίτητη αφού το Μουσείο Παραμυθίου, θα δίνει την αίσθηση οικειότητας προκαλώντας ενδεχομένως στον επισκέπτη την αίσθηση χαλάρωσης που πιθανόν δημιουργήσει αλλαγές στη συμπεριφορά του, αντίθετες από τους κανονισμούς ενός μουσείου. Τελειώνοντας, τσάντες, ρούχα ή αντικείμενα που δεν είναι απαραίτητα κατά την περιήγηση στο μουσείο, ιδιαίτερα στην περίπτωση μαζικής επίσκεψης, θα αποθηκεύονται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους. Στο σημείο αυτό, αναφέρεται ότι λόγω του μικρού μεγέθους των εκθεσιακών χώρων, η μέγιστη επιτρεπόμενη χωρητικότητα αφορά τους είκοσι επισκέπτες. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το Μουσείο Παραμυθίου θα καταστήσει δυνατή την πρόσβαση σε αυτό, επισκεπτών με προβλήματα κινητικότητας, όρασης κ.ά.

Όσον αφορά στην προληπτική συντήρηση, στόχος της είναι η διασφάλιση, κατά το δυνατό, των φυσικών συνθηκών για τη μακροβιότερη διατήρηση των μουσειακών αντικειμένων εκθεμάτων στη σημερινή τους κατάσταση. Αυτό προκύπτει από την εκπόνηση μελέτης συντήρησης ειδικευμένου συντηρητή. Συνήθεις κατηγορίες που εμπίπτουν στην προληπτική συντήρηση αποτελούν η καθαρότητα του αέρα, η θερμοκρασία, η σχετική υγρασία, ο φωτισμός καθώς και τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν για την έκθεση.

Σχετικά με την καθαρότητα του αέρα, κύριο μέλημα αποτελεί ο έλεγχος εισόδου ρυπαντών και ποιότητας αέρα από την εξωτερική ατμόσφαιρα με ό, τι αυτά περιλαμβάνουν π.χ. ζιζάνια. Αυτό θα επιτευχθεί με την τοποθέτηση ειδικών φίλτρων στις κλιματιστικές εγκαταστάσεις, αλλά και με τοπικές μικροσυσκευές που συμβάλλουν στον τοπικό καθαρισμό.

Για τη θερμοκρασία, ισχύει ότι οφείλει να είναι κατά το δυνατό σταθερή, ανεξαρτήτως εξωτερικών συνθηκών κι αυτό θα γίνει με τοποθέτηση ειδικών μετρητών για αυτή. Ωστόσο, η ρύθμιση της οφείλει να είναι συμβατή και με την άνεση για τον επισκέπτη αλλά και με την καταλληλότητα για τα μουσειακά αντικείμενα που εκτίθενται. Για τους θερινούς μήνες, η θερμοκρασία ίσως είναι μη ανεκτή για τον επισκέπτη, δεδομένου ότι ο κατώτατος βαθμός για αυτήν είναι οι 21 βαθμοί Κελσίου, αποδεικνύοντας ότι η ισορροπία είναι λεπτή.

Παρόμοιοι παράγοντες με τους παραπάνω, επηρεάζουν την τεχνική παράμετρο του φωτισμού. Από τη μια, στόχος είναι η βέλτιστη ορατότητα του επισκέπτη και από την άλλη η προστασία των αντικειμένων. Το φως βλάπτει τα αντικείμενα και από άποψη χρονικής διάρκειας έκθεσης σε αυτό και από άποψη ποσότητας ακτινοβολίας που εκπέμπεται πάνω τους. Ωστόσο, ο έλεγχος της ποσότητας φωτός θα επιτευχθεί με κατάλληλη μελέτη για την φωτοευαισθησία των εκθεμάτων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι προβλέπεται η επιλογή φωτιστικών που εκπέμπουν χαμηλά επίπεδα θερμότητας, όπως οι λαμπτήρες φθορίου, αλλά και τοποθετημένα σε ικανή απόσταση από τα αντικείμενα, προκειμένου να αποφευχθεί πιθανή βλάβη στα αντικείμενα εξαιτίας του φωτισμού.

Τέλος, τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν στους εκθεσιακούς χώρους του Μουσείου Παραμυθίου, και αφορούν το σταθερό εκθεσιακό εξοπλισμό, αλλά και το συνοδευτικό υλικό, θα είναι αποτέλεσμα ειδικής μελέτης από το ειδικευμένο συντηρητή αλλά και αποτέλεσμα δοκιμαστικών ελέγχων και αναλύσεων.

2.2.4. Θεματικές Ενότητες

Οι θεματικές ενότητες του Μουσείου Παραμυθίου αφορούν πρώτον, στην αναπαράσταση του κρητικού λαϊκού σπιτιού του περασμένου αιώνα και δεύτερον, στην υλική αναπαράσταση συγκεκριμένου παραμυθίου η καθεμιά. Στην πρώτη περίπτωση, ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί μόνος του στους εκθεσιακούς χώρους του μουσείου, με φυσική ξενάγηση ή με ασύρματο ξεναγό. Στην περίπτωση που ο επισκέπτης επιθυμεί να δει το μουσείο από τη σκοπιά των παραμυθιών, προσφέρεται η δυνατότητα φυσικής αφήγησης (κατόπιν συνεννόησης), ηχογραφημένης αφήγησης κατά την οποία υπάρχει σύνδεση με το φωτισμό. Συγκεκριμένα, την πρώτη φορά που γίνεται αναφορά κατά την

αφήγηση στη λέξη που αφορά σε αντικείμενο που εκτίθεται, αυτό «ζωντανεύει» μέσα από το παραμύθι και φωτίζεται.

2.2.4.1. Ο Αθομούχτης («Κουζίνα»)

Η συγκεκριμένη ενότητα είναι αφιερωμένη στο παραμύθι με τίτλο «Ο Αθομούχτης». Το παραμύθι αφηγήθηκε στον Αριστοφάνη Χουρδάκη, ο Αντώνιος Σταυρουλάκης του Εμμ. (1917-2000) στις 26 Δεκεμβρίου 1991. Ο αφηγητής γεννήθηκε και κατοικούσε στο χωριό «Ασκοί» της επαρχίας Πεδιάδας του δήμου Μινώα Πεδιάδας, ήταν απόφοιτος δημοτικού και είχε μάθει το συγκεκριμένο παραμύθι στο χωριό του (Χουρδάκης, Κρητικά Λαϊκά Παραμύθια Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας Δήμου Καστελλίου, 2006, σ. 193).

Σύμφωνα, με την ιδέα της αναπαράστασης του κρητικού λαϊκού σπιτιού, η συγκεκριμένη αίθουσα είναι αφιερωμένη στην κουζίνα του. Σε αυτήν υπάρχει η «παραστιά» ή «παρασιά» ή «πυροστιά» ή «παραθιά», δηλαδή το τζάκι που χρησιμοποιείται ως μέσο θέρμανσης αλλά και μαγειρέματος. Επιπλέον, υπάρχουν παραδοσιακές πιατοθήκες κρεμασμένες στους τοίχους και πιάτα μέσα σε αυτές, θήκη για μαχαιροπήρουνα, γουδί και γουδοχέρι, κνισάρα, κουμάρι, μπουκάλι, μαγειρικά σκεύη, σοφράς, σκάφη, σκαμνάκι, υφαντά κουζίνας και παραστιάς π.χ. αθομαντήλα, χερόμυλος κ.ά.

Εικ. 11: Γουδί και γουδοχέρι

Εικ. 12: Κνισάρα

Εικ. 13: Σκάφη

Εικ. 14: Τσικάλι μπακιρένιο

Εικ. 15: Χερόμυλος

Όσον αφορά τη δεύτερη σημασία της ενότητας, αυτή της αφιέρωσης της στο παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», ορισμένα από τα μουσειακά αντικείμενα της ενότητας ζωντανεύουν μέσα από το παραμύθι. Συγκεκριμένα, το μαντηλάκι το οποίο αναφέρεται στο παραμύθι ότι έδωσε ο βασιλιάς στο μαχητή-Αθομπούχτη, αποτελεί έργο της κρητικής υφαντικής τέχνης. Τα ρούχα του Αθομπούχτη, αποτελούν κρητική παραδοσιακή ανδρική ενδυμασία. Το μπουκάλι με του πουλιού το γάλα που απαντάται στο παραμύθι, αποτελεί γυάλινη μπουκάλα πλεγμένη με ψάθα ή καλάμι που χρησίμευε ως δοχείο αποθήκευσης. Τέλος, το φτερό του γερακιού αποτελεί στην πραγματικότητα φτερό γερακιού, το οποίο συχνά απαντάται σε κρητικά λαϊκά σπίτια σαν διακοσμητικό ως αποτέλεσμα εύρεσης του από κάποιο μέλος που κατοικεί στο σπίτι, από την εξοχή. Άξιο αναφοράς στη συγκεκριμένη ενότητα είναι, ότι τα παραμύθια κατά τα περασμένα χρόνια, λέγονταν γύρω από την εστία, το τζάκι ή την παραστιά. Επομένως, η συγκεκριμένη αίθουσα αποτελεί φυσικό χώρο αφήγησης παραμυθιών.

Σύμφωνα με το αρχιτεκτονικό σχέδιο, η εν λόγω ενότητα πρόκειται να φιλοξενηθεί στο ισόγειο του κτιρίου στο χώρο με την ένδειξη «Κουζίνα».

2.2.4.2. Το Βρετό («Πόρτεγο»)

Η συγκεκριμένη ενότητα είναι αφιερωμένη στο παραμύθι με τίτλο «Το Βρετό». Το παραμύθι αφηγήθηκε στον Αριστοφάνη Χουρδάκη, η Αικατερίνη Ηρ. Χουλάκη (1910-1992) στις 27 Μαΐου 1991. Η αφηγήτρια γεννήθηκε και κατοικούσε στο χωριό «Ευαγγελισμός» της επαρχίας Πεδιάδας του δήμου Μινώα Πεδιάδας, δεν είχε φοιτήσει καθόλου στην εκπαίδευση, ήταν αγρότισσα και είχε μάθει το συγκεκριμένο παραμύθι σε αποσπερίδες του χωριού της (Χουρδάκης, Κρητικά Λαϊκά Παραμύθια Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας Δήμου Καστελλίου, 2006, σ. 194).

Σύμφωνα, με την ιδέα της αναπαράστασης του κρητικού λαϊκού σπιτιού, η συγκεκριμένη αίθουσα είναι αφιερωμένη στο «πόρτεγο» όπως ονομαζόταν τα περασμένα χρόνια στην Κρήτη το μεγάλο δωμάτιο με πολλές χρήσεις. Βρισκόταν συνήθως στην είσοδο του σπιτιού και αποτελούσε το χώρο συγκέντρωσης της οικογένειας και των επισκεπτών της αλλά και χώρο, όπου γευμάτιζε η οικογένεια και κοιμόταν συνήθως οι γονείς. Χαρακτηριστικό από αρχιτεκτονικής πλευράς, αποτελεί η καμάρα. Στο Μουσείο Παραμυθιού το «πόρτεγο» περιλαμβάνει το πετρόχτιστο πατητήρι-κρεβάτι, καναπέ, μεγάλο τραπέζι, λύχνο, λυχνοστάτη, στάμνα, σταμνοστάτη, κ.ά.

Όσον αφορά τη δεύτερη πτυχή της ενότητας, αυτής που αφορά στην υλική αναπαράσταση του παραμυθιού «Το Βρετό», ορισμένα μουσειακά αντικείμενα της ενότητας γίνονται «μέσα» για αυτή την αναπαράσταση. Συγκεκριμένα, ο καναπές που βρίσκεται στο χώρο, αποτελεί τον καναπέ που κοιμήθηκε το βασιλόπουλο του παραμυθιού, το πετρόχτιστο πατητήρι-κρεβάτι, είναι στρωμένο με έργα κρητικής τέχνης, μέρος της προίκας μιας μέσης νέας κοπέλας στην Κρήτη τον περασμένο αιώνα, δείχνοντας με τον τρόπο αυτό, την επιθυμία περιποίησης του βασιλόπουλου από πλευράς ιδιοκτητών του σπιτιού με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Σύμφωνα με το αρχιτεκτονικό σχέδιο, η εν λόγω ενότητα πρόκειται να φιλοξενηθεί στο ισόγειο του κτιρίου στο χώρο με την ένδειξη «Τραπεζαρία».

2.2.4.3. Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά («Οντάς»)

Η συγκεκριμένη ενότητα είναι αφιερωμένη στο παραμύθι με τίτλο «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά». Το παραμύθι αφηγήθηκε στον Αριστοφάνη Χουρδάκη, ο Νικόλαος Α. Λαμπράκης στις 27 Απριλίου 2003 σε ηλικία 67 ετών. Ο αφηγητής γεννήθηκε και κατοικεί στο χωριό «Γαρίπα» της επαρχίας Μονοφατσίου στην περιοχή Αρκαλοχωρίου του δήμου Μινώα Πεδιάδας, είναι απόφοιτος δημοτικού και έμαθε το παραμύθι στο χωριό του σε μικρή ηλικία (Χουρδάκης, Κρητικά λαϊκά παραμύθια Παραμύθια Περιοχής Αρκαλοχωρίου, 2003, σ. 197).

Σύμφωνα με την ιδέα της αναπαράστασης του κρητικού λαϊκού σπιτιού, η συγκεκριμένη αίθουσα είναι αφιερωμένη στον «οντά» του. Σε αυτόν υπάρχει το τελάρο ή αργαλειός, η ανέμη, τ' αδράχτι, ένα διπλό κρεβάτι σιδερένιο, η κασέλα, είδη από τις κρητικές τέχνες της υφαντικής, της κεντητικής, της πλεκτικής, πλύστρα, σκάφη κ.ά.

Σχετικά με την ιδέα του ζωντανέματος του παραμυθιού διαμέσου αυτής της εκθεσιακής ενότητας, το αργαστήρι που απαντάται στο παραμύθι αποτελεί ο αργαλειός της αίθουσας και τα υφαντά, τα αποτελέσματα της υφαντικής τέχνης της δεύτερης κόρης του παραμυθιού, ενώ η πλύστρα και η σκάφη του παραμυθιού είναι τα ίδια αντικείμενα που απαντώνται στην αίθουσα.

Εικ. 16: Αργαλειός

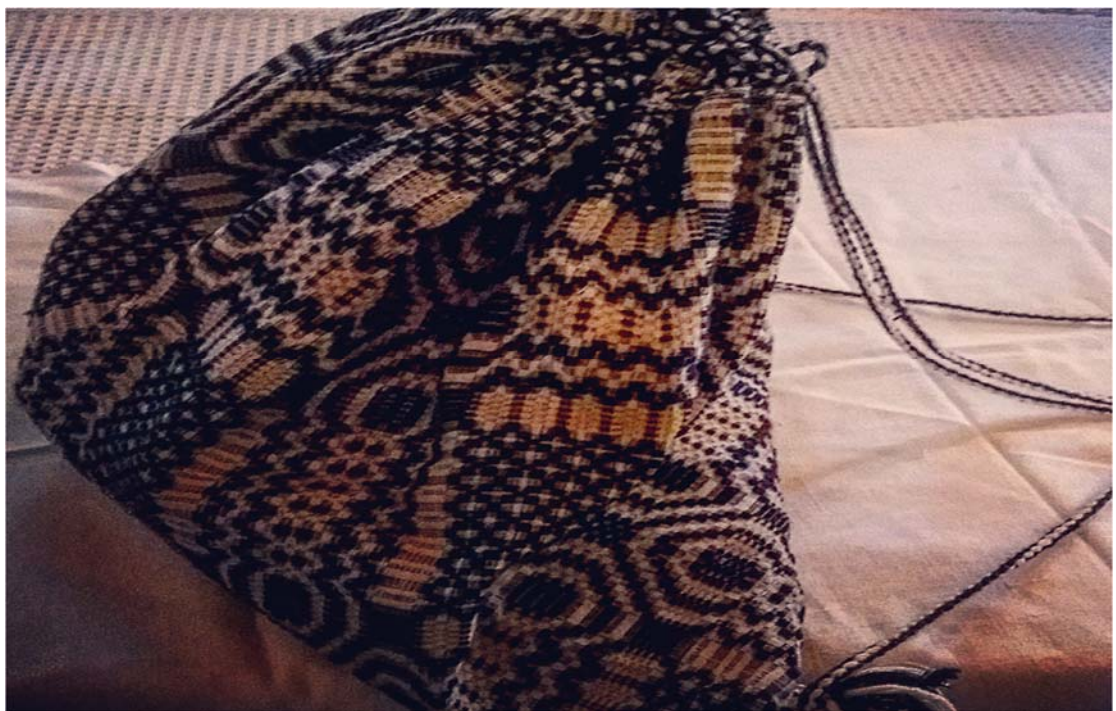
Εικ. 17: Ανέμη

Εικ. 18: Σάιτα

Εικ. 19: Πατανία

Εικ. 20: Βούργια

Εικ. 21: Προσώμι

Εικ. 22: Πλύστρα

Σύμφωνα με το αρχιτεκτονικό σχέδιο, η εν λόγω ενότητα πρόκειται να φιλοξενηθεί στον όροφο του κτιρίου στη δεξιά και πίσω πλευρά από τη σκάλα.

2.2.4.4. Οι τρεις αδερφίδες («Αίθουσα περιοδικής έκθεσης»)

Η συγκεκριμένη ενότητα είναι αφιερωμένη στο παραμύθι με τίτλο «Οι τρεις αδερφίδες». Το παραμύθι αφηγήθηκε στη γράφουσα, η γιαγιά της Ισμήνη Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη τον Ιούλιο του 2009 σε ηλικία 81 ετών. Η αφηγήτρια γεννήθηκε και μεγάλωσε στο χωριό «Αμαριανό» της επαρχίας Πεδιάδας του δήμου Μινώα Πεδιάδας, παντρεύτηκε και κατοικεί στο χωριό «Χουμέρι» του ίδιου δήμου. Φοίτησε ως την πέμπτη τάξη δημοτικού όπου και αναγκάστηκε να διακόψει την εκπαίδευση της λόγω κήρυξης του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Το συγκεκριμένο παραμύθι το έμαθε από τη γιαγιά της.

Η συγκεκριμένη μουσειακή ενότητα, αφορά ενότητα περιοδικής έκθεσης. Τη δεδομένη χρονική στιγμή φιλοξενεί το συγκεκριμένο παραμύθι που απευθύνεται σε ενήλικες και ζωντανεύει μέσα από αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα τα ρούχα των τριών αδερφών του παραμυθιού, αποτελούν από λαογραφική σκοπιά γυναικείες ενδυμασίες Κρήτης, η σακοράφη και τα τσουβάλια του παραμυθιού είναι στην πραγματικότητα η σακοράφη και τα τσουβάλια που θα συναντήσει ο επισκέπτης στη συγκεκριμένη αίθουσα.

Εικ. 23: Γυναικεία ενδυμασία ανατολικής Κρήτης

Σύμφωνα με το αρχιτεκτονικό σχέδιο, η εν λόγω ενότητα πρόκειται να φιλοξενηθεί στον πρώτο όροφο του κτιρίου στη δεξιά πλευρά από τη σκάλα δίπλα από την αίθουσα που φιλοξενείται το παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά».

2.2.5. Πορεία επισκέπτη

Εκκίνηση της μουσειακής διαδρομής αποτελεί ο χώρος της εισόδου που αποτελεί ταυτόχρονα πωλητήριο αναμνηστικών του Μουσείου. Ήδη από την οροφή της σκεπασμένης αυλής αιωρούνται κούκλες που αναπαριστούν ήρωες λαϊκών παραμυθιών (νεράιδες, ξωτικά κ.ά.) προδιαθέτοντας τον επισκέπτη ότι πρόκειται να εισέλθει στο «κόσμο των παραμυθιών» βιώνοντας το ύφος και την ατμόσφαιρα που αυτά προσφέρουν.

Απέναντι από την είσοδο-πωλητήριο, βρίσκεται το καφενείο στο οποίο ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να αναπαυτεί και να δοκιμάσει παραδοσιακές γεύσεις και ποτά. Σχετικά με την αλληλουχία των εκθεσιακών ενοτήτων σημειώνεται ως εξής:

- ΙΣΟΓΕΙΟ: Ο Αθομούχτης («Κουζίνα»), Το Βρετό («Πόρτεγο»)
- ΟΡΟΦΟΣ: Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά («Οντάς»), Οι τρεις αδερφίδες («Αίθουσα περιοδικής έκθεσης»)

Ακολουθία των παραπάνω εκθεσιακών ενοτήτων αποτελεί συνοπτικά την εσωτερική διαδρομή του Μουσείου. Ξεκινώντας από την αίθουσα «Ο Αθομούχτης», καθώς ο επισκέπτης μπαίνει στο χώρο επικρατεί σκοτάδι. Προτείνεται να υπάρχει παράθυρο το οποίο με κατάλληλο εξοπλισμό (π.χ. κούφωμα) να κλείνει χωρίς να επιτρέπει καθόλου φυσικό φώς. Ο φωτισμός στο χώρο πρέπει να δίνει την αίσθηση ότι οφείλεται στη φλόγα λύχνου ή στη φλόγα του τζακιού-παραστιάς.

Στη δεξιά πλευρά υπάρχει στο τοίχο σε κορνίζα το πλαίσιο της οποίας είναι από ξύλο ελιάς, δέντρο που βρίσκεται σε πλειονότητα στην περιοχή, ενώ το μπροστινό της μέρος καλύπτεται από διάφανο πλαστικό. Μέσα στην κορνίζα είναι τοποθετημένο κείμενο

ενημέρωσης της θεματικής ενότητας στα ελληνικά και στα αγγλικά, τυπωμένο σε λευκό χαρτί.

Εισερχόμενος ο επισκέπτης στην θεματική ενότητα «Το Βρετό», στο δεξί τοίχο μέσα σε ίδιου τύπου κορνίζα με αυτήν της προηγούμενης ενότητας, μπορεί να διαβάσει πληροφοριακά στοιχεία γι' αυτήν, στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα. Έπειτα αντικρίζει το χαρακτηριστικό στοιχείο του δωματίου «πόρτεγο» για το κρητικό λαϊκό σπίτι του περασμένου αιώνα, την κάμαρα, η οποία τονίζεται σε συγκεκριμένα σημεία της καμπυλότητάς της με χαμηλό φωτισμό. Επιπλέον, το τραπέζι στο «Πόρτεγο» είναι στρωμένο με παραδοσιακά πιάτα της Κρήτης. Το περιεχόμενο των πιάτων αποτελεί αντίγραφο πραγματικών φαγητών (π.χ. όσπρια, παξιμάδι,) φτιαγμένα από πηλό. Το στρωμένο τραπέζι τονίζει τη σημασία γνωριμίας και διάσωσης ενός μέρους της πολιτιστικής κληρονομιάς που σχετίζεται με τις διατροφικές συνήθειες. Τέλος, τονίζεται ότι στη θέση που είναι το κρεβάτι-πατητήρι κατά τους μήνες Αύγουστο-Οκτώβριο, παρουσιάζεται ως πατητήρι δεδομένου ότι τους συγκεκριμένους μήνες γίνεται η σύνθλιψη των σταφυλιών προκειμένου να παραχθεί ο μούστος για να δημιουργηθεί το κρασί.

Ανεβαίνοντας στον όροφο, ο επισκέπτης εισέρχεται πρώτα στο χώρο με ονομασία θεματικής ενότητας «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά». Στα δεξιά του θα έχει την ευκαιρία να ενημερωθεί σχετικά με το περιεχόμενο της, διαβάζοντας το κείμενο που βρίσκεται στην ίδιου τύπου κορνίζα, όπως των προηγούμενων ενότητων, είτε στα ελληνικά είτε στα αγγλικά. Ευθεία μπροστά θα αντικρίσει το «οικειακό εργοστάσιο», τον αργαλειό καθώς επίσης και διάφορα εξαρτήματα και εργαλεία που σχετίζονται με την τέχνη της υφαντικής. Τέλος, στον τοίχο αριστερά από την είσοδο της ενότητας θα υπάρχει οθόνη προβολής βίντεο αφιερωμένο στην τέχνη της υφαντικής, χωρίς ήχο.

Ολοκληρώνοντας, με την αίθουσα της περιοδικής έκθεσης, εκτός από την κορνίζα με πληροφοριακό υλικό που θα υπάρχει στην δεξιά πλευρά της εισόδου στο χώρο, το χρώμα στους τοίχους και ο φωτισμός θα είναι διαφορετικά από τις μόνιμες θεματικές ενότητες, τονίζοντας με αυτό τον τρόπο την περιοδικότητά της.

Τελειώνοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι η γραφιστική διαχείριση του υλικού θα επικεντρώσει τα αναγνωρίσιμα στοιχεία στο ύψος του ματιού του επισκέπτη. Τα γράμματα θα ποικίλουν. Τα χρώματα που θα χρησιμοποιηθούν στις γραμματοσειρές σχετίζονται με τα χρώματα των εκθεμάτων. Όσον αφορά τις λεζάντες είναι γραμμένες

στα ελληνικά και στα αγγλικά και το μέγεθος της γραμματοσειράς τους είναι μικρότερο από τη γραμματοσειρά των κειμένων των θεματικών ενοτήτων.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στις λεζάντες είναι ότι έχουν διπλό ρόλο πληροφόρησης. Πρώτον, πληροφορούν τα εκθέματα από άποψη λαογραφικού ενδιαφέροντος και δεύτερον, για το ρόλο που έχουν στο παραμύθι που αφηγούνται.

Λόγου χάρη στην αίθουσα «Ο Αθομπούχτης» η λεζάντα για το έκθεμα της ανδρικής κρητικής ενδυμασίας περιλαμβάνει το εξής κείμενο:

Στ' αλήθεια:

[9] Ανδρική κρητική παραδοσιακή ενδυμασία. Αποτελείται από την κιλότα, το πουκάμισο, το γελέκι, το μείτάνι, το καπότο, τη ζώνη, το μαχαίρι, το σαρίκι και τα στιβάνια . (Δωρεά οικογένειας Ελευθερίου Κυριακάκη, Αμαριανό Ηρακλείου)

In real life:

[9] Man's traditional Cretan costume. It consists of the traditional trousers (kilota), the shirt, the jacket, the waistcoat, the bonnet, the belt, the knife, the traditional headband (sariki) and the traditional boots (stivania). (Donation of the family of Eleftherios Kyriakakis, Amaryano village, Heraklion)

Στα παραμύθια:

[9] Τα ρούχα του Αθομπούχτη.

In fairytales:

[9] The clothes of Athombouchtis.

2.2.5. Άλλοι χώροι

Στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά στους χώρους που συνοδεύουν το μουσείο. Πρόκειται για τους χώρους: Πωλητήριο, Καφενείο, Γραφείο Διοίκησης και Αρχείο.

2.2.5.1. Πωλητήριο

Στο Πωλητήριο του Μουσείου Παραμυθιού, ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει βιβλία παραμυθιών από μια μεγάλη συλλογή. Παραδοσιακά παραμύθια από κάθε γωνιά του κόσμου, παραμύθια για ενήλικες ή παιδιά.

Επιπλέον, στο πωλητήριο πρόκειται να πωλούνται μοναδικά αντικείμενα που θα αποτελούν πιστά αντίγραφα αντικειμένων από τις συλλογές του Μουσείου, καλλιτεχνημένα από δημιουργούς που κλήθηκαν είτε να δημιουργήσουν πιστή αντιγραφή τους, είτε να εμπνευστούν δημιουργώντας νέα αντικείμενα.

Αντικείμενα χρηστικά ή διακοσμητικά, εμπνευσμένα από παραμύθια, αλλά και την καθημερινότητα των Κρητών του περασμένου αιώνα πρόκειται να εκτίθενται προς πώληση. Χειροτεχνήματα πήλινα ή ξύλινα, αντίγραφα ειδών καθημερινής χρήσης του περασμένου αιώνα, κεντήματα, υφαντά, φιγούρες ηρώων παραμυθιών, κοσμήματα, είδη ρουχισμού κ.ά.

Τέλος, ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί εκδόσεις με θέματα που αφορούν στη λαογραφία της Κρήτης, ψηφιακούς δίσκους παραδοσιακής μουσικής, κάρτες και άλλα μικροαντικείμενα.

2.2.5.2. Καφενείο

Η δημιουργία του Καφενείου για το Μουσείο Παραμυθιού, έχει στόχο να προσφέρει τη δυνατότητα ανάπαυσης και αναψυχής στον επισκέπτη. Μέσα στο καταπράσινο τοπίο,

κάτω από τα γέρικα πλατάνια και κοντά στα γάργαρα νερά της πηγής που αναβλύζουν στο χωριό, ο επισκέπτης κάνει ταξίδι στο χρόνο, αλλά και στον κόσμο των παραμυθιών.

Στο Καφενείο του Μουσείου Παραμυθιού, ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να απολαύσει τον καφέ του ή να επιλέξει από ένα σύνολο παραδοσιακών ροφημάτων και αφεψημάτων, παραδοσιακών αναψυκτικών και οινοπνευματωδών ποτών, παραδοσιακών γλυκών και παραδοσιακών γρήγορων γευμάτων.

Κατόπιν συνεννόησης, στο χώρο του καφενείου θα παρατίθενται γεύματα σε ομάδες επισκεπτών, επιλεγμένα από συνταγές της κρητικής παραδοσιακής κουζίνας. Τέλος, θα διατίθεται προς φιλοξενία μικρών εκδηλώσεων.

2.2.5.3. Γραφείο Διοίκησης-Αρχείο

Οι δύο χώροι τοποθετούνται στον όροφο του κτιρίου. Το γραφείο διοίκησης αποτελεί χώρο που θα στεγάζονται τα γραφεία των μελών της Αστικής μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας, στην οποία θα ενταχθεί το Μουσείο Παραμυθιού. Σε διπλανό χώρο πρόκειται να φιλοξενούνται το αρχείο και οι συλλογές του μουσείου σε κατάλληλες για την προστασία τους συνθήκες.

2.2.6. Επικοινωνιακή πολιτική

Για την εύρυθμη λειτουργία του Μουσείου Παραμυθιού, στόχο αποτελεί ο σχεδιασμός κατάλληλης επικοινωνιακής πολιτικής. Αυτός αφορά στην κάλυψη αναγκών των εν δυνάμει επισκεπτών του που ενδεχομένως μπορεί να προκύψει από έρευνες κοινού αντίστοιχων χώρων πολιτισμού, συμβαδίζοντας με τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας που σχετίζονται με την τεχνολογία. Για την υλοποίηση αυτών αρχικό επικοινωνιακό μέσο αποτελεί η δημιουργία λογότυπου για το μουσείο, η συμβολική του ταυτότητα και η παρουσία του στο διαδίκτυο μέσω ιστοσελίδας και σελίδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι προωθητικές ενέργειες, το έντυπο ενημερωτικό φυλλάδιο.

Δεδομένου ότι ο λογότυπος αποτελεί το χαρακτηριστικό για τη συμβολική ταυτότητα οποιουδήποτε φορέα ή επιχείρησης, επιθυμεί να επικοινωνήσει με το κοινό του, λογότυπο για το μουσείο παραμυθιού θα μπορούσε να αποτελέσει κάποια ζωγραφική αναπαράσταση ήρωα λαϊκού παραμυθιού σε χρώματα που παραπέμπουν στα εκθέματα του μουσείου.

Όσον αφορά τη δημιουργία ιστοσελίδας, για το Μουσείο Παραμυθιού αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της επικοινωνιακής του πολιτικής. Σήμερα, καθώς η τεχνολογία αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς, οι ιστοσελίδες αποτελεί το πρώτο μέσο με το οποίο μπορεί να επικοινωνήσει το κοινό. Η ιστοσελίδα του Μουσείου Παραμυθιού, πρόκειται να δίνει πληροφορίες για την επίσκεψη σε αυτό, τις συλλογές του, τις εκδηλώσεις και τις δράσεις του, την εκπαίδευση, την πρόσβαση καθώς και ψηφιακές εφαρμογές καλύπτοντας τις ανάγκες του σύγχρονου επισκέπτη μουσείου.

Σχετικά με τα κοινωνικά δίκτυα, αποτελούν ίσως τον πιο διαδεδομένο τρόπο επικοινωνίας στις μέρες μας. Προκειμένου η επικοινωνία με το Μουσείο Παραμυθιού να είναι σε υψηλό επίπεδο, κρίνεται η απαραίτητη η παρουσία του σε αυτά μέσω συνεχών ενημερώσεων για επερχόμενες ή μελλοντικές δράσεις και εκδηλώσεις, προβολής φωτογραφικού υλικού σχετικού με αυτές, προβολής φωτογραφικού υλικού εκθεμάτων, ειδών του πωλητηρίου και γενικά προβολής του έργου που επιτελεί.

Πρωθητικές ενέργειες για το Μουσείο Παραμυθιού, θα αποτελέσουν όλες οι εκπαιδευτικές δράσεις και εκδηλώσεις, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, οι ημερίδες και τα συνέδρια, το φεστιβάλ, συνεργασίες με άλλους χώρους πολιτισμού, αδελφοποιήσεις με άλλα μουσεία παραμυθιού ανά τον κόσμο και άλλου τύπου εκδηλώσεις που ταιριάζουν στους στόχους του, όπως λόγου χάρη «Περιοδική έκθεση μουσειακών αντικειμένων από άλλο μουσείο παραμυθιού».

Τέλος, το έντυπο ενημερωτικό φυλλάδιο αποτελεί παραδοσιακά ένα από τα βασικά μέσα επικοινωνίας μουσείου- κοινού. Κατά την είσοδο του επισκέπτη στο μουσείο, θα έχει τη δυνατότητα να το προμηθευτεί. Σε αυτό θα αναφέρονται γενικές πληροφορίες σχετικές με την ίδρυση του μουσείου, το σκεπτικό της έκθεσης, ωράριο λειτουργίας και στοιχεία επικοινωνίας.

2.2.7. Οικονομικός και χρονικός προϋπολογισμός

Για τη δημιουργία του Μουσείου Παραμυθιού πρόκειται να δημιουργηθεί μια ομάδα εργασίας αποτελούμενη από ειδικούς μουσειολόγους, συντηρητές, νομικούς, οικονομολόγους-λογιστές, γραφίστες, τεχνικούς, όπως ηλεκτρολόγους, κ.ά. Ακολουθώντας, παρατίθενται ενδεικτικές τιμές κόστους υλοποίησής του. Ωστόσο, ορισμένες κατηγορίες αναφέρονται σε χρονικό πλαίσιο λειτουργίας ενός έτους.

- Κτιριακές δαπάνες: 50.000 ευρώ
 - Δαπάνες εξοπλισμού: 40.000 ευρώ
 - Δαπάνες διαφήμισης: 10.000 ευρώ
 - Μουσειολογική υποστήριξη: 15.000 ευρώ
 - Νομική υποστήριξη: 5.000 ευρώ
 - Γραφιστική υποστήριξη: 10.000 ευρώ
 - Συμβουλευτική υποστήριξη: 4.000 ευρώ
 - Λογιστική υποστήριξη: 4.000 ευρώ
 - Τεχνική υποστήριξη: 50.000 ευρώ
 - Ασφαλιστικές εισφορές: 2,500 ευρώ
 - Δαπάνες ΔΕΚΟ/έτος: 10.000 ευρώ
 - Δαπάνες δημιουργίας νέας θέσης εργασίας/έτος: 12.000 ευρώ
 - Δαπάνες αναλώσιμων/έτος: 15.000 ευρώ
- Σύνολο: 227.500 ευρώ

Αξίζει να σημειωθεί, ότι προτείνεται η ένταξη της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας στην οποία εντάσσεται το Μουσείο Παραμυθιού, σε επιδοτούμενο ευρωπαϊκό πρόγραμμα, όπως το πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER (Liaisons Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale – Δεσμοί μεταξύ δράσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας του αγροτικού χώρου)². Τέλος, το χρονικό πλαίσιο υλοποίησης της δημιουργίας του μουσείου, ορίζεται στο ένα έτος.

² Περισσότερα στο: <http://www.parnonas.gr/ti-ine-to-programma-leader/>

2.3. Μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα

Ένας από τους στόχους του Μουσείου Παραμυθίου είναι η επίσκεψη σε αυτό να αποτελέσει μια ευχάριστη εμπειρία συνδυάζοντας ψυχαγωγία και εκπαίδευση. Αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από διάφορων τύπων δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενήλικες και παιδιά. Αυτά είναι:

- Μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες
- Μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα για οικογένειες
- Μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα για άτομα με αναπηρία
- Εργαστήρια και σεμινάρια για παιδιά και ενήλικες
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις ποικίλου ενδιαφέροντος
- Συνεργασίες με φορείς

Στην παρούσα υποενότητα θα αναφερθεί η κατηγορία «Μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα» που αφορούν σε σχολικές ομάδες, χωρίς να αποκλείονται από την παρακολούθησή τους οι οικογένειες ή άλλες ομάδες. Στόχοι των μουσειοεκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι οι συμμετέχοντες εξοικειωθούν με την έννοια του μουσείου ως χώρο, με τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθούνται μέσα σε αυτό και το περιεχόμενο των θεματικών του ενοτήτων. Ακολουθώντας μεθόδους μη τυπικής εκπαίδευσης, ενήλικες και παιδιά γνωρίζουν την υλική και άυλη πολιτιστική τους κληρονομιά και αντιλαμβάνονται τη σημασία διάσωσης και διάδοσης της, ανακαλύπτουν, παρατηρούν, εργάζονται σε ομάδα, παίζουν, τραγουδούν και χορεύουν. Πιο συγκεκριμένα, έρχονται σε επαφή και γνωρίζουν συνήθειες, ήθη και έθιμα των κρητικών κατά τον περασμένο αιώνα, αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν συγκρίνοντας με το σήμερα, γεύονται και παρασκευάζουν προϊόντα που συνήθιζαν να καταναλώνουν παλιά, εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους με νέες λέξεις κ.ά.

Με πηγή ενδιαφέροντος το παραμύθι και τη Λαογραφία (της Κρήτης ως επί το πλείστον) παρατίθενται τα εξής:

- Για μαθητές Νηπιαγωγείου, Α' και Β' Δημοτικού:
 - «Μια φορά κι έναν καιρό...στου παππού μου το χωριό»

Πρόκειται για μια ιστορία που εκτυλίσσεται σε ένα χωριό της Κρήτης, κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα και φέρνει τα παιδιά σε επαφή με την καθημερινότητα μιας περασμένης εποχής. Μέσω της δημιουργικής αφήγησης τα παιδιά έρχονται σε επαφή με γνωρίζουν μορφές της λαϊκής τέχνης της Κρήτης και επεξεργάζονται αντικείμενα μουσειακού χαρακτήρα ή αντίγραφα αυτών. Στη συνέχεια δραματοποιούν σκηνές από την ιστορία και συμμετέχουν σε χειροτεχνικές δραστηριότητες και παιχνίδια. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής (Γιαπιτζάκης, 2011 & Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, 2011).

- «Μια φορά κι έναν καιρό...παραμύθια θα σας πω»

Πρόκειται για δημιουργική αφήγηση των λαϊκών παραμυθιών από τα οποία είναι εμπνευσμένες οι θεματικές ενότητες του Μουσείου. Τα παιδιά γνωρίζουν τους χώρους του Μουσείου από λαογραφική σκοπιά -ως μέρη του κρητικού λαϊκού σπιτιού-, παρατηρούν τα αντικείμενα σε κάθε θεματική ενότητα, όσο τα αντικείμενα αυτά ζωντανεύουν μέσα από τα παραμύθια. Τέλος, πραγματοποιείται δραματοποίηση σκηνών από τα παραμύθια, δραστηριότητες και παιχνίδια. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής (Χουρδάκης, Κρητικά Λαϊκά Παραμύθια Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας Δήμου Καστελλίου, 2006, σσ. 35-44, 56-61; Χουρδάκης, Κρητικά λαϊκά παραμύθια Παραμύθια Περιοχής Αρκαλοχωρίου, 2003, σσ. 177-181; Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Παραμύθια, 2009).

- Για μαθητές Γ' και Δ' Δημοτικού:
 - «Φτιάχνω το δικό μου παραμύθι»

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα που στόχο έχει την όξυνση της φαντασίας, της δημιουργικότητας και της έκφρασης των παιδιών. Τα παιδιά γίνονται παραμυθοποιοί σε θέματα που θα εμπνευστούν από τις θεματικές του Μουσείου. Τελειώνοντας, το παραμύθι τους μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους όπως: να δραματοποιηθεί, να ζωγραφιστεί, να χορευτεί, να τραγουδηθεί κ.α.

- Για μαθητές Ε' και ΣΤ' Δημοτικού:
 - «Μουσική και χοροί της Κρήτης»

Με τους μεγαλύτερους μαθητές του δημοτικού γνωρίζουμε όλα τα μουσικά όργανα της Κρήτης, σκοπούς, μαντινάδες, τραγούδια και τραγούδια που μοιάζουν με παραμύθια ενώ, μέσω του σεμιναριακού χαρακτήρα του προγράμματος, μαθαίνουμε τα βήματα γνωστών αλλά και ξεχασμένων χορών του τόπου μας. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής (Χατζηδάκης, 1958, σσ. 167,195, 200, 219-223 & Στεφανάκης, 2015).

ο **Επετειακά εκπαιδευτικά προγράμματα εμπνευσμένα από τις μεγάλες γιορτές**

- Χριστούγεννα, Πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου»

Μέσα από τη συμμετοχή σε μια σειρά από βιωματικές δραστηριότητες, γνωρίζουμε ήθη και έθιμα της Κρήτης που τοποθετούνται χρονικά από την έναρξη της νηστείας, καταλήγοντας στην ημέρα των Φώτων. Για το νηπιαγωγείο και τους μικρές τάξεις του δημοτικού, η παρουσίαση γίνεται με μορφή δημιουργικής αφήγησης παραμυθιού. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής και αφορά το μήνα Δεκέμβριο (Ψιλάκης, 2005, σσ. 13-49, 384-432) (Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Τα έθιμα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων στην Κρήτη, 2012).

- «Τις μεγάλες αποκρές, κουζουλαίνονται κι οι γρες»

Γνωρίζουμε ήθη και έθιμα της Κρήτης κατά την περίοδο της Αποκριάς, συμμετέχοντας σε ποικίλες βιωματικές δραστηριότητες. Για το νηπιαγωγείο και τους μικρές τάξεις του δημοτικού, η παρουσίαση γίνεται με μορφή δημιουργικής αφήγησης παραμυθιού. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής και αφορά τις δύο τελευταίες μέρες της Αποκριάς (Ψιλάκης, 2005, σσ. 91-123; Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Απόκριες και Καθαρά Δευτέρα στην Κρήτη, 2017).

- «Ωραία που 'ναι τη Λαμπρή»

Γνωρίζουμε ήθη και έθιμα της Κρήτης που τοποθετούνται χρονικά από την Καθαρά Δευτέρα καταλήγοντας στην Κυριακή του Πάσχα, μέσω της συμμετοχής σε μια σειρά από βιωματικές δραστηριότητες. Για το νηπιαγωγείο και τους μικρές τάξεις του δημοτικού, η παρουσίαση γίνεται με μορφή δημιουργικής αφήγησης παραμυθιού. Το πρόγραμμα πλαισιώνεται από παρεμβάσεις ζωντανής μουσικής και αφορά τη χρονική περίοδο από την

Καθαρά Δευτέρα ως την Κυριακή των Βαΐων (Ψιλιάκης, 2005, σσ. 127-205 & Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Πάσχα στην Κρήτη, 2017)³.

³ Για το σχεδιασμό των παραπάνω προγραμμάτων, μελετήθηκε και η πηγή (Hein, και συν., 2011).

Συμπεράσματα

Στόχοι του σύγχρονου μουσείου είναι η ανάπτυξη της μουσειακής έρευνας, της εκπαίδευσης, της συντήρησης και της εξωστρέφειας, μακριά από την παγιωμένη άποψη χρόνων ότι η επίσκεψη στο μουσείο απευθύνεται σε ειδικά εκπαιδευμένο κοινό, ή αποτελεί αποθήκη αντικειμένων. Αυτοί μπορούν να επιτευχθούν διοικητικά σε ένα οργανωμένο πλαίσιο νομικά αποδεκτό.

Το μουσείο του 21ου αιώνα αποτελεί ένα περιβάλλον διά βίου μάθησης που στηρίζεται στη μη τυπική εκπαίδευση, παρέχοντας ταυτόχρονα μάθηση και ψυχαγωγία. Κύριος στόχος των παιδαγωγικών μεθόδων, των μουσειολογικών θεωριών, των θεωριών υλικού πολιτισμού και πολιτιστικής επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται, είναι ο ενεργός ρόλος των επισκεπτών όλων των κατηγοριών. Αυτό πραγματοποιείται μέσα από μια σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και υποστηρίζεται επιστημονικά από την επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής. Ένα παράδειγμα υλοποίησης των παραπάνω είναι το Μουσείο Παραμυθιού, που παρουσιάζεται στο παρόν πόνημα.

Το παραμύθι εντάσσεται σε έναν από τους βασικούς τομείς που συνθέτουν τη Σύμβαση της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά. Συγκεκριμένα περιλαμβάνεται στον τομέα που αφορά τις προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως φορέα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αξία του παραμυθιού έχει κοινωνιολογική, παιδαγωγική, φιλολογική, κοινωνική και ψυχαγωγική διάσταση. Το κρητικό παραμύθι προσφέρει κάποιες επιπλέον διαστάσεις που το διαφοροποιούν από τα διεθνή πρότυπα για το είδος του.

Στον δήμο Μινώα Πεδιάδας απαντώνται εφτά λαογραφικά μουσεία και μουσεία τοπικής κληρονομιάς. Στόχοι όλων είναι η συγκέντρωση, προβολή και διαφύλαξη μουσειακών αντικειμένων αλλά και η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας σε ζητήματα διάσωσης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η πρόταση δημιουργίας δικτύου γι' αυτά κρίνεται ως αποτελεσματικότερος τρόπος διαχείρισής τους.

Το Μουσείο Παραμυθιού αποτελεί μια πρόταση διάσωσης και διάδοσης μέρους της υλικής και της άυλης πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η έκθεσή του έχει διπλή αποστολή. Εν πρώτοις, παρουσιάζει το κρητικό λαϊκό σπίτι του περασμένου αιώνα από λαογραφική σκοπιά και δευτερευόντως, λαϊκά παραμύθια της περιοχής που παίρνουν «σάρκα και οστά» μέσω των εκθεμάτων. Ο μουσειολογικός προγραμματισμός και σχεδιασμός του μουσείου δημιουργήθηκαν σε κτιριακό κέλυφος που τοποθετείται στον οικισμό Χουμέρι του δήμου Μινώα Πεδιάδας όπως προτείνεται, λαμβάνοντας υπόψη απαραίτητες τεχνικές παραμέτρους.

Κύριοι χώροι του κρητικού λαϊκού σπιτιού ήταν η κουζίνα, το πόρτεγο, ο οντάς και δευτερεύοντες κάποιοι βοηθητικοί χώροι. Στο Μουσείο Παραμυθιού αναπαρίστανται οι κύριοι χώροι με σύνθεση από έπιπλα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, είδη λαϊκής τέχνης, κ.ά., παραπέμποντας τον επισκέπτη σε μια άλλη εποχή. Ταυτόχρονα, εκθέματα αποτελούν ζωντανά τεκμήρια των παραμυθιών στα οποία είναι αφιερωμένες οι εκθεσιακές ενότητες. Τη μουσειακή έκθεση συμπληρώνουν άλλοι χώροι απαραίτητοι σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα των μουσείων.

Η εκπαίδευση στο Μουσείο Παραμυθιού αποτελεί ένας από τους βασικούς στόχους του που μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από διάφορους τύπους δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, σχεδιάστηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες εμπνευσμένα από τη λαογραφία της Κρήτης αλλά κι από λαϊκά παραμύθια.

Η δημιουργία ενός μουσείου τοπικής κληρονομιάς, είτε αυτή αντικατροπτίζει τον υλικό, είτε τον άυλο πλούτο, αποτελεί σημαντικό παράγοντα διατήρησης της πολιτισμικής συνέχειας και της ταυτότητας της τοπικής κοινωνίας. Ιδιαίτερα, από τη σκοπιά της παρουσίασης των παραμυθιών, αποτελεί εγχείρημα που εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, από όσα είναι γνωστά ως τώρα, τονίζοντας τη σημαντικότητά του και για λόγους διατήρησης και διάδοσης των παραμυθιών, αλλά και για λόγους πρωτότυπου θέματος μουσειακής έκθεσης. Ωστόσο, για την υλοποίηση αυτής της πρότασης, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία ειδικών μελετητών.

Στην παρούσα μελέτη, ενδιαφέρον αποτέλεσαν οι επιτόπιες έρευνες στα μουσεία τοπικής κληρονομιάς του οικείου δήμου, οι προφορικές μαρτυρίες και συνεντεύξεις σε θέματα που αφορούσαν στα μουσεία, στη χρησιμότητα των εκθεμάτων τους, σε αφηγήσεις παραμυθιών, σε ιστορίες ζωής, αλλά και η αναζήτηση, η εύρεση, η κατά

μέρος τεκμηρίωση και η φωτογράφιση των συλλογών των μουσείων και της υπό συγκρότηση συλλογής του Μουσείου Παραμυθίου.

Η δραστηριότητα αυτή είχε κυρίως κοινωνικό αντίκτυπο. Πρώτον, ενεργοποιήθηκε η τοπική κοινωνία σε ζητήματα που αφορούν τη διατήρηση και ανάδειξη του τοπικού πολιτιστικού αποθέματος, δίνοντας την ελπίδα στους ηλικιωμένους πως οι επόμενες γενιές έχουν τη διάθεση να δείξουν ενδιαφέρον στην πολιτιστική παρακαταθήκη που τους αφήνουν.

Με την εκπόνηση αυτής της εργασίας μπορεί να υποστηριχθεί ότι, η υλοποίηση της εκτός από τα θετικά αποτελέσματα που θα επιφέρει στον πολιτισμό, θα έχει θετικές κοινωνικές, οικονομικές κ.ά. συνέπειες.

Συμπερασματικά, η διατήρηση, η ανάδειξη και η διάδοση της υλικής και της άυλης πολιτιστικής μας κληρονομιάς αποτελεί ζήτημα καίριας σημασίας και ενδιαφέροντος για το απλό μέλος μιας τοπικής κοινωνίας και εν γένει για την ευρύτερη κοινωνία, τους επιστήμονες και τους φορείς που υπηρετούν τον πολιτισμό. Παρόλο που η κινητικότητα προς αυτή την κατεύθυνση, είναι αυξημένη, ωστόσο κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω ανάπτυξή της. Γι' αυτό προϋποτίθενται η αναγνώριση της σημασίας και σημαντικότητας του πολιτιστικού αποθέματος, η διάθεση χρόνου, ενδιαφέροντος, προσπάθειας και ο κατάλληλος σχεδιασμός στόχων.

Η δημιουργία του Μουσείου Παραμυθίου πρόκειται να αποτελέσει ένα φορέα προστασίας, διατήρησης, διάσωσης και διάδοσης του υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Κρήτης και ιδιαιτέρως της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της ειδικά στον τομέα των παραμυθίων αποτελώντας ταυτόχρονα πρωτότυπη μουσειολογική πρόταση και πρόταση μουσείου για τα ελληνικά δεδομένα.

Πίνακας Πληροφορητών

Όνοματεπώνυμο	Έτος Γεννήσεως	Γραμματικές Γνώσεις	Οικογενειακή Κατάσταση	Επάγγελμα
Εμμανουήλ Αποστολάκης	1982	Απόφοιτος Ι.Ε.Κ.	Άγαμος	Αγρότης
Σοφία Αποστολάκη-Γιαπιτζάκη	1961	Απόφοιτος γενικού λυκείου	Έγγαμη με δύο παιδιά και δύο εγγόνια	Ελεύθερος επαγγελματίας
Σταύρος Αποστολάκης		Απόφοιτος	Έγγαμος με δύο παιδιά	Αγρότης
Μιχαήλ Βεριγάκης	1985	Απόφοιτος πολυτεχνείου	Άγαμος	Μηχανικός πόρων
Στυλιανός Γιαπιτζάκης	1931-2014	Απόφοιτος δημοτικού	Έγγαμος με τέσσερα παιδιά, έξι εγγόνια και δύο δισέγγονα	Αγρότης-κτηνοτρόφος
Ισμήνη Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη	1928	Δημοτικό χωρίς ολοκλήρωση	Έγγαμη με τέσσερα παιδιά, έξι εγγόνια και δύο δισέγγονα	Συνταξιούχος αγρότισσα
Νικόλαος Κασαπάκης	1960	Απόφοιτος		Συνταξιούχος αστυνομικός
Τίτος Κοκολάκης	1958	Απόφοιτος πανεπιστημίου	Άγαμος	Ελεύθερος επαγγελματίας
Αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος			Άγαμος	Ηγούμενος Ιεράς Μονής Αγκαράθου
Γεώργιος Μαυραντωνάκης	1952	Απόφοιτος	Έγγαμος	Συνταξιούχος ΕΛΤΑ
Μαρίνα Χαλαλαμπάκη	1984	Απόφοιτη λυκείου	Έγγαμη	Ελεύθερος επαγγελματίας
Πολιτιστικός Σύλλογος Χουμεριανών	Έτος ιδρύσεως: 1984			
Οικογένεια				

Ελευθερίου Κυριακάκη				
-------------------------	--	--	--	--

Βιβλιογραφία

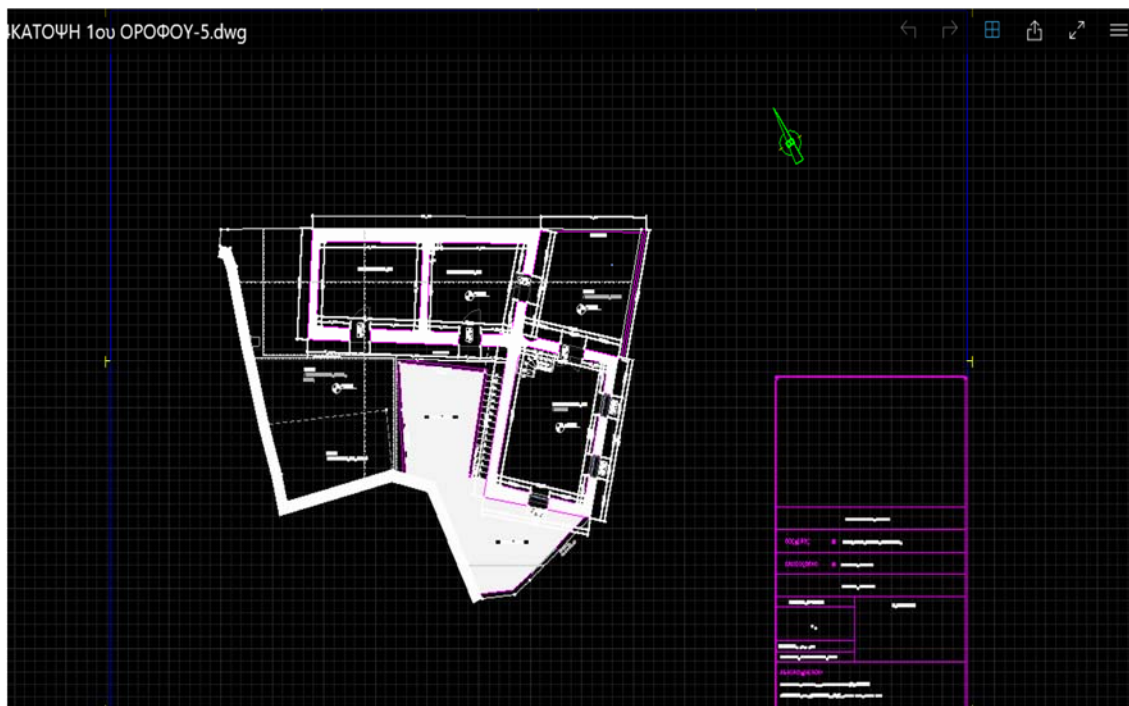
- Black, G. (2010). Μουσεία και διά βίου μάθηση. Στο G. Black, *Το ελκυστικό μουσείο. Μουσείο και επισκέπτες* (σσ. 159-195). Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- Hein, G., Καλεσοπούλου, Δ., Ζαμπέλ, Μ., Ντιρογιάννη, Δ., Σπανδάγου, Η., Τσιρίδης, Π., . . . Μυρογιάννη, Έ. (2011). *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Herzfeld, M. (2002). *ΠΑΛΙ ΔΙΚΑ ΜΑΣ*. ΑΘΗΝΑ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.
- <http://ayla.culture.gr>. (2017, 3 20). <http://ayla.culture.gr>. Ανάκτηση από <http://ayla.culture.gr>: http://ayla.culture.gr/?page_id=4
- Mairesse, F., Desvallées, A., Deloche, B., Chaumier, S., Scharer, M., Montpetit, R., . . . Davallon, J. (2017, 3 20). *Icom*. Ανάκτηση από <http://icom.museum>: http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museology_WEB_greek.pdf
- Αλεξιάδης, Μ. (1988). *Η ελληνική και διεθνής ονοματοθεσία της λαογραφίας*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Αντζουλάτου-Ρετσιλά, Ε. (2005). *Πολιτιστικά και Μουσειολογικά Σύμμεικτα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Αποστολάκης, Ε. (2016, Μάρτιος). Φάμπρικα Παναγιάς. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Βεριγάκης, Μ. (2016, Μάρτιος). Μουσείο Αγροτικής Βιοτεχνίας Παρτίρων. (Μ. Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Ι. (2009). Παραμύθια. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Ι. (2011, 7 25). Ιστορίες ζωής. (Μ. Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Ι. (2012, Οκτώβριος). Τα έθιμα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων στην Κρήτη. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Ι. (2017, Ιανουάριος). Απόκριες και Καθαρά Δευτέρα στην Κρήτη. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκη-Κυριακάκη, Ι. (2017, Μάρτιος). Πάσχα στην Κρήτη. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Γιαπιτζάκης, Σ. (2011, 7 25). Ιστορίες ζωής. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)

- Ελληνιάδου, Έ., Κλεφτάκη, Ζ., & Μπαλκίζας, Ν. (2008). *Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων
ια την κατανόηση το φαινομένου της μάθησης*. Αθήνα: Πανεπιστημιακό Κέντρο
Επιμόρφωσης Αθήνας. Ανάκτηση από Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων.
- Θεοχαροπούλου, Ε. (2004, Περίοδος Δ' Τόμος 10). Οι τοιχογραφίες του ναού των Εισοδίων
Θεοτόκου στο Χουμέρι Μονοφασίου. *Κρητική Εστία*, σσ. 133-196.
- Καββαδίας, Γ. (1994). Τα λαογραφικά μουσεία και η ζωή. Πρακτικά Συνεδρίου: *Ο ρόλος των
λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (σσ. 35-37). Αθήνα: Ελληνική
Εταιρεία Λαογραφικής Μουσειολογίας.
- Κασαπάκης, Ν. (2016, Μάρτιος). Λαογραφικό Μουσείο Λαγούτας. (Μ.-Σ. Μαρινάκη,
Δημοσιογράφος)
- Καψωμένος, Ε. Γ., & Παπαδερού, Κ. (2010). Η πολιτισμική εντοπιότητα στο κρητικό παραμύθι.
Πρακτικά Συνεδρίου: *Το κρητικό παραμύθι (Μνήμα Παύλου Βλαστού)* (σσ. 127-142).
Καστέλλι Πεδιάδας: Κέντρο Κρητικής Λογοτεχνίας & Δήμος "Μινώα Πεδιάδας".
- Κοκολάκης, Τ. (2016, Μάρτιος). Λαογραφικό Μουσείο Ινίου. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Λουκάτος, Δ. (1978). *Εισαγωγή Στην Ελληνική Λαογραφία*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής
Τραπέζης.
- Μαυραντωνάκης, Γ. (2016, Μάρτιος). Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Θραψανού. (Μ.-Σ.
Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Μέγας, Γ. (1981). *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν*. Αθήνα: Αθήνα.
- Μιχελογιαννάκη-Καραβελάκη, Α. (2010). Αξίες παιδείας και αισθητικής στο παραμύθι. *Το κρητικό
παραμύθι (μνήμη Παύλου Βλαστού)* (σσ. 179-190). Καστέλλι Πεδιάδας: Κέντρο Κρητικής
Λογοτεχνίας & Δήμος "Μινώα Πεδιάδας".
- Νικονάνου, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός*. Αθήνα: Κριτική.
- Ορφανίδη, Λ. (2003). *Εισαγωγή στη Μουσειολογία*. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου Τμήμα
Μεσογειακών Σπουδών.
- Παπαϊωάννου, Γ. (2010). *Πρόσληψη και προβολή του παρελθόντος*. Λευκωσία: ΑΠΚΥ.
- Παπαϊωάννου, Γ., & Στεργιάκη, Α. (2013). *ΣΧΟΛΕΙΟ - ΜΟΥΣΕΙΟ - ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ Σύλληψη
Ψηφιακού Μουσειακού Κόσμου με Συνεπιμέλεια Μαθητών και Εκπαιδευτικών*. Ρόδος:
Εκδόσεις Σχολικής Βιβλιοθήκης Γυμνασίου Ιαλυσού.
- Πεδιάδας, Δ. Μ. (2017, 5 10). *Χουμέρι*. Ανάκτηση από www.discoverminoapediadas.gr:
www.discoverminoapediadas.gr/project/χουμέρι/
- Πολίτης, Ν. (1909). Λαογραφία Α'. Στο Ν. Πολίτης, *Λαογραφία* (σσ. 9-15).
- Σπανάκης, Σ. Γ. (2006). *Πόλεις και Χωριά της Κρήτης στο Πέρασμα των Αιώνων*. Ηράκλειο: Γραφικές
Τέχνες Γ. Δετοράκης Α.Β.Ε.Ε.

- Στεφανάκης, Α. (2015, 6 20). *www.stefanakis-antonis.gr*. Ανάκτηση από *www.stefanakis-antonis.gr*: <http://www.stefanakis-antonis.gr/>
- Σωφρόνιος, Α. (2016, Μάρτιος). Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μονής Αγκαράθου. (Μ. Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Τζώνος, Π. (2013). *Μουσείο και Μουσειακή Έκθεση θεωρία και πρακτική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εντευκτηρίου.
- Φιλίππουπολίτη, Α. (2016, 5 10). Εκπαιδευτικές θεωρίες και μουσειακή μάθηση. Στο Ν. Νικονάνου, Α. Μπούνια, Α. Φιλίππουπολίτη, Α. Χουρμουζιάδη, & Ν. Γιαννούτσου, *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ. 27-50). *www.kallipros.gr*: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα . Ανάκτηση από <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ARCH442/%CE%86%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7/NIKONANOY.pdf>
- Χαλαμπαλάκη, Μ. (2016, Μάρτιος). Λαογραφικό - Αγροτικό Μουσείο Σκινιά. (Μ.-Σ. Μαρινάκη, Δημοσιογράφος)
- Χατζηδάκης, Γ. (1958). *Κρητική Μουσική: ιστορία, μουσικά συστήματα, τραγούδια και χοροί*. Αθήνα: ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.
- Χατζητάκη-Καψωμένου, Χ. (1978). *Οδηγός για τη συλλογή του υλικού και την οργάνωση τοπικού λαογραφικού μουσείου*. Αθήνα: "Τέχνη" Μακεδονική Καλλιτεχνική Εταιρεία.
- Χατζητάκη-Καψωμένου, Χ. (2010). Τα κατά Προpp μεταβλητά στοιχεία των κρητικών παραμυθιών. *Το κρητικό παραμύθι (μνήμη Παύλου Βλαστού)* (σσ. 191-201). Καστέλλι Πεδιάδας: Κέντρο Κρητικής Λογοτεχνίας & Δήμος "Μινώα Πεδιάδας".
- Χουμεριανών, Π. Σ. (1984). *Καταστατικό*. Χουμέρι: Πρωτοδικείο Ηρακλείου.
- Χουρδάκης, Α. (2003). *Κρητικά λαϊκά παραμύθια Παραμύθια Περιοχής Αρκαλοχωρίου*. Ηράκλειο: Χουρδάκης Αριστοφάνης.
- Χουρδάκης, Α. (2006). *Κρητικά Λαϊκά Παραμύθια Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας Δήμου Καστελλίου*. Ηράκλειο: Χουρδάκης Αριστοφάνης.
- Ψιλάκης, Ν. (2005). *Λαϊκές Τελετουργίες στην Κρήτη ΕΘΙΜΑ ΣΤΟΝ ΚΥΚΛΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ*. Ηράκλειο: ΚΑΡΜΑΝΩΡ.

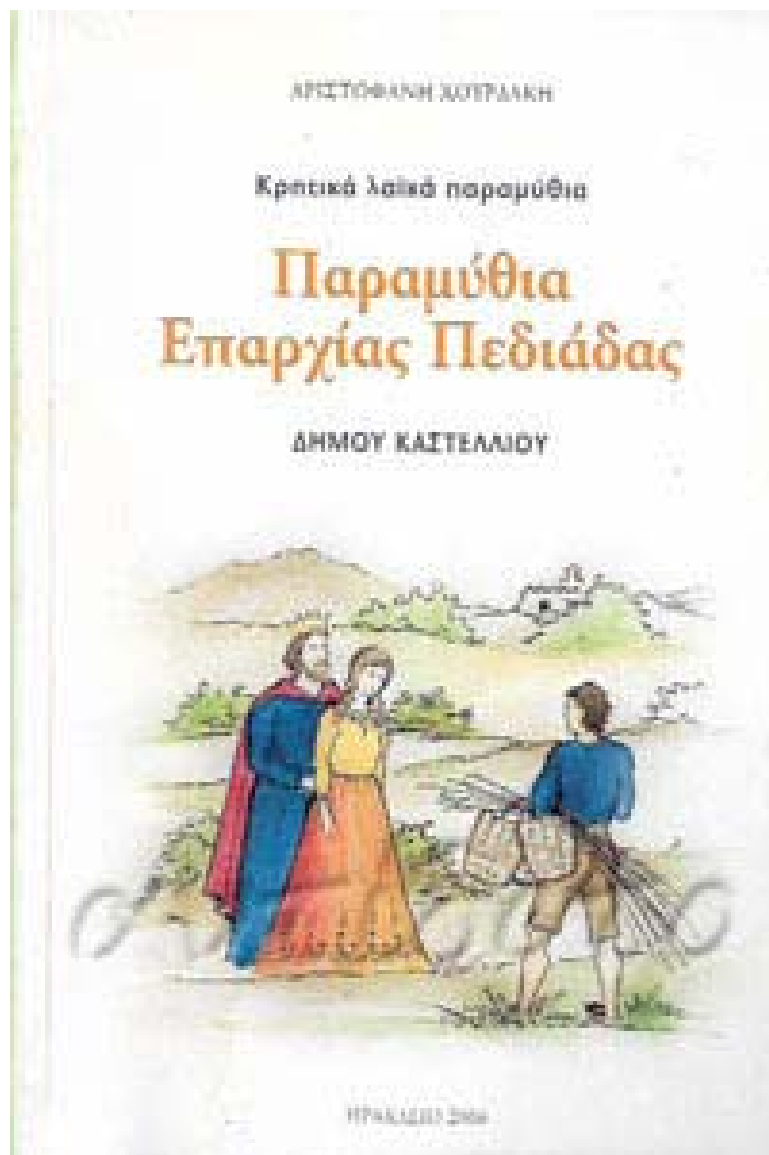

Εικ. 24: Το Μουσείο Παραμυθίου

Εκ. 26: Κάτοψη Ορόφου

Β. Τα παραμύθια

Εικ. 27: Εξώφυλλο Βιβλίου «Παραμύθια Επαρχίας Πεδιάδας»

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ ΧΟΥΡΔΑΚΗ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΛΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

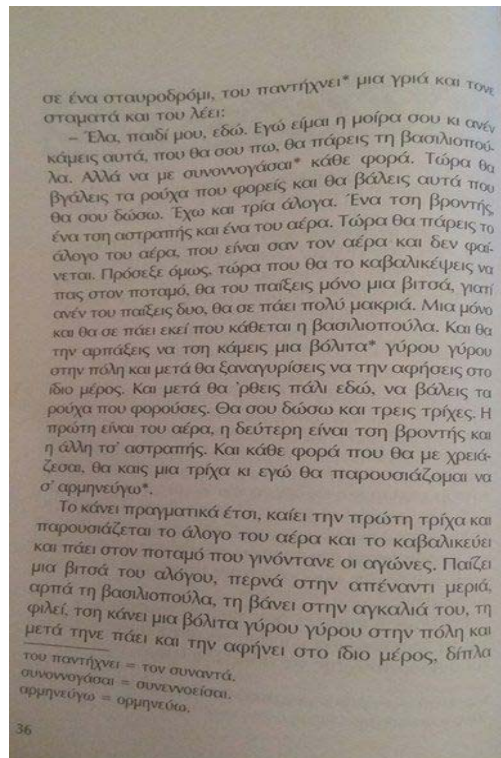
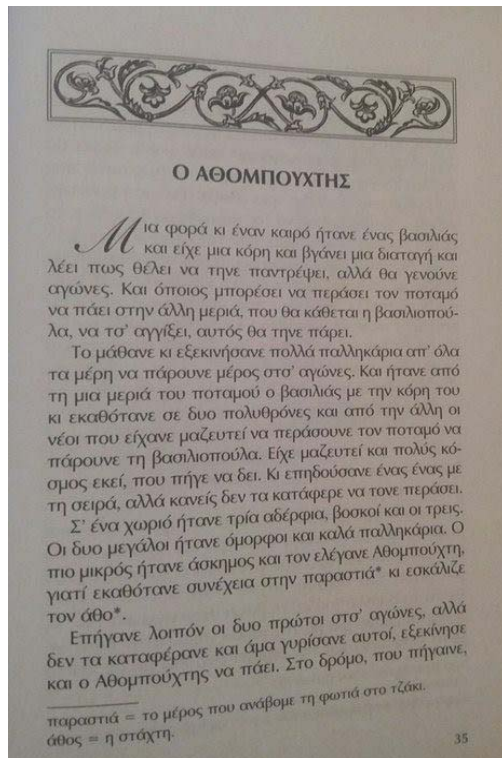
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ

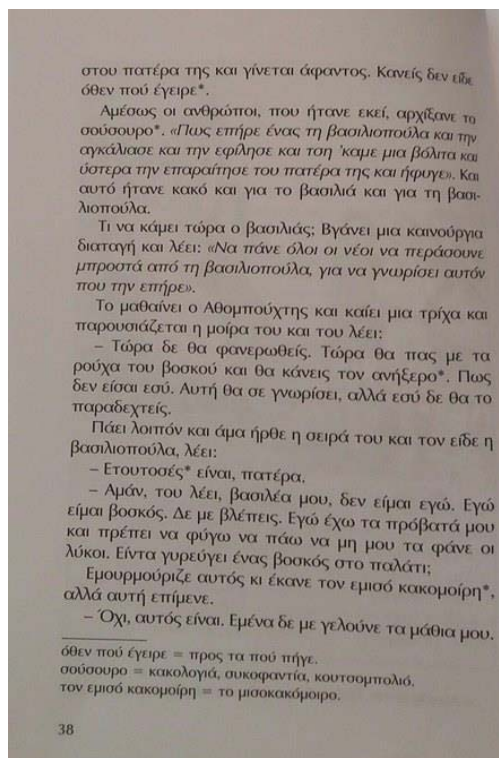
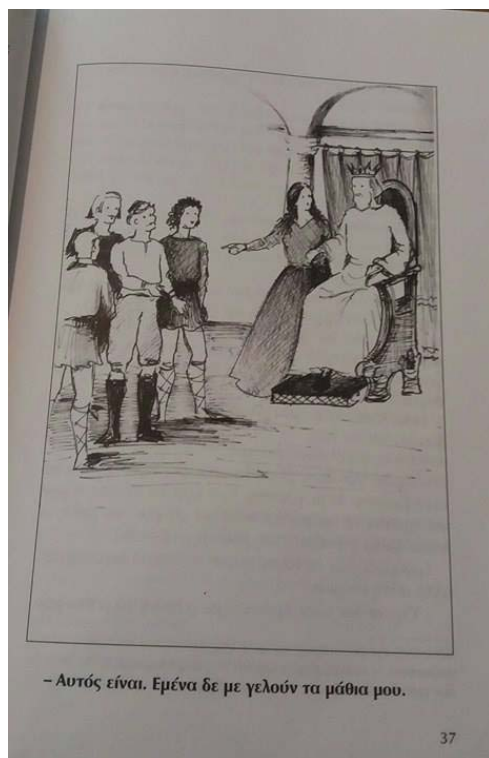
ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2003

Εικ. 28: Εξώφυλλο Βιβλίου «Παραμύθια Περιοχής Αρκαλοχωρίου»

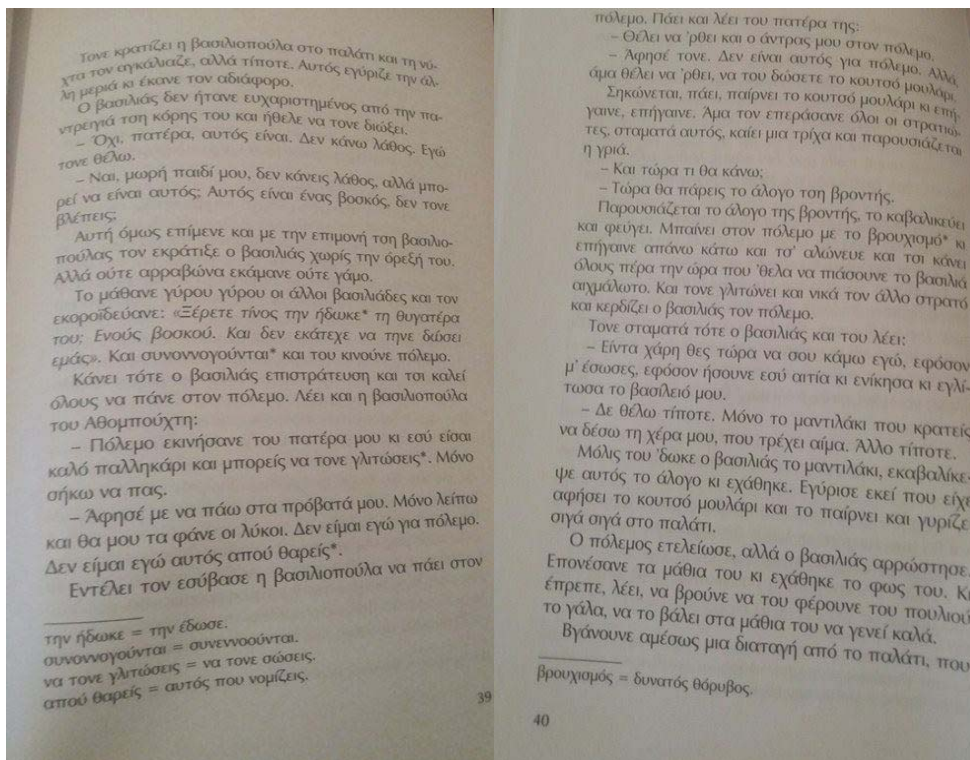
Ο Αθομπούχτης

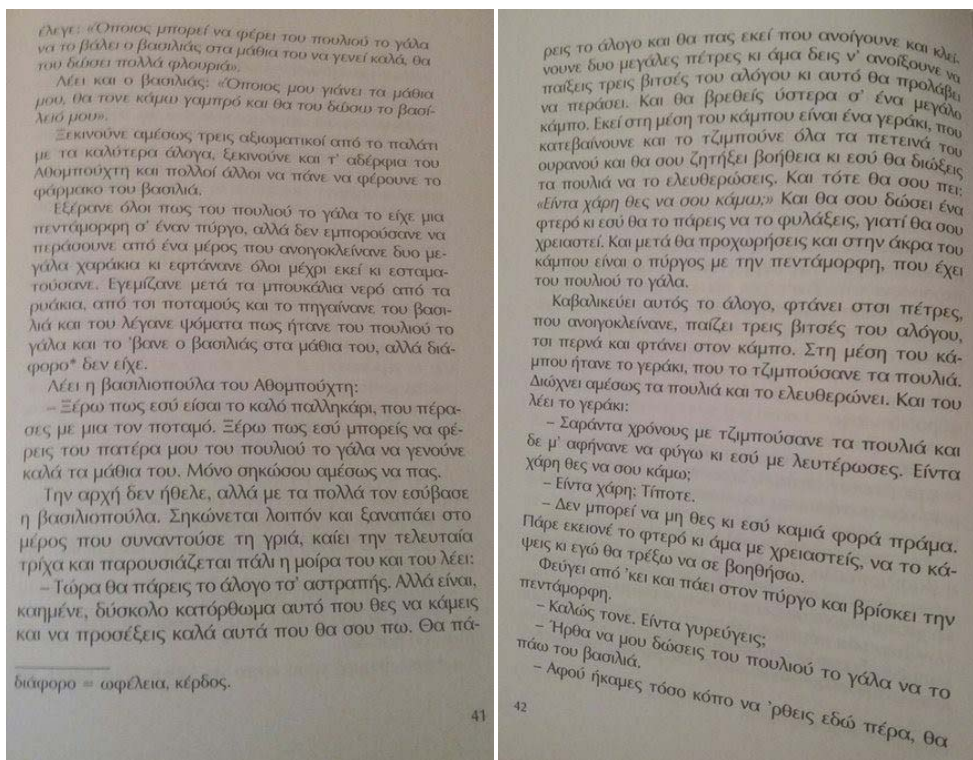
Εικ. 29: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 35 Εικ. 30: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 36

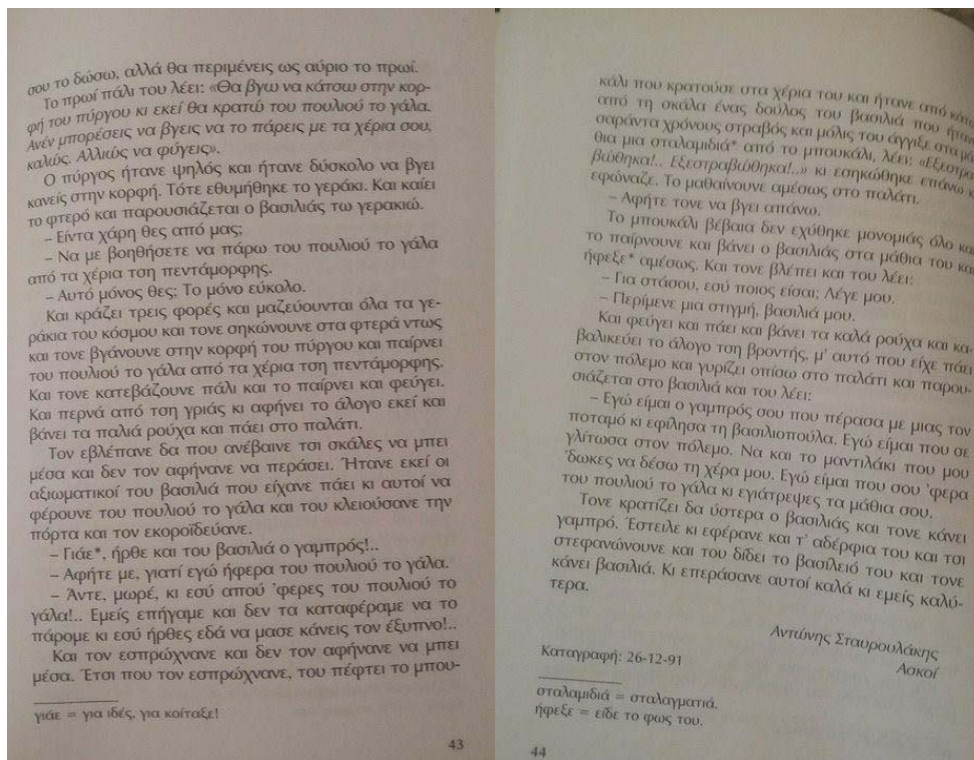
Εικ. 31: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 37 Εικ. 32: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 38

Εικ. 33: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 39 Εικ. 34: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 40

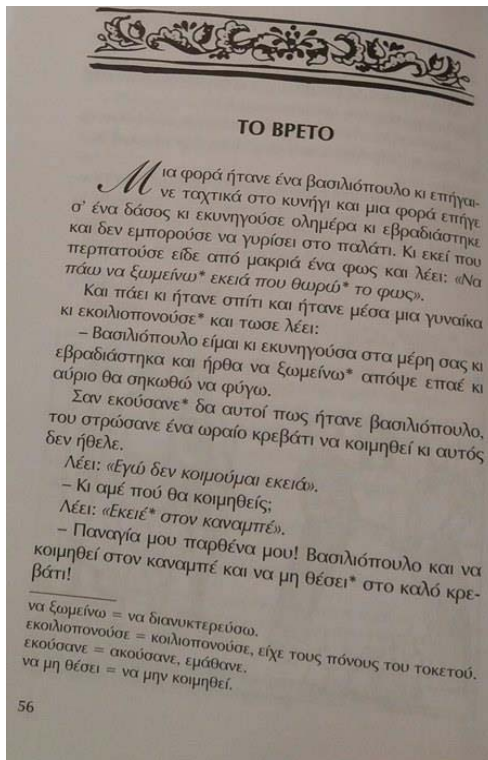

Εικ. 35: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 41 Εικ. 36: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 42

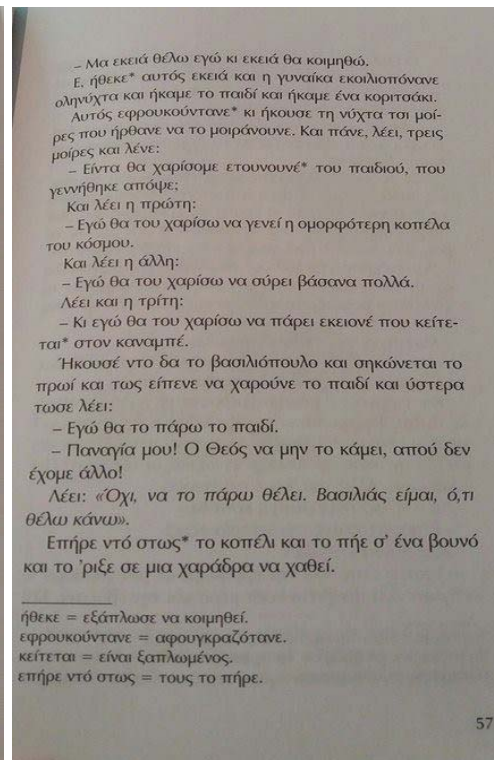

Εικ. 37: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 43 Εικ. 38: Παραμύθι «Ο Αθομπούχτης», σ. 44

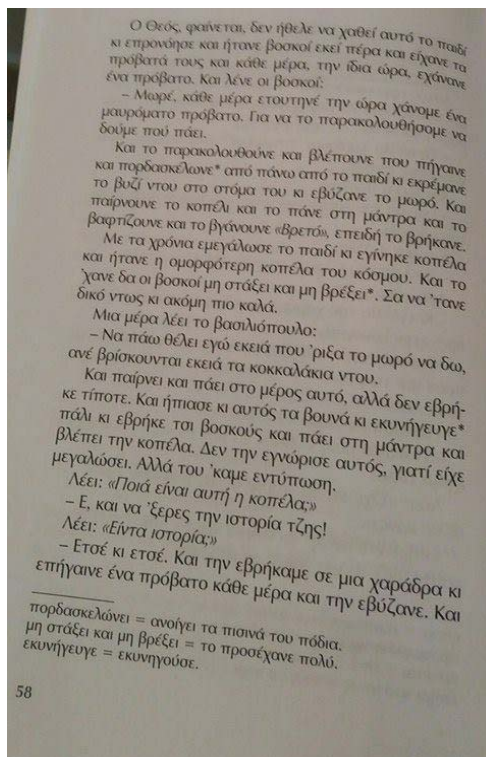
Το Βρετό

Εικ. 39: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 56

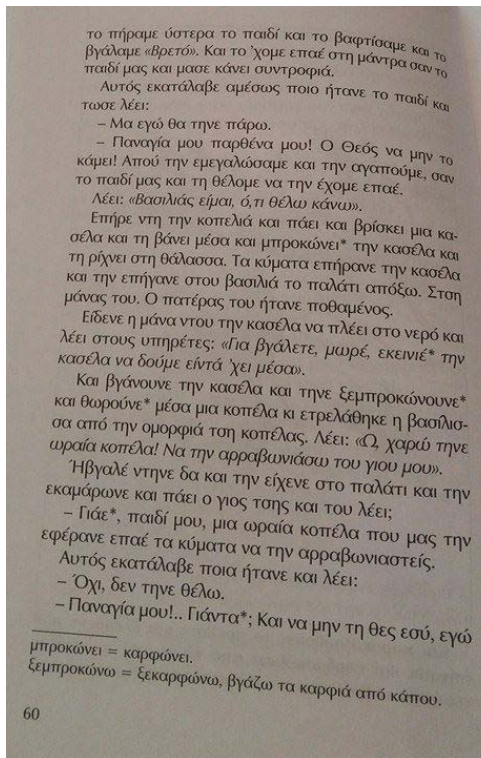
Εικ. 40: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 57

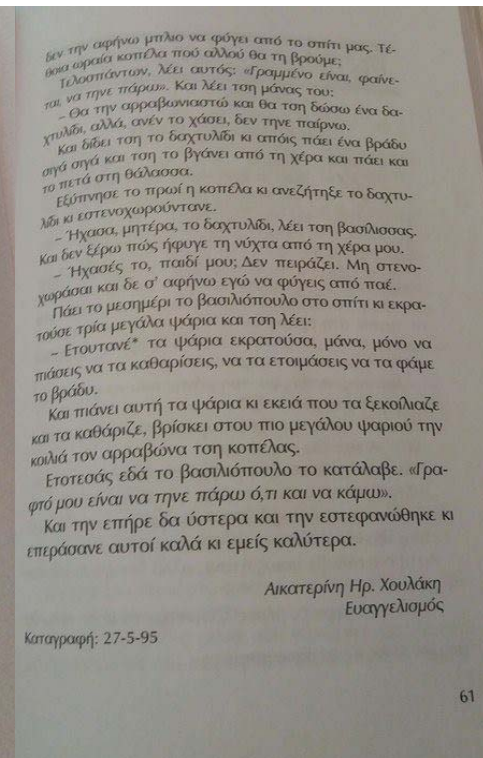
Εικ. 41: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 58

Εικ. 42: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 59

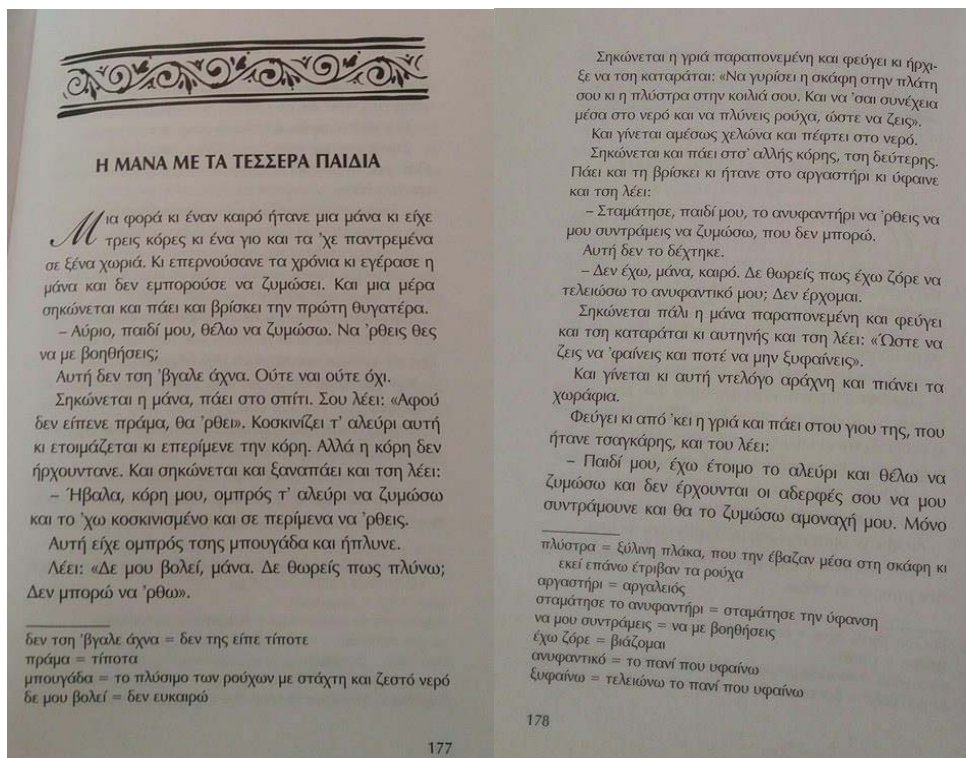

Εικ. 43: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 60

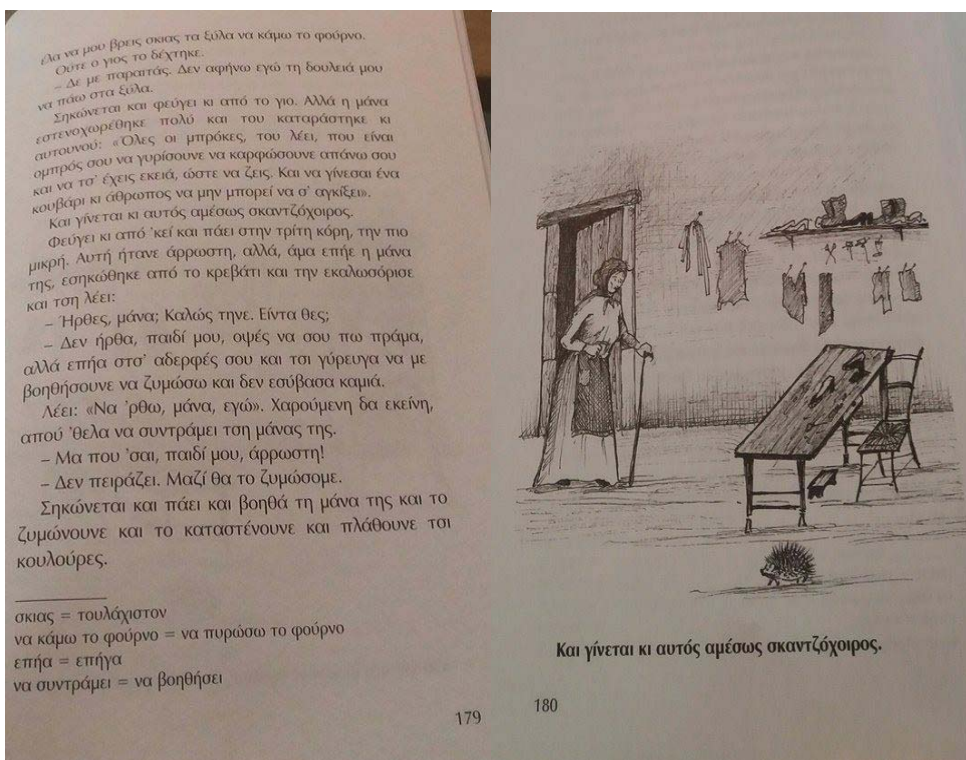

Εικ. 44: Παραμύθι «Το Βρετό», σ. 61

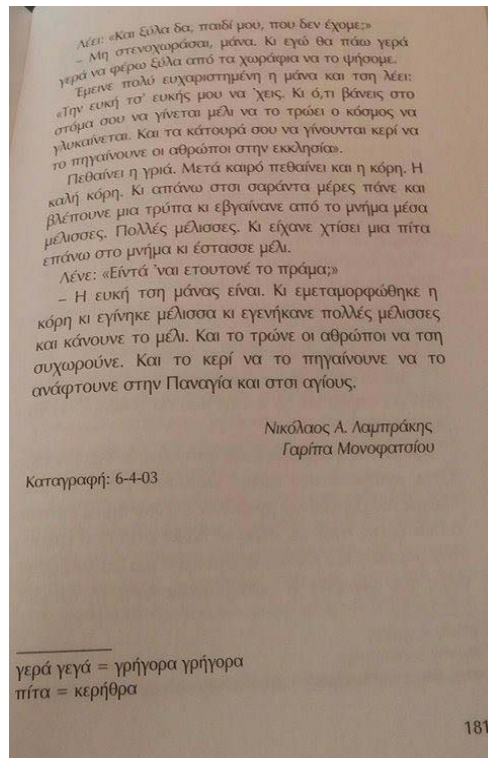
Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά

Εικ. 45: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 177 Εικ. 46: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 178

Εικ. 47: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 179 Εικ. 48: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 180

Εικ. 49: Παραμύθι «Η μάνα με τα τέσσερα παιδιά», σ. 181

Οι τρεις αδερφίδες

Μια φορά και ένα γ-καιρό ήτονε ένας βασιλιάς και είχε τρεις κόρες, τη Χρυσή, την Αργυρή και τη Μαλαματένια και ήτανε η μιά απ' την άλλη πιο όμορφη.

Κάθε πρωί λοιπόν που' θελα να ξυπνήσουνε, εβγαίνανε όξω στη βεράντα ντως κι ήβγαينه ο Ήλιος και τως ήλεγε: «Καλημέρα Χρυσή, καλημέρα Αργυρή, χίλια καλημερίσματα και στη Μαλαματένια». Επαιρνούσανε λοιπόν τα χρόνια, μεγαλώνανε τα κορίτσα και αυτό γινούντανε κάθε πρωί από τον Ήλιο. Εζηλέψανε λοιπόν τση Μαλαματένιας οι αδερφίδες τσης, και είπενε η Χρυσή του Ήλιου: «Γιάντα μιλείς ετσά τση Μαλαματένιας; Δεν είμαστε εμείς όμορφες;» κι απάντησε ο Ήλιος: «Όμορφη'σαι, και καλή'σαι μα πεντάμορφη δεν είσαι» σα τη Μαλαματένια δηλαδή.

Εσυμφωνήσανε λοιπόν οι δυό αδερφίδες με τη ντάντα ντως και είπανε: «να τη ξεβγάλωμε τη Μαλαματένια. Τι να τση κάνομε - τι να τση κάνομε;» και κάνανε σχέδια. Είπενε λοιπόν η ντάντα: «να τση καρφώξωμε μια σακοράφη στο μήλιγκα κι αποϊ δα βοηθήσομε κι οι τρεις να τη βγάλωμε σε μια ν-ταράτσα απάνω να τη' φήσομε να κατεβούνε τα όρνια να τηνε φάνε».

Εκειά που εκοιμούντανε λοιπόν η Μαλαματένια κι ήτονε θεσμένη, επήανε οι άλλες και τση καρφώξανε τη σακοράφη στο μήλιγκα και φώνιαξε αυτή, αλλά μετά είχανε βάλει κάτι στη σακοράφη που τη ναρκώσανε και δεν εξύπνησε. Τηνε πήρανε λοιπόν και τηνε βγάλανε σε μια ταράτσα απάνω και τη σκεπάσανε και τη 'φήκανε και περιμένανε να πάνε να τηνε φάνε τα όρνια.

Εβγήκε ξανά ο Ήλιος ένα πρωί και λέει: «Καλημέρα Χρυσή, καλημέρα Αργυρή, χίλια καλημερίσματα, όμως, και στη Μαλαματένια» και λένε αυτές: «η Μαλαματένια πέθανε» κι απαντά αυτός: «η Μαλαματένια ζει και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει», τάξε με τα κάλλη τζης. Αυτές λέγανε πως «πέθανε η Μαλαματένια» αλλά ο Ήλιος εσυνέχιζε.

Μια μέρα λοιπόν βγήκε στη ν-ταράτσα που είχανε βγάλει τη Μαλαματένια, ένα πριγκιπόπουλο, για να κάμει κάτι 'κεια πάνω και θωρεί μια ωραία κοπέλα να κοιμάται. Σιμώνει αυτός και τη σκουντά και τη σαλεύγει μα τίποτα. Μια στιγμή αντιλήφτηκε τη σακοράφη. Τραβά τη σακοράφη και τη βγάνει και ανοίγει αυτή τα μάθια τζης και του λέει: «Παναγία μου, εξύπνησες με; Πόσο γ-καιρό κείτομαι και κοιμούμαι;» «Ίντα συμβαίνει;» τση λέει αυτός, λέει «Οι αδερφίδες μου, μου ζηλεύγανε και δεν εθέλανε να μου λέει ο Ήλιος "Χίλια καλημερίσματα Μαλαματένια"» και τση' πε αυτός (το πριγκιπόπουλο): «Εδά θα σε πάρω να φύγομε».

Ο Ήλιος λοιπόν, συνέχιζε και ήλεγε τση Μαλαματένιας "Χίλια καλημερίσματα" ώσπου βγήκανε οι αδερφίδες τσης μιαν ημέρα και τηνε γυρεύγανε. Το πριγκιπόπουλο όμως τηνε πήρενε και φύγανε και τηνε πήνε σ' ένα δάσος και κάμανε ένα ωραίο σπίτι, εκάσανε εκεί κι εκάμανε δυό παιδιά. Οι αδερφίδες τσης όμως εξακολουθούσανε και τηνε γυρεύγουνε για να τηνε σκοτώσουνε. Τση' πε λοιπόν το πριγκιπόπουλο-ο άντρας τσης: «Εδώ στο σπίτι δε θα αφήνεις κανένα να μπαίνει...όσο λείπω εγώ η πόρτα δε θα ανοίγει» και λέει αυτή: «εντάξει».

Ο πατέρας τως μετά, εγύρευγε τη Μαλαματένια. Τη γύρευγε, τη γύρευγε...

Μια μέρα πάει στο σπίτι τση Μαλαματένιας και τ' αντρού τσης ένας ξένος, ο οποίος όμως ήτανε φίλος με τον άντρα τζης. Ρωτά λοιπόν ο ξένος τον άντρα: «που τη βρήκες τόσο όμορφη κοπέλα;» λέει αυτός: «η γυναίκα μου έχει μεγάλη περιπέτεια» κι ήκατσε λοιπόν αυτή και του' καμε το

ιστορικό τζης, αλλά δεν εθυμούντανε ποιι τση το κάμανε (το κάρφωμα τση σακοράφης), να πει δηλαδή οι αδερφίδες μου με καρφώσανε με τη σακοράφη και όλα αυτά.

Όστόσο ο πατέρας τση Μαλαματένιας βέβαια γύρευε τη γ-κόρη ντου, γύρευε τη γ-κόρη ντου...ρωτούσε τσι κόρες του: «που είναι η Μαλαματένια; Ήφυγε η Μαλαματένια;», αλλά αυτές δεν ελέγανε πράμα. Όσπου μια μέρα επέισε τη ντάντα και του ξεφανέρωσε ύστερα αυτή, ίντα' χανε κάμει.

Ήρχιξε μετά λοιπόν ο πατέρας και τη γύρευε, κι αφού ήλεγε κι ο Ήλιος πως "η Μαλαματένια ζει και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει", ήβαλε ένα άγνωστο κι επήε και τη βρήκε κ' ήμαθε το ιστορικό τζης όλο, ήξερε αυτός από τη ντάντα πως την είχανε ψακώσει και γύρισε ύστερα στο σπίτι ο ξένος που επήε και ρωτούσε κ' ήλεγε του πατέρα ντως πως: «ετσέ κι ετσέ κάνανε οι κόρες σου και η ντάντα και λέει αυτός: «και δα, ίντα θάνατο θα τωσε δώσω ; Θα τσι σκοτώσω και τσι τρεις»...Και λέει ο ξένος: «γιάντα να τσι σκοτώσεις; Στο κάτω- κάτω τση γραφής ζηλεύγανε τση αδερφής τως». Λοιπόν, λέει ο πατέρας: «θα πα να μου βρεις καρύδια κουφά, δυό τσουβάλια και θα μου τα φέρεις και εγώ θα τσι φτιάξω». Είχενε λοιπόν ένα άλογο και φορτώνει τα καρύδια τα κουφά κι απόϊ τ' άφηνε και πέφτανε ένα-ένα και χτυπούσανε χάμε. Τση' δεσε λοιπόν από πίσω στο άλογο σε ένα σκοινί και τσι δυο, βαρβαρότητα ήτανε βέβαια αυτή (σχόλιο γιαγιάς), μόλαρε το άλογο και τσι κωλόσερνε κα πέφτανε τα καρύδια και χτυπούσανε και τσινούσανε τ' αλόγατα και τσι σκοτώσανε και τσι δυό. Αλλά...η Μαλαματένια ήζησε καλά κι εμείς καλύτερα.

(Συνέχεια-σχολιασμός γιαγιάς): Γιατί εκείά που πας να ξεβγάλεις άλλο, ξεβγαίνεις εσύ. Και λέει μια μ-παροιμιά:

«Μη γ-κάμεις, μη σου κάμουνε. Μη μ-πεις, να μη σου πούνε. Τη ξένη πόρτα κουρκουνάς, την εδική σου σπούνε.», στη ξένη πόρτα πας να κάμεις κακό και τη μ-παθαίνει η δική σου.

Συνέντευξη από την Ισμήνη Κυριακάκη – Γιαπιτζάκη (Αμαριανό Πεδιάδος) στη γράφουσα το 2009. Τηρήθηκε η ντοπιολαλιά της αφηγήτριας για να δοθεί το στίγμα της προφορικότητας.